

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2026 02

FİYATI: 75 TL

**Medeni Kanun
100 Yaşında:
Kadınlar Yasal Olarak
Yüz Yıl Önce Erkeklerle
Eşit Oldu**

Yaşar Öztürk'ün yazısı 5. sayfada

Cengiz Özakıncı:
Vahdettin'in Gözünde
**Mustafa Kemal
ve İngilizler** S: 21

Nuray Bartoschek:
**Sizin Sevginiz
Kaç Beğeni Alır?** S: 54

Demir Aytaç:
**Bir "Anadolu
İnsanı"
Vehbi Koç** S: 73

Ali Tekin Çam:
**Kıyametin
7 Kilisesi** S: 61

Nice
100★
Yıllara

Abone Olun

Bütün Dünya Kapınıza Gelsin

Bütün Dünya'dan tüm okurlarına kaçırılmayacak bir fırsat. Bütün Dünya dergisine düzenli olarak ulaşmak isteyen okurlarımız abonelik sistemimizle dergilerine daha kolay ulaşıyor. Bir telefonunuzla aboneliğinizi başlatın, bir yıl boyunca Bütün Dünya'nız her ay kapınıza gelsin.

Bütün Dünya
Abone Servisi

Tel-WhatsApp:
0541 725 74 11

Bütün Dünya

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Yardımcı Editör:

NeŐe Çölyaran

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Sabriye AŞır

Abone Servisi:

Nurçin Erkent

*Bütün Dünya 2000 dergisi,
Başkent Üniversitesi'nin
kültür hizmetidir.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan)
Prof. Dr. Ahmet Mumcu
Prof. Dr. Solmaz Doğanca
Prof. Dr. Sevil Öksüz
Prof. Dr. Ender Varinliođlu
Prof. Dr. Okay Eroskay
Prof. Dr. Fuat Çelebiođlu
Prof. Dr. Sedefhan Ođuz
Prof. Dr. Levent PeŐkirciođlu
Kaya Karan, İlhan Banguođlu,
Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, Sabriye AŞır, Nuray Bartoschek,
Vahap Candan, Ali Tekin Çam, Dr. Cihangir Dumanlı,
Barbaros Eneç, Gürbüz Evren, Dr. Murat Molu,
Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı,
Dr. Tekin Özertem, Yaşar Öztürk, Necdet Pamir,
Dr. Sezin San Sungunay, Reha Tartıcı, İzlen Şen Toker,
Cemal Türkmen, Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız,
Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara
Tel: (0312) 212 80 16
Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103
Üsküdar, 34662 İstanbul
Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

Baskı: Sonsöz Gazetecilik Matbaa San. ve Tic. Ltd. Őti.
İvedik OSB. Mah. 1341 Cad. No:56 Yenimahalle / Ankara

Matbaa Sertifika No: 50737

Basım Tarihi: 29 / 01 / 2026

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

3 Görünmezlik *Dr. Ufuk Akyol*

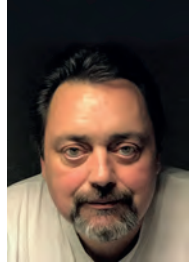
5

Medeni Kanun 100 Yaşında Kadınlar Yasal Olarak Yüz Yıl Önce Erkeklerle Eşit Oldu *Yaşar Öztürk*

- 13 Güneyin Kurtuluşu**
Dr. Cihangir Dumanlı
- 21 Vahdettin'in Gözünde Mustafa Kemal ve İngilizler**
Cengiz Özakıncı
- 31 Celalettin Arif Bey'e Verdiğim Yanıt!** *Cengiz Önal*
- 37 Hakimiyeti Milliye Yazıları**
- 39 Dede Mirasımız Laiklik**
Mete Akyol
- 42 İran ve Roma Yanılgısı**
Prof. Dr. Cengiz Kuday
- 45 Libya Genelkurmay Başkanının Türkiye İçin Önemi Yeterince Anlaşılmamış** *Gürbüz Evren*
- 49 Rüşvet, Sanat, Siyaset**
Dr. Tekin Özertem
- 54 Sizin Sevginiz Kaç Beğeni Alır?** *Nuray Bartoschek*
- 56 Sevdaya Dair**
Ody Yılmaz Güller
- 58 Yapay Zeka ve Hekimlik**
Dr. Murat Molu
- 61 Kıyametin 7 Kilisesi**
Ali Tekin Çam
- 68 Şairin ve Şiirin Şehri İstanbul**
Semra Yurt Akgül

İÇİNDEKİLER

- 73 Vehbi Koç** *Demir Aytaç*
- 81 Madame De Sévigné**
Ada Öztürk
- 87 Kusurluluğun Kalbindeki Kusursuzluk** *Tülin Kahvecioğlu*
- 92 Öz** *Beril Boz*
- 94 Mira Murati** *M. Can İnce*
- 97 Aziz Nesin** *Songül Saydam*
- 101 Arşiv Belgeleri Tarihin Temel Kaynağıdır** *Yahya Aksoy*
- 106 Göç** *İrem Uğural*
- 109 İş Kaçkını Uyanıklar**
Cemal Türkmen
- 112 İnsanlığın Düşüşü!** *Berk Yüksel*
- 115 Amerika'nın Gambot Kapitalizmi** *Sabriye Aşır*
- 119 Normal Olma Baskısı** *Pınar Göl*
- 121 Kazanmadan Mutlu Olmak**
Tayfun Yılmaz
- 123 Çanak kale Güzel Sanatlar Galerisi** *İzlen Şen Toker*
- 127 Dünya Enerji Görünümü 2025 Raporu** *Necdet Pamir*
- 133 Modern Gastronominin Öze Dönüşü** *Reha Tartıcı*
- 137 O Karanlık Gece** *Mehmet Ünver*
- 141 İsmail Hakkı Tonguç**
- 142 Şiirin Doruklarında** *Sabri Kemal*
- 146 Neler Olmuyor ki Dünyada**
Dr. Sezin San Sungunay
- 4 *Beni Hatırlayınız*
- 30 *İlk Dersimiz Türkçe*
- 108 *Bilginizi Denetleyin*
- 145 *Sudoku*
- 151 *Çözümler*
- 152 *Yarının Büyükleri*
- 154 *Bulmaca*
- 156 *Satranç*
- 158 *Bize Gönderilen Kitaplardan*
- 160 *Bir Fotoğraf Bin Sözcük*

Görünmezlik

Sen yaşamın boyunca ne güzel işler yapsan da, ne değerler katsan da kendine ve toplumuna, ne kadar iyi olsan da kendine ve çevrene... Balık bilmezse halik bilir demişler ya, yok öyle bir şey. Bir teşekkür, bir alkış bazen de bir takdir bekliyor insanoğlu.

Yıllarca eğitim görmüş, çalışmış o piyanist, otelin lobi-sinde 5 çayı için Chopin çaldığında, sohbet eden kalabalıktan bari 2-3 kişi hafif bir alkışlasın ister.

Okulun dış kapısında gireni çıkanı denetleyen Ahmet Efendi, 30 sene sonra bir içten teşekkürü bekler.

Yetenek yarışmasında söylediği şarkıyla bütün salonu ayağa kaldırıp alkışlatan, pek de alımlı biri olmayan o adamcağız neden gözyaşlarına boğulur ki?

Hayat çoğu zaman hak eden herkese bir teşekkürü, alkışı veya takdiri vermiyor... Görmüyor o görünmez kahramanları. Etrafınızda vardır eminim. Siz görün! Gidin ve ona teşekkür edin, alkışlayın... Takdirlerinizi sunun. “Görünmez değilsin” deyin ona. •

ufukakyol@butundunya.com.tr

Beni Hatırlayınız

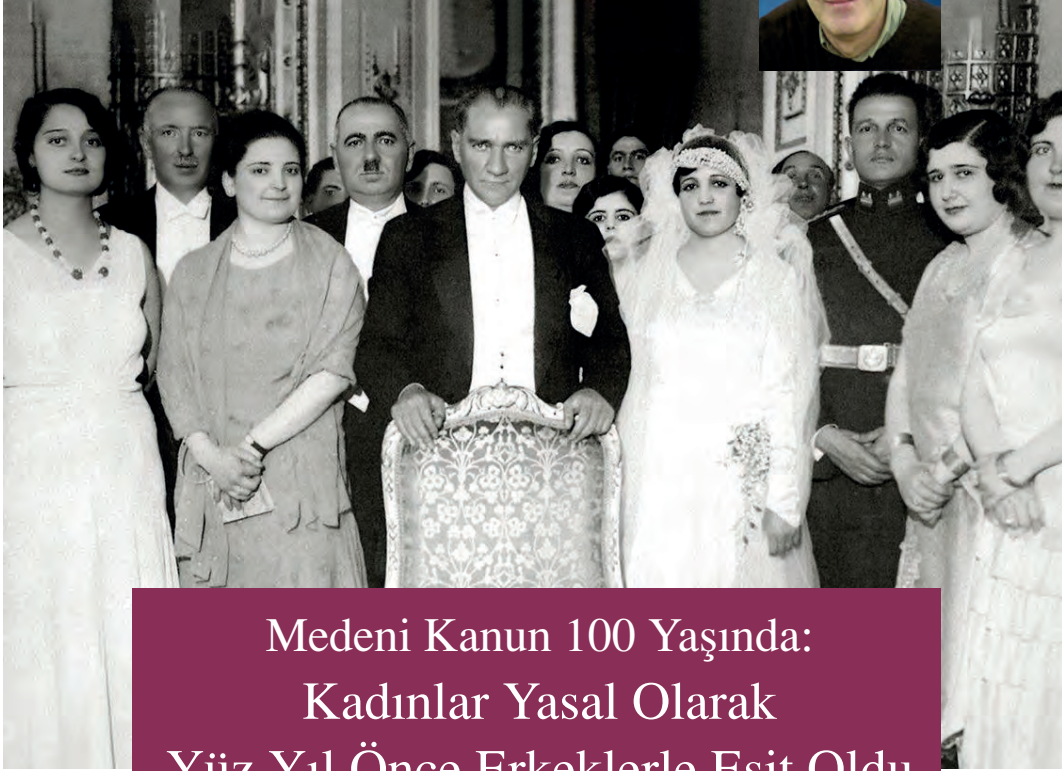
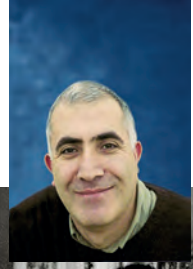
ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- “Beni görmek demek ille yüzümü görmek değildir. Benim düşüncelerimi, benim duygularımı anlıyorsanız bu yeter.”
- “Ey yükselen yeni kuşak, gelecek sizindir. Cumhuriyeti biz kurduk, onu yükseltecek ve yaşatacak olan sizsiniz.”
- “Milletimi şimdiye kadar söylediğim sözlerle ve hareketlerimle aldatmamış olmakla gurur duyuyorum.”
- “Büyüklik odur ki kimseye iltifat etmeyeceksin, hiç kimseyi aldatmayacaksın. Memleket için gerçek ülkü ne ise onu göreceksin ve o hedefe yürüyeceksin. Herkes senin aleyhinde bulunacaktır, seni yoldan çevirmeye çalışacaktır. İşte sen burda direneceksin. Önünde sonsuz engeller yığılacaktır. Kendini büyük değil, küçük, araçsız hiç telakki edecek, kimseden yardım gelmeyeceğine inanarak bu engelleri aşacak, ondan sonra sana büyüksün derlerse bunu diyenlere güleceksin.”
- “Doğudan şimdi doğacak olan güneşe bakınız. Bugün günün ağardığı nasıl görüyorsan, uzaktan bütün Doğu milletlerinin de uyanışlarını öyle görüyorum. Bağımsızlık ve egemenliklerine kavuşacak olan çok kardeş millet vardır. Sömürgecilik ve emperyalizm yer yüzünden yok olacak ve yerlerine milletler arasında hiç bir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir ahenk ve işbirliği çağı hakim olacaktır.”
- “Yeni Türk devletinin, genç Türk Cumhuriyetinin temeli burada atıldı. Bu meydanda akan Türk kanları, bu gökte dolaşan şehit ruhları, devlet ve cumhuriyetimizin sonsuz bekçileridir.”

K Atatürk

Medeni Kanun 100 Yaşında: Kadınlar Yasal Olarak Yüz Yıl Önce Erkeklerle Eşit Oldu

2004-2011 yılları arasında Başkent Üniversitesi Devlet Konservatuvarı'nda solfej, kontrpuan, armoni eğitimi veren, müzikolojinin Türkiye'deki kurucu öncülerinden, Atatürk sevdalısı, "Gezsen Anadolu'yu", "Öğretmenim canım benim", "(Orman) Kesane gürgen palamut", "Okul yolu" gibi dillerden düşmeyen ezgileri ile Dr. Erdoğan Okyay'ın söz ve notası kendisine ait olan "Atatürk Ölmedi"

eseri sadece yüreklerde yer edinmedi. Bir gerçeği müzikle unutmamamızı sağladı.

"Atatürk ölmedi/ Yüreğimde yaşıyor/ Uygarlık savaşında/ Bayrağı o taşıyor/ Her gücü o aşılıyor/ Türklüğe güç veren devrimler senin/ Yurduma çizdiğin aydın yol senin/ Gençlik senin, sen gençliğinsin/ Ölmedin ölemezsin/ Atatürk ölmedi/ Yüreğimde yaşıyor/ Uygarlık savaşında/ Bayrağı o taşıyor/ Her gücü o aşılıyor."

1925 yılında Şapka Devrimi ile uygarlık savaşında bayrağı taşımaya başlayan Gazi, Türkiye'yi çağdaş dünyanın bir parçası olacağı yere ulaştıracak yolculuğunda inanılmaz bir adım attı. Yüzyıl önce Şubat ayında Medeni Kanun'la kadınlar yasal olarak var oldular. Şapka

Devrimi'nden sonra giyim kuşamıyla insanların çağdaş bir görünüm kazanmasını sağlayan Gazi'nin buyruğuyla 2 Eylül 1925'te tekke, türbe ve zaviyeler kapatıldı. Özel ve vakıf olanların hakkı gözetilerek yapılar Millî Eğitim Bakanlığı'na devredildi. Bu yerlerde yaşayanlardan, geçinenlerden isteyenler mağdur olmasınlar diye kamuda işe yerleştirildi.

Giyim, kuşam, yaşamdaki dağınıklık, tutarsızlık giderilmeye çalışılırken önce saatler ayarlandı. Takvimde kargaşa vardı. Türkiye 1926'ya takvim birliğiyle girdi. İlk yılbaşı kutlamasının yaşandığı Türkiye'de yöreden yöreye değişiklik gösteren ağırlık, uzunluk vb. ölçülerin uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi onaylandı. Ağırlık, uzunluk vb. ölçüleri çağdaş dünyanın kullandığı birimlere göre düzenlendi.

Yeni çıkarılacak nakit paraların, eskileriyle değiştirilmesi için komisyon kuruldu. Kişilerin elindeki yurtdışından her türlü şeker ithali, özel

tekelin elinde bulunan petrol ithali, tütün devlet tekeline alındı; bunların yurtiçinde ticareti ise serbest bıraktı. Demir-çelik fabrikaları için hazırlıklar başladı. Yeni yapılacak demiryolları hakkında Bayındırlık Bakanlığı'nda konferans düzenlendi. On yılda demir ağlarla örülecekti vatan. Günlük işleri yürütmekten başını kaldıramayan, uluslararası iktisadi gelişmeleri takip edemeyen ülkenin planlı ve öngörülü çalışmalar yapabilmesi için Maliye Bakanlığı'na bağlı bir heyet kuruldu. Heyetin görevi, kamu ve bireysel girişimleri bir arada değerlendirerek yönlendirilmesini sağlamak, uluslararası ekonomik kuram ve uygulamaları izleyerek olumlu rüzgarlardan yararlanmasını sağlanarak ülkeyi dış dalgalardan korumak (Türkiye dünyayı sarsan 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'ndan en az zararlı çıkan ülke olacaktı), ticaret anlaşmalarını inceleyerek görüş bildirmek olarak belirlendi.

Boşluklar yüzünden ihalelerde devletin, milletin zarara uğramasını önleyecek düzenlemeler sağlandı.

İhalelerde ön teminat yatırılması zorunluluğu getirildi. Kamu kuruluşlarının kağıt ve kırtasiye ihtiyaçlarını toplu ihale ile alınması kararı alındı. Harcırah Kanunu ile görevlilerin maaşlarından daha fazla gelir elde ederek yarattıkları dengesizliğin ve gelir adaletsizliğinin önüne geçildi. Resmi nüfus kayıtlarından kaldırılan ağa, bey, efendi, paşa gibi ünvanlar yerine nüfusta erkekler için bey, kadınlar için hanım kullanılması önerildi. Soyadı yasası için 6 yıl daha beklenecekti. Resmî dairelere, mesai zamanlarına, memuriyette çeki düzen, sorumluluk getirildi.

Deniz göl ve derelerde dinamit ya da benzeri patlayıcılarla ya da kimyasal maddelerle balık avlamak yasaklandı. İhlal edenlere ağır maddi cezalar getirildi. Yüzyıl önce deniz ve göllerdeki değerli balık türlerinin korunması ve tükenmemesi için yasa çıkarıldı. Kurtuluş Savaşı ile can ve kan kaybına uğrayan yalnızca insanlar değildi. Özellikle hayvanlar çok zarar ve kayba uğradı. İnsan, hayvan nüfusunda azalma tarım ve hayvancılığı zora soktu. Tarımda makineleşmeyi artırmak için 1923 ve 1924'te kanunlarla makineli tarım özendirildi ama yeterli verim alınamadı. TBMM tarımda kullanılan makinelerde kullanılacak akaryakıt ile hayvan ve bitkilerin uğradığı hastalıkları alt etmesi için kullanılacak kimyevi maddeleri gümrük vergisinden muaf tutarak milletin efendisi köylüye, çiftçiye destek artırıldı.

Resmi nüfus kayıtlarından kaldırılan ağa, bey, efendi, paşa gibi ünvanlar yerine nüfusta erkekler için bey, kadınlar için hanım kullanılması önerildi.

Kumar sayılmayan talih ve baht oyunlarını oynatma tekelî özel bir şirkete verilince Hakkı Tarık Us karşı çıktı ve bu yetkinin TBMM'de olması sağlandı. Mülkün, üzerindeki padişahın malı, kulu olduğu bir dönemden, kamu malı anlayışının doğduğu, ulusun yurttaş olarak varlığını hissetmeye başladığı sürece geçildi. Savaş ve öncesi döneme ait muhasebe kayıtlarının incelenerek gerekli işlemlerin yapılması için yürütülen çalışmalar aksatıldığı için başarılı sonuçlar elde edilemedi. Bu değişim sırasında kargaşa yanında (özellikle savaş ve mübadele ile oluşan) mal mülk yağması vardı. Gayrimenkullerin hukuka aykırı olarak el değiştirmesi gibi suçların artmasından dolayı tapu senetlerinde ve kayıtlarda mülk sahiplerinin fotoğraflarının bulundurulması zorunluluğu getirildi.

Yurtdışında çeşitli ülkelerdeki savaş esirlerine yardım eli uzatan genç Cumhuriyet, 1918'de İstanbul'da meydana gelen büyük

yangında sokakta kalan yangınzede-
lileri bir an önce ev sahibi yapmak
istiyordu. Mimar Kemaleddin
başkanlığında İstanbul'un ilk be-
tonarme toplu konutları yapılmaya
başlandı. Türkiye'yi güvenli bir
ülke olarak gören Fransa'dan ge-
len 7, Rusya'dan gelen 1 profesör
Darülfünun kadrosuna katıldı.
Doğu ülkeleri içinde bir devrimin
gerçekleşeceği, kısa süresinde ilk
kadın hakim görevine başlayacağı
duyuruldu. Aşiret, eşraf ilişkilerinin
baskın olduğu yerlerde yargı üzerin-
deki oluşturulan toplumsal baskıyı,
müdahaleyi ortadan kaldırmak için
yasal değişikliğe gidildi. Özellikle
cinayet davalarında sorgu hakimle-
rine, şüphelinin tutuklu ya da tutuk-
suz olarak yargılanmasına dair karar
verme yetkisi tanındı.

16 Şubat 1926 günü belediye,
nahiye ve nüfus kanunlarının yeni
esaslarının belirlendiği açıklandı.
Nüfus kayıtları yenilenerek ve oluş-
turularak tebaadan yurttaş olması
sağlanan (erkek) seçmenler yerel ve

ulusal seçimlerde daha çok söz hak-
kı edineceklerdi. Kadınlar 8 yıl daha
bekleyeceklerdi. Yasal olarak kadın
ve erkek eşit değildi. Önce yasalar
önünde kadın ve erkeğin eşitliğinin
sağlanması gerekiyordu. Bu çizgi-
ye gelmek kolay olmadı. Aslında
Osmanlı'da dine dayalı hukuk da
uygulanamıyordu. Ülkede değişik
inançları olanlar vardı. Evlenme,
boşanma, doğum, ölüm ve miras
paylaşımı gibi konularda farklı yak-
laşımdaydılar. Vergi hukukunda bile
tutarlılık yoktu. İslam hukukunu
çağın gereklerine uygun hale getir-
mek kapısı kapalıydı. "Hile-i Şe-
riye" "şeriata uygun hale getirme"
yolları denedikçe halkın yasalara
olan güveni azalıyor, boşluklardan
yararlanma, "kitabına uydurma"
artıyordu. Çözüm, çözümsüzlüktü.

Teslim
bayrağını
çekmiş Os-
manlı'nın
başkenti işgal
altındaydı.
Kimsenin hu-
kukla uğraşa-
cak hali yoktu.
Mustafa Ke-
mal, "Adalet
dilenmekle
ve başkala-
rını kendine

acındırmakla, ulus işleri, devlet
işleri görülmez; ulusun ve devle-
tin onuru ve bağımsızlığı güven
altına alınmaz. Adalet dilenmek
ve acındırmak gibi bir ilke yoktur.
Türkiye'nin yarınki çocukları, bunu

bir an uslarından çıkarmamalıdır.” dedi. Yaşamı boyunca “hak, hukuk adalet” ilkesinden asla ödün vermedi Mustafa Kemal. Kurtuluş Savaşı içinde bile hukuk dışılığa karşı çıktı. İstanbul hükümetinin Erzurum'a atadığı Reşit Paşasının sorun çıkarabileceği, onun öldürülmesini dile getirenler oldu. Mustafa Kemal sert bir tepki gösterdi:

“Ne diyorsunuz! Yol keserek, haydutluk ederek adam mı vurduracağız? Bu ülkede hükümsüz vatandaş öldürülmez! Vatandaş ancak mahkeme kararıyla cezalandırılır. Devlet adamının böyle düşünmesi gerekir.” Bu sözlerin üzerinde unutulmaz bir etki bıraktığı Cevat Dursunoğlu şöyle anlatıyor: “Çünkü bu yeni bir anlayışın müjdesi idi; insan yaşamına dokunulmaz en yüksek değer biçiyor, vatandaş yaşamına saygıyı, en büyük görev sayıyordu. Mustafa Kemal ömrü oldukça bu düşünceye sadık kaldı. Zamanında hükümsüz bir vatandaş cezalandırılmadı. En keskin muhaliflerine sordum. Hiç birisi bunun aksine bana bir tek inandırıcı örnek gösteremediler. Modern devlet adamı bu demektir.”

TBMM kurulur kurulmaz gündeminde anayasa vardı. Aceleciliğin nedenini soran Kazım Karabekir'e

“Yasa koyan insanlar bir takım seçkin niteliklere sahip olmak zorundadır.”

şu yanıtı verdi: “Yüz yıllardan beri sürekli olarak becerikli olmayanlar elinde kötüye kullanılan ulusal hukuku korumak için, bu hukukun gerçek sahibi olan ulusa da söz hakkı tanımak ve bu yüksek düşüncenin gelişmesi için bugünkü var olan koşullardan yararlanmak gerekiyor.”

TBMM’de milletvekillerine seslenen Mustafa Kemal, şöyle dedi: “Yasa koyan insanlar bir takım seçkin

niteliklere sahip olmak zorundadır. Yasa öneren, yasa yapan bir insan insanlığın tüm duygularının, hırslarının herkesten daha çok bilincindedir. Fakat nefsinin herkesten daha fazla ve tamamen bunlardan soyutlamak yeteneğine sahip olmalıdır. Bu seçkin niteliklere sahip olamayan insanlar toplum için yasa yapmak hak ve görevinden yasaklanmıştır. Yasalar duygulara dayanarak yapılmaz. Gerçeğe dayanmayan bir yasa olamaz. Hükümet ülkede kanunu egemen kılmak ve adaleti iyi bir şekilde dağıtmakla yükümlüdür. Adalet işi çok önemlidir. Adalet politikamızda izlenecek amaç, önce halkı yormaksızın hızla, kanuna uygun ve güvenli biçimde adaleti dağıtmaktır. Bunun yanı sıra sosyal kurallarımızın bütün dünya ile ilişkilerini sürdürmeleri de gereklidir. Bunun için, adalet düzeyimizi bütün

uygar ülkelerle aynı düzeyde tutmak zorundayız. Bu amacı yerine getirmek için elimizdeki kanun ve usulleri bu görüşe göre düzeltiyor, canlandırıyor ve yeniliyoruz. Ve bunu sürdüreceğiz. Dış politikamızda dost bir devletin hukukuna saldırı yoktur. Ancak hakkımızı, yaşamımızı, ülkemizi, namusumuzu koruyoruz ve koruyacağız.”

Halka dönen Mustafa Kemal: “Ülkedeki bilgisizliği kesinlikle yok etmek gerekir. Bunu yapmak zorundayız. Hepimizin kişisel mutluluğu çoğunluğun yaşam ve mutluluğu ile olanaklıdır. İnsanlar huzur ile vicedan özgürlüğü ile çalışmak gereksinimindedir. Bu ise toplumu yöneten devlette ve hükümette adaletin kesin egemen olmasıyla olanaklıdır. Bir ülkede adalet olmazsa, o ülkede anarşiden başka bir şey yoktur, orada hiçbir şey yoktur. Adalet yasalarla yürütülür. Bu ülkede adaletin güvenle, hızla dağıtılıp dağıtılmadığını

Birinci Dünya Savaşı'nda erkek işgücü kaybına uğrayan Osmanlı, 25 Ekim 1917'de “Hukuk-ı Aile Kararnamesi” çıkararak kadınların çalışabilmesi için yasal düzenleme yaptı.

anlamak için bir defa da var olan yasalarımıza bakmak gerekir. Onları köklüce değiştirmek, yeni yaşama ve gereksinime uydurmak gereklidir. Bizim ulusumuzun adalet duygusu yok değildir. Biz düşmanların dediği gibi vahşi ve canavar değildir. Aksine onlardan çok yüksek adalet duygusuna, ahlaki yüceliğe ve merhamete sahibiz.

Bizi diğer uygar uluslar düzeyinden geride bıraktıran adli, politik, ekonomik ve mali zincirler kırılmıştır, parçalanmıştır. Bu güne kadar sağladığımız zaferler, bize ancak ilerleme ve uygarlık yolunu açmıştır. Yoksa ilerleme ve uygarlaşmaya henüz ulaşmış değiliz. Bize ve çocuklarımıza düşen bu yol üzerinde duraksamadan ilerlemektir. Şu konuyu aklıdan çıkarmamalıdır ki, bu kadar özverinin sonucunu elimizden kaçırmamak için geçen sıkıntı ve acıların bir daha geri dönmemesini sağlayacak önlemlerin alınması bizim için en önemli görev olmalıdır. Yüce Meclise sunulacak olan Ceza Kanunu, Medeni Kanun ve Ticaret Kanunu'nun bu yasama döneminde derlenmesi ve yayımlanmasında ivediliği özellikle söylemek isterim.”

Birinci Dünya Savaşı'nda erkek işgücü kaybına uğrayan Osmanlı, 25 Ekim 1917'de “Hukuk-ı Aile Kararnamesi” çıkararak kadınların çalışabilmesi için yasal düzenleme yaptı. Kararname işgücü boşluğunu dolduramadığı gibi evlenme yaşına 17 sınırı getirdiği kimi maddeleri yüzünden erkek egemen dünyanın

tepkisini çekti. Birinci Damat Ferit Hükümeti kararnameyi kaldırmak istedi ancak muhalefet engelledi. Yeniden başa gelen Damat Ferit 6 Haziran 1919'da Paris'e gittiğinde yerini bıraktığı Şeyhülislâm, Hukuk Fakültesi müderrislerinden birinin önerisiyle kararnameyi şeriata aykırı diye kaldırdı. En azından çocuk yaşta evliliğin önüne geçme açısından ileri bir adım olan bu kararname, Osmanlı çöktükten sonra bağrından doğan kimi ülkelerde yıllarca kullanıldı.

Mahmut Esat Bozkurt

Doğu'da ve hatta birçok Batı ülkesinde adı bile olmayan kadınlar toplumu içinde "insan" kimlikleriyle yer alabilme haklarını ilk kez, tam 100 yıl önce bu ay, 1926 yılının 17 Şubatında Türkiye'de elde ettiler. O tarihe değin ekonomik ve toplumsal yaşamın dışında tutulan kadınlar, "Medeni Kanun"un kabul edildiği o tarihten sonra, erkeklerle eşit haklara sahip oldu. Yüzyıllarca hakları silik bırakılmış Türk kadını artık, kocasının tek eşi, çocuklarının özanası olmak kutsal hakkına sahip oluyordu. Çağdaş Türk ailesinin doğuşuydu bu.

Dönemin Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt o "zafer günü"nü şöyle anlatıyor: "Medeni Kanun'u hazırlayanın ve bu yolda çalışanın başları ne zaman dara geldi ise sağlarında Atatürk'ü, sollarında İnönü'yü buldular. Türk ulusunun

kararı çağdaş uygarlığı bağımsız, koşulsuz bütün ilkeleriyle kabul etmektedir. Bunun en belirgin ve canlı kanıtı, devrimimizin kendisidir. 17 Şubat 1926 günü saat 14:00'te TBMM bütün üyelerinin katılımıyla tarihi oturumlarından birini daha açmış bulunuyordu.

İsmet İnönü Hükümeti bütün erkânıyla mecliste hazır bulunuyordu. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal, locasından bu büyük günün görüşmelerini izliyordu. Bir ses yükseldi. Bu TBMM Başkanı Kazım Özalp'ın sesiydi ve şu sözler işitildi: "Medeni Kanunu kabul edenler!" Eller bir orman gibi kalktı. Medeni Kanun meclis üyelerinin birliği ile kabul edildi. Bin yıllık tarih yürüyüşünü değiştirmişti."

O günden sonra "kadı"dan "mahkeme ve hakime", "mecelle"den "Medeni Kanun"a, çağdaş hukuk anlayışının gerektirdiği laik hukuka geçiliyordu. Hukuk Devrimi'ne ve Medeni Kanun'a neden gereksinim duyulduğunu, Mustafa Kemal şu sözleriyle açıkladı: "Biz çağın gereklerine ve ulusun gerçek gereksinimlerine göre yasa yapmalıyız. Eldeki yasalarımızı yargıçlarımız hızla uygulayamıyorlarsa, hemen değiştirmeliyiz. Halka adaleti hızla dağıtmak ve uygulamak zorundayız. Uygar ve düzenli bir devletin makinesi eski yasalarla işleyemez. Adli yasalarımızı iyileştirmek zorundayız. Buna

hiçbir engel yoktur. Bugün var olan yasalarımızın kökü daha çok mecelledir. Yeni Türkiye ne zamanımıza ne de gereksinime uymayan mecellelerin hükümlerine bağlı kalmaz. En uygar uluslar derecesinde hukuk kurallarımızı da iyileştireceğiz. Yüz yıl, beş yüz yıl, bin yıl önce yaşayan bir toplum için yapılan yasalarla bugünkü toplumu yönetmeye kalkmak gaflettir, cehalettir. Bir hükümet ancak adalete dayanır. Bağımsızlık, gelecek, özgürlük her şey adaletle olanaklıdır. Bu kadar esaslı bir noktada müdahaleleri asla kabul etmeyeceğiz. Adli kapitülasyonlar oldukça güçlü ve ateşli bir zincir halinde boynumuzdadır. Bunu kuşkusuz atacağız. Fakat yeniden boynumuza geçirmeyelim. Bunu boynumuza yeniden geçirmemenin çözümü de yasalarımızı iyileştirmektir.”

Kadın “insan” olma hakkını 1926 yılında elde etti. Ekonomik ve sosyal yaşamın dışında tutulan kadın, erkeklerle eşit haklara sahip olmaya

başladı. Kadının bir mal gibi alınıp satılması ortadan kaldırıldı. Erkeğin çok kadınla evliliği yasaklandı. Tek kadınla ve resmi bir nikahla evlenme zorunluluğu, evlilikte yaş sınırı getirildi. Evli bir kadının kuma endişesi, bir genç kızın görüşü alınmadan ailesi tarafından habersizce evlendirilmesi yasadışı sayıldı. Kadına kocasından ayrılabilme hakkı tanındı. Boşanma konusunda karar yetkisi erkekten alınıp mahkemelere verildi. Evlilik kurumunun oluşumunda karşılıklı anlaşma öngörüldü; dahası mirasta kadın ve erkeğe eşitlik hakkı tanındı. Kadının yüzyıllardan beri süren köleliği son buldu. Kendini yenileme ve çağdaşın nimetlerinden yararlanma olanağı doğdu. 18 Şubat 1926 günü İzmir’de ressam Zehra Say Türkiye’nin Medeni Kanun’la evlenen ilk kadını oldu. O gün kendisinin doğum günüydü. Medeni Kanun ona ve Türk kadınına en güzel doğum günü armağanıydı. •

yasarozturk@butundunya.com.tr

Yılmadan Yorulmadan

Em. Tuğgeneral, Hukukçu Dr.

Cihangir Dumanlı

Güneyin Kurtuluşu

Büyük strateji ustası Atatürk, Kurtuluş Savaşı'nın stratejisini şöyle belirlemişti:

1. Başlangıçta Kuvayı Milliye ile düşmanı yıpratmak, zaman kazanmak.

2. Bu zaman içinde yeni devletin kuruluşunu gerçekleştirerek düzenli ordu kurmak.

3. Düzenli ordu ve Çerkez Ethem güçleri ile iç isyanları bastırmak.

4. Düzenli ordu ile önce Doğu Anadolu'yu Ermeni işgalinden kurtarmak.

5. Güney illerinin işgaline karşı Kuvayı Milliye direnişini Sivas Kongresi temsil heyeti kontrolünde güvenilir subaylarla yönetmek.

6. Doğuyu ve güneyi emniyete aldıktan sonra kuvveti Batı Anadolu'da toplayarak kesin sonucu almak.

7. Trakya'nın kurtuluşunu Batı Anadolu'daki zafere bağlamak.

Adım adım planlandığı şekilde ke yönetilen Kurtuluş Savaşı'nda ilk işgaller ve direniş, güney illerimizde Fransız işgaline karşı başlamıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nın son muharebesinde Osmanlı ordusu (Yıldırım Ordular Grubu) İngiliz saldırısı karşısında Suriye cephesinde yenilmiş, Mustafa Kemal'in emrindeki 7. Ordu birlik bütünlüğünü koruyarak, Halep'in kuzeyinde El-Hüsniye ve Katma bölgesinde şimdiki sınırlarımıza yakın bir hatta çekilmiş, İngiliz ordusuna karşı son direniş göstermiş ve bugünkü güney sınırlarımızı süngülerle belirlemiştir.

Eş zamanlı olarak müttefiklerimiz Almanya ve Bulgaristan da yenilince Osmanlı İmparatorluğu ateşkes istemek zorunda kalmıştır.

30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Ateşkes Anlaşması yürürlüğe girer girmez anlaşma gereği Yıldırım Ordular Grup Komutanı Liman Von Sanders 31 Ekim'de Adana'da komutayı Mustafa Kemal'e devretmiştir.

Mondros Ateşkesi yürürlüğe girince anlaşmanın 7. maddesine dayanan İtilaf Devletleri aralarındaki paylaşma anlaşmalarına göre yurdumuzu işgale başlamışlardır.

* * *

İngiltere ve Fransa'nın 1916'da yaptıkları Sykes- Picot Antlaşması'na

Yıldırım Ordular Grubu Komutanı Mirliva Mustafa Kemal Paşa, yaverleriyle birlikte.

göre Musul İngiltere'ye, Kilikya (sınırları anlaşmada tanımlanmakla birlikte bu ünkü Suriye, Çukurova-Mersin bölgesi) Fransa'ya bırakılmıştı. Ancak savaşın gelişimi sonucunda Fransa'ya bırakılan bölge İngiliz ordusu tarafından işgal edildi. İngiltere, Sykes Picot Anlaşması'na göre Fransa'ya düşen, fakat kendisinin işgal ettiği bölgeyi 5 Kasım 1918'de Fransa'ya devretti. Böylece güney illerimizde 20 Ekim 1921'de yapılan Ankara Anlaşması'na kadar 3 yıl sürecek olan Fransız işgali başlamış oldu.

Suriye ve Kıbrıs'ta üslenmiş olan Fransız Yakın Doğu Ordusu'na mensup, çoğu Ermeni olmak üzere, 1500 Fransız askeri, 17 Aralık 1918'de Mersin'e çıkmıştır. Bu kuvvetlerden ayrılan ufak müfrezeler 26 Aralık

1918'e kadar Antakya, Dört-yol, Ceyhan, Tarsus, Adana, Misis ve Pozantı'yı işgal etmişlerdir.¹ Çukurova'yı işgal eden Fransız kuvvetlerinin yaptıkları ilk iş, bu bölgeye "Suriye ve Ermenistan Yüksek Komiseri" ünvanlı bir yönetici tayin etmek ve Mısır'da eğit-tikleri Ermenilerden kurulu her biri on kişiden oluşan "Légion d'Orient" birliklerini getirmek muştur.²

Osmanlı ordusu ateşkes anlaşması ile terhis edildiğinden, işgale karşı ilk direniş Kuvayı Milliye ile gösterilmiştir.

Fransız ordusundaki Ermenilerin yıllardır birlikte barış içinde yaşadıkları yerli halka insanlık dışı davranışları İngiliz işgali döneminde başlayan Kuvayı Milliye direnişinin güçlenmesine neden olmuştur. Kurtuluş Savaşımızın ilk kurşunu 15 Mayıs 1919'da İzmir'de Hasan Tahsin'den 6 ay önce 9 Aralık 1918'de Hatay'ın Dört-yol ilçesi Karaköse köyünde Teğmen Kara Hasan tarafından Fransızlara atılmıştır.

Mustafa Kemal, Sivas Kongresi Temsil Heyeti Başkanı sıfatı ile güneydeki direnişi örgütleyerek kendi kontrolüne almıştır. Bu kapsamda İran sınırından Fırat nehrine kadar olan bölge El Cezire Cephesi adı altında Nihat (Anılmış) Paşa'nın komutasına; Fırat nehrinden Antalya'ya kadar olan bölge ise Adana Cephesi adı altında Albay Selahattin Adil'in komutasına verilmiştir.³ Her iki cephe de Mustafa Kemal'in emrindeki Ali Fuat Paşa'ya bağlıdır.

Maraş Direnişi

Mustafa Kemal, Maraş ve Antep direnişlerini örgütlemek ve yönetmek için Kılıç Ali isimli deneyimli ve güvenilir bir subayı görevlendirmiştir.

Maraş'taki Fransız işgal kuvvetleri, 2 bin Ermeni ile birlikte 7 bin kişiyi buluyordu. Halep'te 50 bin silahlı Ermeni toplamışlardı.⁴ Kılıç Ali başlamış olan direnişi örgütlenme içine soktu. Halka silah dağıttı, sokak, mahalle, köy, kasaba direniş örgütlerini kurdu ve Fransızların işgal güçlerini takviye etmek için birlik getirmesi olası olan yollarda pusular kurdu, takviyelerin gelebileceği yönlerdeki köprüleri yıktırdı.

Maraş direnişinde önemli bir dönüm noktası Fransız komutanının emri ile Maraş Kalesi'ndeki Türk bayrağının indirilip yerine Fransız bayrağı çekilmesi olayıdır. Bunu gören Maraşlılar topluca kaleye yürümüş, Fransız bayrağını indirip Türk

bayrağını tekrar çekmişlerdir. Bu olaydan sonra Fransız ve Ermeniler işgali daha sertleştirmişler ve şehri 20 gün top ve makineli tüfek ateşine tutmuşlardır. Maraş sokaklarında çok kanlı çatışmalar yaşanmıştır. Bu çatışmalarda Maraşlı kadınlar da önemli görevler yapmıştır. Bu dönemde Fransızların Maraş'a takviye için getirdiği birlikler de Kuvayı Milliye güçlerinin kurduğu pusularda imha edilmiş, şehre sokulmamışlardır.

En sonunda Fransız komutan General Quarett'e daha fazla dayanamayacağını anlamış, 12 Şubat 1920'de güçlü bir Fransız takviye birliğini Maraş'a sokmayı başarmıştır. Fakat bu birliğin görevi şehirde zor durumda kalan Fransız ve Ermenileri kurtarmaktan ibarettir. Aynı gün (12 Şubat 1920) Fransız işgal kuvvetleri şehri boşaltmışlardır.

Antep Direnişi

İngiliz işgalinde iken Sykes-Picot Anlaşması'na göre 5 Kasım 1919'da Fransızlara terk edilen Antep'e Fransız birlikleri 28 Mart 1920'de girdiler. Maraş'ta olduğu gibi burada da Ermenileri kullandılar.

Maraş direnişini başarı ile sonuçlandıran Kılıç Ali, Maraş'tan sonra Antep'e geldi. Mustafa Kemal'in kendisine verdiği emir kesindi: "Antep'e Fransızları sokmayınız." Fakat Kılıç Ali Maraş direnişi ile meşgul iken Fransızlar

Antep'e girmiş ve kuvvetlerini takviye ediyorlardı. Maraş'ta olduğu gibi Antep'te de halk kendiliğinden Kuvayı Milliye örgütlenmesini yapmış, silahlanmış ve direnişe başlamıştı. Kılıç Ali, Maraş'ta yaptığı gibi bu örgütleri geliştirdi, sokak, mahalle, ilçe direniş örgütleri kurdu. Şimşek ve Yıldırım adlarıyla iki direniş taburu oluşturdu. Aynı zamanda yakındaki 13. Kolordu komutanından düzenli ordu birlikleri ve top istedi. Fakat 13. Kolordu komutanı Cevat Bey'den gerekli

Kılıç Ali

desteği alamadı.

14 Nisan 1920'de bir Fransız birliği demiryolu ile Nizip'e geldi. Fakat Kuvayı Milliyeciler Fransızlarla çok zayıf verdirek bu birliğin şehre girişlerini engelledi. Ayrıca Kilis'ten başka bir Fransız birliği de Antep'e geliyordu. Millî müfrezeler bu kuvvetin şehre girişini engellemedi. Antep'ilerin morali bozulmuş, bir kısmı şehri terk etmeye başlamıştı. Kılıç Ali şehri terk etmeyi yasakladı. Kilis'ten ve Nizip'ten gelen Fransız birlikleri şehri top ateşine tutuyor, Ermenilerle beraber halka işkenceler yapıyorlardı.

Antep kuşatılmıştı. Antep'iler yiyecekleri bitinceye kadar şehirlerini 11 ay boyunca kahramanca savundular. Kılıç Ali, Mustafa Kemal'in emri ile Maraş'taki ordu birliklerinden topçu ile desteklenen bir tabur getirilmesini sağladı. Bu birliklerin gelmesi ve şehirdeki Kuvayı Milliye müfrezelerinin toparlanması ile 27-28 Nisan sabahı Fransızlara şiddetli bir saldırı yapıldı. 3 Mayıs'ta Türk birlikleri şehre egemen oldular. Fakat Fransızlar 9 Mayıs'ta yeniden güçlü birlikler getirdi. Kuşatma

altındaki Antep halkı 11 ay sonunda yiyecekleri bitince teslim olmak zorunda kaldı.⁵ Fakat Antep direnişi de Maraş direnişi gibi tarihe bir kahramanlık örneği olarak geçti.

Fransızlara karşı yaptığı kahramanca direnişi nedeniyle 8 Şubat 1921'de Antep'e TBMM tarafından "gazilik" ünvanı verilmiş ve şehrin ismi Gaziantep olmuştur.

Urfa Direnişi

Mondros Ateşkes Anlaşması'ndan sonra İngilizler 24 Mart 1919'da Urfa'yı işgal etmişlerdi. Oysa Sykes-Picot Anlaşması'na göre bu bölge Fransızlara veriliyordu. İngilizler Urfa'yı 30 Ekim 1919'da Fransızlara devrettiler. Maraş ve Antep'te olduğu gibi burada da Fransızlar yerli Ermenileri bize karşı kullandılar. Urfa'da da halk kendiliğinden silahlanarak Kuvayı Milliye örgütlerini kurdu. Urfa jandarma komutanı Ali

Kurtuluş Savaşı'nda savaştan, Şanlıurfa'yı Fransız ve İngilizlerden koruyan direnişçiler.

Saip (Ursavaş) (Namık kapalı ismi ile) direnişin başına geçti. Bölgeden topladığı kuvvetler 1500 silahlı bulmuştu. Ali Saip Bey, 8 Şubat'ta Fransızların şehri terk etmesini isteyen bir nota verdi. Fransızlar bunu kabul etmediler. Ertesi gün (9 Şubat) Kuvayı Milliye birlikleri Urfa'ya girdiler ve Fransız takviyelerin gelmesine engel olmak amacıyla şehri kuşattılar. Antep'te Fransız birlikleri şehirdeki Türkleri kuşatmışlardı. Urfa'da bunun tersi oldu. Ulusal kuvvetler şehir içindeki Fransız ve Ermenileri kuşatmış oldu. Aynı zamanda şehrin içinde Fransız ve Ermenilerle Urfa halkı ve Kuvayı Milliye birlikleri arasında şiddetli sokak savaşları başladı. Maraş ve Antep'te olduğu gibi Urfa halkı da kadın, yaşlı, çocuk demeden tümüyle işgalci Fransızlara ve onlarla işbirliği yapan Ermenilere karşı kahramanca şehirlerini savundular. Malatya'dan gelen bir süvari alayı ve Siverek'ten gelen bir nizamiye (düzenli ordu) tümeni Urfa'daki ulusal direnişi güçlendirdi.

Kuşatma altındaki Fransız ve Ermenilerin de daha fazla dayanacak güçleri kalmamıştı. Ulusal güçler 3 Nisan 1920'de şehirdeki Fransız ve Ermenilere karşı büyük bir saldırı yaptılar. Bu saldırı karşısında dayanamayan ve dışarıdan takviye alamayan işgal güçleri 11 Nisan'da şehri terk etmek zorunda kaldı.

Kurtuluş Savaşı'ndaki bu kahramanlığı nedeniyle Urfa'nın ismi TBMM'nin 22 Haziran 1984 tarihinde çıkardığı bir yasa ile "Şanlıurfa" olarak değiştirildi.

İşgalin Sona Ermesi:

Fransa'nın bölgeyi tam olarak boşatmasında iki etken önemli olmuştur:

1. Bölge halkının genç, yaşlı, kadın, çocuk demeden kahramanca direnişi karşısında daha fazla dayamayacağını anlaması.

2. Sakarya Muharebesi'nde TBMM ordusunun gücünü gören Fransa'nın işgali daha fazla sürdüremeyeceğini anlaması.

Sakarya utkusu Kurtuluş Savaşımızın doruk noktasıdır. Yunan ordusunun gücü tüketilmiş, stratejik savunma için Eskişehir Afyon hattına çekilmiş, saldırı önceliği TBMM ordusuna geçmiştir.

Sakarya utkusunun en önemli siyasal sonucu yeni devletin gücünü gören Fransa'nın güney illerimizden çekilmeye karar vermesi ve bu

amaçla 20 Ekim 1921’de Ankara Anlaşması’nı yapmasıdır. Ankara Anlaşması ile Fransa, Hatay dışında işgal ettiği bölgelerden çekilmiş, Hatay Türklerin haklarını koruyan özel bir statü ile Fransız manda-
dasındaki Suriye’ye bırakılmıştır (1939’da anavatana katılacaktır).

Değerlendirme ve Sonusu:

Güney Anadolu’da 3 yıl süren Fransız işgaline karşı sivil halkın öz-
verili direnişi tarihte benzeri görülme-
yen bir kahramanlık destanıdır.

Kuvayı Miliye mücadelesi,
ordusuz kalmış bir halkın kendili-
ğinden ordulararak güçlü düşmana

karşı başarı ile yürüttüğü gerilla sa-
vaşıdır, dünyaya örnek olmuştur.

Antep, Urfa ve Maraş “gazi”,
“şanlı” ve “kahraman” sıfatlarını
hak ederek almışlardır.

Güneydeki Kuvayı Milliye
direnişi, TBMM ordusunun bu böl-
geden kuvvet tasarrufu yaparak Ege
bölgesinde güç toplamasına olanak
vermiş, Ege bölgesinin kurtuluşuna
da katkı sağlamıştır. •

cihangirdumanli@butundunya.com.tr

Kaynaklar

1. A. Hurşit Tolon, Sevr’e Giden Yol, Günel Basım Yayın, Ankara, 2005, s. 107
2. a.g.e.
3. Aydemir, a.g.e. s.177
4. Kılıç Ali, a.g.e. s.85
5. Kılıç Ali, a.g.e. s.113

Son Mermi

Köyün üstüne çöken sis, sadece havayı değil insanların yüreğini de ağırlaştırıyordu. Yunan askerlerinin ayak sesleri uzaktan duyuluyor, her adım köylülerin korkusunu büyütüyordu. Oysa bu topraklar, yıllardır aynı ekmeği paylaşan insanların yurduyd.

Mehmet, savaş başladığında on dokuz yaşındaydı. Babası Balkan Harbi’nde kaybolmuş, annesi onu yokluk içinde büyütmüştü. Elinde sadece paslı bir tüfek vardı. Ama kalbinde, hiçbir düşmanın söküp atamayacağı bir inanç taşıyordu.

Bir gece köyün imamı, eski okulun arkasında gençleri topladı. “Artık beklemek yok.” dedi. “Bu vatanı biz kurtaracağız.” O günden sonra Mehmet ve arkadaşları dağlara çıktı. Ne düzenli ordu vardı ne de yeterli silah. Ama herkes biliyordu ki geri dönmek, esir yaşamaktı.

Aylar süren çarpışmalarda aç kaldılar, üşüdüler, yaralandılar. Mehmet, en yakın arkadaşını toprağa verirken gözyaşlarını içine akıttı. Son mermisini cebinde taşıyor, gerektiğinde vatani için vermeye hazır bekliyordu.

Bir sabah, dağın yamacında düşman geri çekildi. Köylüler sevinçle meydana toplandı. Mehmet gökyüzüne baktı ve fışkırdı:

“Bu toprak artık özgür.”

TSK'dan atılan teğmenler ilk kez bu kitap için konuştu; neler yaşadıklarını anlattı.

Tuzla Piyade Okulu'nda iki teğmen birbirlerinin boğazına niçin sarıldı, olay polise neden yansıtıldı?

"Hubb-i fillah" WhatsApp grubunu kim, hangi amaçla kurdu?

Askeri okullarda tarikat yapılanması var mı?

Mahkeme kararları kimler için nasıl sonuçlandı?

Atılma kararlarını etkileyen gizli tartışmalar, baskılar ve çelişkiler nelerdi?

Kara Harp Okulu'nda atılmalara Subay Andı okunması mı,

kılıç çatılması mı gerekçe gösterildi?

Teğmenler sorguda neler yaşadı, niçin ağlayanlar oldu?

Kara Kuvvetleri Yüksek Disiplin Kurulu hangi gerekçeleri "ayırma" için yeterli buldu?

Çıkarılan teğmenler ve onlar hakkında karar veren komutanlar ilk kez bu kitap için neler anlattı?

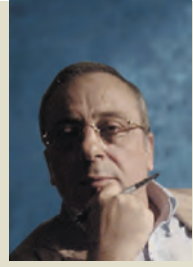
Teğmenler ordudan atıldıktan sonra neler yaşadı; kim, şimdi ne yapıyor?

Emin Çolaşan'ın "araştırmacı gazeteciliğin günümüzdeki önderlerinden" dediği Saygı Öztürk, yine bilinen olaylardaki "bilinmeyenlere" ve yüzeyde görünenlerin "derin ilişkileri"ne ışık tutuyor.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Otopsi
Cengiz Özakıncı

Vahdettin'in Gözünde Mustafa Kemal ve İngilizler

Kazım Karabekir Paşa komutasındaki Doğu Cephesi birlikleri 30 Ekim 1920'de Kars'ı geri aldıktan sonra, 7 Kasım 1920'de Gümrü'ye girdi ve 2 Aralık 1920 günü Ankara Hükümeti ile Ermenistan arasında imzalanan Gümrü Antlaşması ile Ermenistan Sevr Antlaşması'nın geçersiz olduğunu

kabul ederek, Doğu Anadolu'yu içeren "Büyük Ermenistan" istemlerini terk etti. Sevr Barış Antlaşması'nın Anadolu'nun doğusunu Ermenistan'a veren maddelerinin böylece uygulanamaz olması üzerine, İngiltere, Fransa ve Almanya bu antlaşmanın kimi maddelerini Türklerin onaylayabileceğini

düşündükleri biçimde yumuşattılar. Bu “yumuşatılmış Sevr”i kabul ettirmek üzere Şubat 1921’de Londra’da topladıkları konferansta İstanbul Hükümeti’ni Tevfik Paşa, Ankara Hükümetini Bekir Sami Bey temsil ediyordu. 11 Mart’ta Fransa Başbakanı ile anlaşma

Sir Horace Rumbold

imzalayan Bekir Sami Bey’in İtalya Dışişleri Bakanı ile anlaşma imzalandığı 12 Mart 1921 günü sona eren bu konferansta İngiltere, Fransa ve İtalya, Ankara Hükümeti’ni resmen tanımış oldular. Bekir Sami Bey’in henüz Ankara’ya dönmediği ve Ankara Hükümeti’nin bu anlaşmaları onaylayıp onaylamayacağını henüz bilinmediği bu günlerde, anılan devletlerin Ankara Hükümeti’ni resmen tanımış olduğunu öğrenen ve bunun kendi geleceğini olumsuz yönde etkileyeceğini düşünerek kaygıya kapılan Vahdettin, 21 Mart 1921 günü İngiltere, Fransa ve İtalya Yüksek Komiserleri ile yaptığı görüşmelerde Mustafa Kemal’i, Ankara Hükümeti’ni ve Milli Mücadele önderlerini haksızca karalayacak, aşağılayacak ve suçlayacaktı.

İngiltere Yüksek Komiseri Sir Horace Rumbold’un Halife-Sultan Vahdettin’le görüşmesine ilişkin Lord Curzon’a gönderdiği ayrıntılı rapor şöyleydi:

Sir Harold Rumbold’tan Lord Curzon’a

İstanbul, 23 Mart
1921 (30 Mart’ta alındı)
No. 300
Sayın Lord’um.

22 Mart tarihli 199 numaralı telgrafımla ilgili olarak, Fransız ve İtalyan Yüksek Komiserleri ile birlikte

21 Mart’ta Sultan tarafından iki ayrı görüşmede kabul edildiğimizi bildirmekten onur duyuyorum. Sultan’ın benimle daha özel biçimde görüşmek istediğini öğrenmiştim. Bu nedenle, Londra Konferansı’nın kapanışının ortaya çıkardığı fırsatı değerlendirerek Fransız ve İtalyan meslektaşlarıma, Türkiye’nin şu anda önerilen anlaşmayı kabul etmesini sağlamak amacıyla Majesteleri Vahdettin’in desteğini almak için kendisini ziyaret etmemizi önerdim. Kendi adıma da Majestelerinin hükümetinin son görüşmelerde oynadığı rolü ve özellikle kendileri için özel bir çıkar gözetmeden gösterdikleri uzlaşmacı ruhu vurgulamak istedim.

2. Sultan beni iki saat on beş dakika boyunca kabul etti. Yanımda Bay Ryan (İngiltere Büyükelçiliği Baş Çevirmeni Sir Andrew Ryan) vardı. Görüşmede başka kimsenin bulunmasını istemeyen Majesteleri Vahdettin kendi görevlisini dışarı gönderdi ve çevirmenliği Bay Ryan’ın yapmasını istedi. Sultan,

ana fikirlerini açıklarken her zamankinden daha açık ve vurguluydu, ancak kendini yineliyor ve sık sık söz kesiyordu. Bu nedenle, bu rapor konuşma sırasını izlemeye çalışmadan, olanların tam bir kaydını verecektir.

3. Majesteleri Vahdettin'e özellikle söylemek istediklerimin bir notunu hazırlamıştım. Bu belgenin bir kopyasını ekliyorum. Londra Konferansı sonucunda olayların aldığı yeni yön göz önüne alındığında Majesteleri Vahdettin ile görüş alışverişinde bulunmak için bu anın özellikle uygun olduğunu düşündüğümü barışçıl bir şekilde belirttikten sonra, hazırladığım notun Türkçe çevirisi Bay Ryan tarafından okundu.

4. Sultan, önemini kavradığı notu dikkatle dinledi. Kimi noktaları bakanlarına danışması gerekeceğini, belleğinin iyi olmadığını söyledi ve kişisel kullanımı için bir kopyasını saklamasına izin verilmesini istedi. Belgeyi kendisine bırakırsam, gizliliğine tamamen güvenebileceğime dair bana güvence verdi. Yazılı bir iletişim kurma talimatım olmadığını söyledim, ancak Majestelerinin takdirine ve yaptığım iletişimin tamamen sözlü olarak değerlendirilmesi gerektiği anlayışına güvenerek muhtırayı ona bırakmayı kabul ettim.

5. Sultan böylece iletişimin

Sir Andrew Ryan

öneminin ayırında olduğunu gösterse de, kendisinin tümüyle ülkenin iç durumuyla ve kendi konumuyla ilgili olduğunu gördüm. Londra Konferansı'nda Türkiye'deki durumu büyük ölçüde etkileyecek yeni bir aşamaya girildiğini anladığı için benimle görüşme istemini dile getirdiğini

söyledi. Olayların çok hızlı gelişeceğini düşündüğü için görüşmenin daha erken gerçekleşmesini istediğini belirtti. Kesin gelişmeler beklediği kadar çabuk gelmemişi ve yine de bana olaylara ilişkin kişisel görüşlerini iletmek istediğini söyledi. Londra Konferansı çağırısıyla ilgili yazışmalar sırasında Mustafa Kemal'in Tefrik Paşa'ya 28 ve 29 Ocak tarihlerinde gönderdiği üç telgrafı gösterdi. Telgrafların, yayımlanmış olan ve kısa bir süre önce çevirisini Lord Hazretlerine iletme şerefine nail olduğum telgraflar olduğunu gördüm. Sultan, Ankara liderlerinin düşünce yapısını neredeyse fotoğrafik olarak yansıttığını söylediği bu telgrafların, tahtını tehlikeye atıp otoritesini azaltmaya yönelik girişimler olduğunu belirtti. Son telgraftaki sivil listesiyle ilgili öneri kesinlikle aşağılayıcı nitelikteydi. Bu telgraflar, İstanbul'un ılımlı yaklaşımlarına Ankara'nın verdiği yanıtı. Sonuncusu öyleydi ki, hükümeti tarafından hiçbir cevap verilmedi ya da verilemedi.

Ahmet Tevfik Paşa

Bekir Sami Bey

6. Yaptığım iletişimin, Majestelerinin hükümetinin Sultan'ın şahsı ve tahtı hakkındaki tutumunu açıkça gösterdiğini gözlemledim. **Majestelerinin hükümetinin (İngiltere'nin) isteğinin, Türkiye'nin Vahdettin'in egemenliği altında birleşmesini görmek olduğunu kendisine temin ettim.**

7. Sultan, kendisine ve konumuna gösterilen saygı için minnettarlığını dile getirdi. Ancak, Küçük Asya'daki (Anadolu'daki) durumun şöyle olduğunu söyledi: **Bir avuç haydut (Ankara Hükümeti ve TBMM-cö) tam bir üstünlük kurmuştu. Sayıları azdı, ancak halkın tümünü denetim altına almış, halkın itaatkarlığından, çekingenliğinden veya yoksulluğundan yararlanmışlardı. Güçleri, kendi geleceklerini, kişisel çıkarlarını düşünen 16.000 subayın desteğinden kaynaklanıyordu. (Londra Konferansı'nda Ankara Hükümeti'ni temsil eden) Bekir Sami Bey**

gibi bir adamın makul (anlaşılabilir yapıda) olduğunu kabul etti, ancak onu Londra'ya gönderenlerin (Ankara Hükümeti'nin) tümüyle şovenist (aşırı milliyetçi) olduğunu belirtti.

8. Londra görüşmelerıyla oluşturulan yeni

temelde, **ülkedeki tüm iyi niyetli unsurları Majestelerinin (Vahdettin'in) kılavuzluğunda tek bir bütün olarak bir araya getirmenin mümkün olacağı umudunu dile getirdim.**

9. Sultan, ana ilke konusunda görüş birliğinde olduğunu, ancak ayrıntılar konusunda görüş birliğinde olamayacağını söyledi. **Ankara liderleri, bu ülkeyle hiçbir gerçek bağı olmayan, kan bağı veya başka bir şekilde bağlantısı bulunmayan kişilerdi. Mustafa Kemal, kökeni bilinmeyen bir Makedon devrimciydi. Kanı her şey olabilir; örneğin Bulgar, Yunan veya Sırp. Daha çok Sırp'a benziyordu! Bekir Sami bir Çerkes'ti. Hepsi aynıydı; Arnavut, Çerkes, Türk olmayan her şey. Aralarında gerçek bir Türk yoktu. Buna rağmen, o (Vahdettin) ve İstanbul Hükümeti onların karşısında güçsüzdü. Gerçek Türklere, propaganda yoluyla bile ulaşmanın**

hiçbir yolu yoktu. Gerçek Türkler özünde (Halife-Sultan'a) sadıktı, ancak korkutulmuşlardı veya kendisinin (İstanbul'da) esir durumunda olduğu gibi fantastik yanlış bilgilendirmelerle kandırılmışlardı. Bu haydutlar (Ankara Hükümeti) onun boyun eğmesini isteyen adamlardı. Dış destek aradılar ve bunu Bolşevikler'de buldular. Bolşevikler artık Türk sınırına çok yakındı. Ankara liderleri hâlâ onlarla oynuyordu. Türkiye'ye Azerbaycan'ın kaderini getirdiklerini çok geçmeden fark edip pişman olabiliyorlardı. Müslüman Türklerin Bolşevizm'le hiçbir ilgisi olamazdı, çünkü bu onların dinleriyle bağdaşmazdı, ama eğer zorla onlara dayatılırsa, o zaman ne olacaktı?

10. Majestelerinin Hükümetinin (İngiltere'nin), belirttiğim doğrultuda Türkiye'de (Halife-Sultan'ın başkanlığı altında) birlik istediğini yineledim. İngiltere'nin (Londra Konferansı'nda) Türk heyetinde Ankara temsilcilerini görmek istemesi, Ankara'yı gerçeklerle yüzleştirmek arzusu-na dayanıyordu. Dağın tepesinde yaşayan bir insan, gerçeklerle olan bağı çabucak kaybeder. Majestelerinin Hükümeti (İngiltere), Ankara'nın, gerçekleri, gerçek durumu Batı ortamındaki delegelerinin gözünden görmesini istiyordu.

11. Sultan, Mustafa Kemal'i iyi tanıdığını söyledi. Mustafa Kemal'i yirmi ya da otuz yıl Londra'da tutsanız, sonra yirmi

Vahdettin'in aşağıladığı, karaladığı, suçladığı Gazi Mareşal Mustafa Kemal Paşa ve kahraman Milli Mücadele önderlerimiz.

Lloyd George, Briand, Foch 27 Şubat 1921 günü Londra Konferansı'nda.

dört saatliğine dağının tepesine geri koysanız, o hemen eski haline dönerdi. Majesteleri (Vahdettin) Ankara'nın Londra Anlaşması'nı kabul edeceğine dair hiçbir umut olmadığını söyledi. Oradaki liderler hareketlerine devam etmeyi tercih edeceklerdi. "Kurt sisli havayı sever" diyen Türk atasözünü aktardı. İzzet Paşa ve arkadaşları Anadolu'dan iç bölgelerden dönmüşlerdi. İzzet Paşa heyetinin üç baş üyesini topluca görmüştü. Belki de birbirlerinin önünde açıkça konuşmaktan biraz çekiniyorlardı. Bununla birlikte, verdikleri genel bilgiler son derece cesaret kırıcıydı. Moskova'ya bir heyet gönderilmiş olsaydı, İzzet Paşa'nın heyetine Ankara'da

yapıldığı denli aşağılayıcı bir davranış göreceğinden kuşku duyuyordu.

12. Sultan, dikkatimi çekmek istediğini söylediği beş maddelik kısa notları görüşüme sundu. Bunlar şöyleydi:

(1.) Halifelik ilke olarak *biat* denilen bir törenle veriliyordu. Ankara liderlerinin kendi halifelerini ayarlayıp halkın kabulünün belirtisi olan resmî *biat* görünümünü zorla elde etmeleri mümkündü.

(2.) Hanedandaki veraset kuralı, tahtın hanedanın soyundan gelen erkeklere devrine hak tanıyordu. Ankara liderleri, bu durumdan yararlanarak hanedanın genç bir üyesini sultan olarak atayabilirlerdi.

(3.) Sultanlık ve halifelik

arasındaki bağlantı, bir bütünün iki parçası gibiydi. Halifelik, Papalık gibi değildi. Dünyevi güç, hilafetin bütünlüğü için gerekli bir eklentiydi. Ankara liderlerinin Türkiye'deki tüm dünyevi gücü kendi hükümetlerine devretme iddiasının ardından halifelüğün de devredilmesi muhtemeldi. Belki de sultan olarak atanmış bir veliahta ya da bu olmazsa, bir şerif ya da benzerine, birazcık da olsa güç niteliğine sahip birine verilebilir.

(4). Halifeliğin İstanbul'dan kaldırılması korkunç sonuçlar doğuracaktır. Şimdi kendi konumundan değil, Avrupa'nın genel çıkarlarından bahsediyordu. **Halifelik kontrol altında olduğu bir yerden (İstanbul'dan) doğuya (Anadolu'ya) taşınırsa, kontrol edilemez unsurların, "sisli hava"yı seven kurtların" elinde bir araç haline gelecektir.**

(5). İstanbul Hükümeti'nin mali durumu onu tamamen güçsüz kılıyordu. Burada bile halkın büyük çoğunluğu korku veya yoksulluğun etkisi altındaydı. Memurlar, burada içine düşükleri sefaletten kaçarak iç bölgelere gidiyorlardı. Tevfik Paşa, Lordunuzun mali durum konusunda hayırsever bir ruh sergilediğini, ancak kesin bir sonucun (Büyük Vezir'in) Paris'teki daha sonraki görüşmelerine bağlı olduğunu söylediğini bildirdi.

13. Sultan'ın ilk dört maddesini tartışmadan not aldım. Beşinci maddeye gelince, Fransız meslektaşımın ve benim, Türk Hükümeti'nin özellikle Tütün Rejisi, Doğu Telgraf

Sir H. Rumbold to Lord Curzon.

CONSTANTINOPLE, March 23, 1911.
(Received March 30).

No. 300.

My Lord,

WITH reference to my telegram No. 199 of the 22nd instant, I have the honour to state that my French and Italian colleagues and myself were received by the Sultan in successive audiences on the 21st March. It had come to my knowledge that the Sultan desired to confer more particularly with myself. I therefore availed myself of the opportunity presented by the close of the London Conference to propose to my colleagues that we should wait on His Majesty with a view to enlist his support in securing the acceptance by Turkey of the settlement now proposed. I desired for my own part also to emphasise the rôle played by His Majesty's Government in the recent negotiations, and the spirit of conciliation which they in particular had shown without seeking special advantages for themselves.

2. The Sultan kept me for two hours in a quarter. I was accompanied by Mr. Ryan. His Majesty again professed that no other person should be present. He dismissed his own attendant at the onset of the audience, and asked Mr. Ryan to interpret. The Sultan was even more than usually clear and emphatic in explaining his main ideas, but he repeated himself and interrupted frequently. The present record will therefore give a full account of what without attempting to follow the exact order of the conversation.

3. I had prepared a memorandum of what I particularly wished to say to His Majesty. I enclose a copy of this paper, a Turkish version of which was read by Mr. Ryan, after I had stated by way of preface that I considered the moment particularly opportune for an exchange of views with His Majesty, in view of the new news which events had taken at a result of the London Conference.

4. The Sultan listened attentively to the memorandum, the importance of which he recognised. He asked to be allowed to keep a copy of it for his personal use. He said his memory was defective, and there were points which would require consultation with his Ministers. He assured me that if I left the paper with him I could rely entirely on his secrecy. I said I had no instructions to make any written communication, but I consented to leave the memorandum with His Majesty in full reliance on his discretion, and on the distinct understanding that the communication I had made was still to be regarded as a purely verbal one.

5. Though the Sultan thus showed his sense of the importance of the communication, I found him completely preoccupied with the internal situation and his own position. He said he had expressed a desire to meet me because he realized that matters were entering on a new phase which would react enormously on the situation in Turkey. He had desired the meeting to take place earlier because he thought that events would move very quickly. Definite developments had not come as soon as he expected, and he would still like to give me his personal views of what had happened. He produced three telegrams addressed by Mustafa Kemal to Tewfik

Sir H. Rumbold'tan Lord Curzon'a.

Şirketi ve Fransız Hükümeti ile ateşkesin başlarında Türk Hazine-sinden elde edilen paralarla ilgili olarak talep ettiği bazı ödenmemiş para meselelerinin çözümü için eşit derecede çaba harcadığımızı söyledim. Sultan'ın bu kaynaklardan sağlanacak rahatlamının geçici olacağı yönündeki yorumuna katıldım, ancak gümrük meselesinin çözülmesinin daha kalıcı bir rahatlama sağlayacağını belirttim. Bu çözümü geciktiren tartışmayı kısaca açıkladım ve Müttefiklerin tüketim vergilerinin korunmasına yönelik itirazlarından vazgeçmesini, Müttefiklerin baştan beri önerdiği

saltanatını) tehlikeye atamaz veya böylesine utanç verici bir boyun eğmeyle tahtının çıkarlarını tehlikeye atamazdı. **Gerçekten de birlik istiyordu, yalnız bu ancak isyançıların (Ankara Hükümeti'nin) meşru otoriteye (Halife-Sultan'a, İstanbul Hükümeti'ne) boyun eğmesi temelinde olabilirdi ve yine de bu otoriteyi kurmakta tamamen aciz olduğunu fark etti.**

16. Bu konuşmanın bu bölümünde Sultan, kendi konumunu etkileyen durumla ilgili olarak bana büyük bir açıklık ve içtenlikle konuştu. Korkarım ki ona çok az avuntu verebildim. Ayrılmadan önce, bana duyduğu büyük güven için ona teşekkür etmekten başka bir şey yapamadım.

Saygılarımla,
Horace Rumbold
Yüksek Komiser

Vahdettin'in 21 Mart 1921 günü Sir Horace Rumbold'la yaptığı görüşmede söyledikleri, kendisinin İngiltere'ye bağlılığını gözler önüne sermektedir. Bu görüşmede başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere tüm Milli Mücadele önderlerine yönelttiği aşağılama ve suçlamaların aynısını, 17 Kasım 1922 günü İngiltere'ye sığındıktan bir süre sonra gittiği Mekke'de İslam dünyasına yayımladığı 16 Nisan 1923 günlü bildirisinde yinelemiştir. Vahdettin'in Mustafa Kemal Paşa'ya yönelttiği "suçlama"(!) 20-30 yıl İngiltere'de yaşasa bile

Mustafa Kemal Paşa

İngiltere karşıtı olmayı sürdüreceğidir. Vahdettin'in "*Mustafa Kemal'i iyi tanırım; onu yirmi ya da otuz yıl Londra'da tutsanız, sonra yirmi dört saatliğine dağıtım tepesine geri koysanız, o hemen eski haline döner.*" sözleri, Vahdettincilerin Mustafa Kemal'e yönelttikleri İngilizcilik iftirasını çürüten sayısız kanıtlardan biridir.

Vahdettin'in Sir Horace Rumbold tarafından rapor edilen sözleri, hilafet kurumunun işgalciler tarafından Milli Mücadele'ye karşı kullanılan bir araca dönüştüğünü gözler önüne sermektedir. •

cengizozakinci@butundunya.com.tr

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1- Demagog (Fr.)

- a-Örtülü
- b-Üstlenim
- c-Laf cambazı
- d-Kurtarımcılık

2- Hat-Trick (İng.)

- a-Üçleme
- b-Hayali
- c-Gösteri
- d-Atıcı

3- İzolatör (Fr.)

- a-Geçgeç
- b-Eğilim
- c-Koruma
- d-Yalıtkan

4- Konsolide (Fr.)

- a-Pekiştirilmiş
- b-Hacim
- c-Kurmaca
- d-Kopuntu

5- Periyodik (Fr.)

- a-Aktarım
- b-Sürelî, dönemli
- c-Gösteri
- d-Dilim

6- Megapol (Fr.)

- a-Kuşak, Nesil
- b-Bezenti
- c-Büyükşehir
- d-Gizlemlî

7- Metodoloji (Fr.)

- a-Çıkartma
- b-Sergilik
- c-Uygunluk
- d-Yöntem bilimi

8- Baz (Fr.)

- a-Temel
- b-Dilim
- c-Bilgilendirme
- d-Bölüm

9- Çip (İng.)

- a-Döküm
- b-Yonga
- c-Hata
- d-Görüngü

10- Deflatör (Fr.)

- a-Aykırılık
- b-Para kısıtlayıcı
- c-Karıştırıcı
- d-Süzek

11- Ordövr (Fr.)

- a-Tatbilir
- b-Çevre bilimi
- c-Yemekaltı
- d-Elenmek

12- Pedal (Fr.)

- a-Ayaklık
- b-Askısız
- c-Yardımcılık
- d-Durdurucu

13- Spesifik (Fr.)

- a-Belirtke
- b-Havalandırma
- c-Tam bakım
- d-Özellikli

14- Tiraj (Fr.)

- a-Eşitlemek
- b-Baskı sayısı
- c-Dayatmak
- d-Bellenim

15- Valör (Fr.)

- a-Seslikçi
- b-Geçerlik
- c-Taşımacılık
- d-Yapı

(Fr.) Fransızca, (İng.) İngilizce

Yanırdar:
151.
sayfada

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927) 81

Celalettin Arif Bey'e Verdiğim Yanıt!

Efendiler!

Celâlettin Arif Bey'in önerisine
verdiğim yanıt şuydu:

“Ankara, 23 Eylül 1920,
Geciktirilemez, Sayı:
388,

Erzurum'da Adalet
Bakanı Celâlettin Arif
Beyefendi'ye,

22 Eylül 1920 tarihli
telgrafa yanıtıdır.

*İlk telgrafınızı önemle
dikkate almış ve bu
konuda Doğu Cep-
hesi Komutanlığı ile*

*yazışmalar yapılmakta olduğunu
bildirmiştim.*

*Adı geçen komutanlıkça gereği
elbette yapılacaktır:*

*Buna karşın, süre-
gelen ve yasaya aykırı,
yersiz öneriler ile gi-
rişimleriniz Bakanlar
Kurulunca şaşırıcı ola-
rak görülmüştür.*

*İçişleri ve Milli Sa-
vunma bakanlıklarınca
ilgili yerlere gerekli
bildirimler yapılmıştır.*

*Sizin, Bakanlar Ku-
rulu'nun istediği bilgiyi
vermek ve gerekirse*

Celalettin Arif

Meclis önünde de açıklamalarda bulunmak üzere Ankara'ya hemen dönmeniz gereklidir.

Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal."

Efendiler!

Kazım Karabekir Paşa da, 22 Eylül 1920 günlü bir telgrafında şu bilgiyi veriyordu:

"Şimdi anlıyorum ki, Celâlettin Arif Bey daha Ankara'da iken, kendisiyle ortak hareket etmek isteyenler güzel bir program yapmışlardır.

Örneğin, Hüseyin Avni Bey Erzurum valisi olacak ve Celâlettin Arif Bey doğu illerinin genel valisi olacak gibi.

Celâlettin Arif Bey, ya oyuncak olarak oynatılıyor ya da başka bir husus var.

Henüz daha karar veremedim.

Pek zekidir, kendi bir iş yapmak istiyor.

Çünkü Halit Bey'i bana önermeden yazmasının ve Hüseyin Avni üzerinde direnmesinin bir başka anlamı yoktur.

Halit Bey'in, Albay Kazım Bey'le arası pek iyi olmadığından, kendisine Kazım Bey'i kötüleyici bir karar verdirilebilir.

Hüseyin Avni Bey de vali adı altında güzel bir oyuncak olur.

Hüseyin Avni Bey'in vali vekilliğine önerildiğini duyanlar umutsuzluğa düşüyor ve iğreniyorlar.

Özet olarak bildireyim ki, Erzurum Milletvekili Necati Bey'in kardeşi olup son zamanlarda Milli

Eğitim Müdürlüğü'ne atanan Mithat Bey halkın, Bolşevikliği, iş beceremeyenlerin önemli görevler kapması yolunda anladığını sanıyor.

Bu kişi, çıkarına düşkün olduğundan halkın çoğunluğunca pek sevilmez.

Halk, hükümeti kurma konusunda beni elverişli bulamadığından, Celâlettin Arif ve Hüseyin Avni beylerle yazışma yapılarak işin daha önceden düzenlendiğini ve onandığını sanıyorum."

Efendiler!

Celâlettin Arif Bey'i Ankara'ya çağıran 23 Eylül 1920 günlü telgrafım, 24 Eylül günlü sert bir telgrafla ile karşılandı.

Bu telgraf Meclis Başkanlığı katına yazılmıştı.

Telgrafta, "*Bakanlar Kurulunda ve Büyük Millet Meclisi'nde okunacaktır.*" yollu bir uyarma da vardı.

Benim telgrafımdaki iki kelimeyi, "yasaya aykırı" ve "yersiz" kelimelerini alarak Celâlettin Arif Bey Erzurum'daki girişim ve önerilerini birer birer bu iki kelime ile tartıyordu. -Bu mu yasaya aykırıdır? Bu mu yersizdir?- diyerek kendini savunuyordu.

Yaptığı işlerin ne olduğu yeri geldikçe verilen bilgilerden anlaşıldığı için, hangisinin yasaya aykırı olmadığını ve hangisinin yersiz bulunmadığını anlamak güç olmayacaktır.

Celâlettin Arif Bey: "Yasaya aykırı ve yersiz önerinin benden

gelmeyeceğine Bakanlar Kurulu'nun inanmış olmasını beklerdim.” dediikten sonra, “Aranızda savlarımın değerini bilecek arkadaşlarımın bulunacağına inanırım.” sözleriyle kendisinin değerini anlayabilmenin kendisinin eşi, arkadaşı niteliğinde bulunmakla ancak başarılabilceği gerçeğini ileri sürüyordu.

Celâlettin Arif Bey, seçim bölgesini denetlemeksizin Ankara'ya dönemeyeceğini de bildiriyordu.

Celalettin Arif Bey Sorun Çıkarmaya Devam Ediyor!

Efendiler!

Ben de İstanbul'a dönemeyeceğimi, İstanbul Hükümetine Erzurum'dan bildirmiştim.

Eğer, çağrılan yer İstanbul ve çağırılan yer de aynı olsaydı, sanki şaşılacak bir benzetme yapılmakta olduğuna insanın inanacağı gelebilirdi.

Ama koşullar büsbütün başka olduğuna göre İstanbul'un çağrısına karşı, bana bağlılık ve özverili kucağını açmış olan yiğit Erzurum halkının, bu dost kucağını kötüye kullanabileceğine asla ihtimal bile vermedim.

Dahası, 28 Eylül 1920'de “Erzurum Halk Deleğeleri” adıyla halktan aldığım elli imzalı telgraf bile bu inancımı bozmadı.

Gerçi telgraf çok kaba ve karşı geliciydi.

Ama imzaların pek çoğu, Celâlettin Arif Bey'in vali vekilliği ettiği

Efendiler!

Ben de İstanbul'a dönemeyeceğimi, İstanbul Hükümetine Erzurum'dan bildirmiştim.

il görevlilerinindi.

Özellikle İstinaf Mahkemesi üyelerinden olup Celâlettin Arif Bey'in Polis Müdürü Vekilliğine atadığı kimsenin imzası bu telgrafın nasıl çirkin bir anlayışın ürünü olabileceğini kestirmeye dayanak sayılamaz mıydı?

Bu telgrafın Milli Eğitim Müdürü Mithat Bey'in evinde toplanan birtakım kimselerce düzenlendiğini anlamamız gecikmedi.

Celâlettin Arif Bey, bir yandan önerilerini, Erzurum Merkez Kurulu Başkanı Tevfik imzasıyla:

“Celâlettin Arif Beyefendi'nin bildirdiği üzere işlem yapılmasını kesin olarak isteriz.” diye

destekletirken; bir yandan da Ankara ile şifreli yazışmalar yaptırarak sözde birtakım işler çevirmek ve girişiminin ne etki yaptığını anlamak istiyordu:

“Erzurum, 21-22 Eylül 1920,
Ankara Milli Eğitim Bakanlığı’na,

Erzurum Milletvekili Necati Bey’e,

Olanacağı varsa, Sağlık Müdürlüğü’ne Merkez Hekimi Doktor Salim Bey’in atanmasına yardım etmeniz uygun olur.

Bundan önceki atamalar ciddilikle bağdaşamaz.

Ödeneklerimizi ne yapıp-edip alarak Ziraat Bankası’yla yollayınız.

Meclise yazılmıştır (Hüseyin Avni). Milli Eğitim Müdürü, Mithat.”

Bunun ardından da:

*“Erzurum, 25 Eylül 1920,
Milli Eğitim Bakanlığı’na,
Rıza Nur Beyefendi’ye,
Şimdiye dek yazdığım işlerden ne sonuç elde edildi?”*

Bakanlar Kurulunda bu iş üzerinde neler geçti?

Bana bilgi vermek iyiliğinde bulunmanızı rica ile gözlerinizden öperim (Celâlettin Arif). Milli Eğitim Müdürü, Mithat.”

Daha sonra da:

*“Çok önemli ve ivedidir.
Erzurum, 25 Eylül 1920,
Ankara’da Milli Eğitim Bakanlığı’na,*

Rıza Nur ve Necati Beyler okuyacaktır,

Rıza Nur

Ermenileri yola getirmek amacıyla Haziran’da seferberlik ilan olunarak üç yüz beş (Şimdi kullandığımız tarihe göre 1889 yılı) doğumlulara değin askere çağrılmış, dokuz bini savaşçı, on üç bini de savaşçı olmayan, yirmi iki bin asker ile subay ailelerinin beslenmeleri hemen hemen Erzurum ili halkına yükletilerek şu zamanda savaş vergisi adıyla bir buçuk milyon liralık yiyecek, hayvan ve taşıt alınmıştır.

Halk, amacın yüceliğini anlamış olduğundan bu denli özveriye katlandıktan sonra Çiçerin’in bilinen mektubunun savaşı durdurması ve bundan yüreklenererek İslam halkına zulüm yapan Ermeniler karşısında ordunun, Ermeni ve Bolşevik

birleşmesini ileri sürerek yüreksizlik göstermesi ve Kızılılar ile istenildiği gibi anlaşma yapılamaması ve bunlarla birlikte Celâlettin Arif Bey'in yazdığı yolsuzluklara meydan verilmesi pek kötü bir etki yapmış ve halkı ayaklanmaya ve densizliğe sürüklemiştir.

Kazım Paşa' da doğu işlerini çevirebilme gücü olmadığından buranın siyaset ve askerlikle ilgili işlerini Ermenilere karşı koyabilecek, güçlü, iyi yönetebilecek, hem de olağanüstü yetkili bir kurulun bulunması çok gereklidir.

Şimdiye dek değerli zamanlar, Ankara' da dosyası bulunan gereksiz yazışmalarla geçmiş, belki de birçok fırsatlar yitmiştir:

Öte yandan, Erzurum'un mevsim bakımından zor zamanları geldi. Ordunun korunması zorluğuydu.

Oysa giyecek ve yiyecek bakımından pek çok sıkıntı çekilmektedir. Asker ve sivil bütün görevliler dört aydan beri aylık alamamaktadırlar.

Ordu giderleri için yeni vergiler salmayı düşünüyorlarsa da halkın gücünü bilmiyorlar. Hiç elverişli değildir.

Merkezdeki hükümet pek ilgisiz. Yakın sancaklar özellikle Harput (bugünkü Elazığ ilinin o günlerdeki adı) ili, tümü ilgisiz, hiç umursamıyorlar.

Bu gibi işler için hükümete gerekirse benim adıma Meclise de gensoru önergesi veriniz ve orduya gerekli olan şeyleri oradan kesin

Görülüyor ki, Celâlettin Arif Bey'in, Bakanlar Kurulu üyeleri arasındaki, savlarının değerini bileceğini sandığı ve makamının şifresinden yararlanmaya kalkıştığı kişi de kendisinin sırdaşı olmak istememiş ve olup bitenleri Meclis Başkanlığına bildirmiştir.

olarak sağladıktan sonra geliniz. Doğu illeri ile ilgili ajansa pek inanmadım (Hüseyin Avni). Milli Eğitim Müdürü Mithat.”

Görülüyor ki, Celâlettin Arif Bey'in, Bakanlar Kurulu üyeleri

arasındaki, savlarının değerini bileceğini sandığı ve makamının şifresinden yararlanmaya kalkıştığı kişi de kendisinin sırdaşı olmak istememiş ve olup bitenleri Meclis Başkanlığına bildirmiştir.

Kırk-elli kişiye, bütün Erzurum halkı adına tel çektiler ve oynamak istenen oyunun içyüzü, yine Erzurum halkından gelen ve halkın Büyük Millet Meclisi Hükümeti'ne bağlılığını ve özveri duygularıyla dolu olduğunu bildiren telgraftan anlaşıldı.

Celâlettin Arif Bey, ancak, Ermenilerle yapılan savaşta, en sonunda Büyük Millet Meclisi ordusunun utku kazandığını gözleriyle gördükten sonra, yani geri dönmesi için yapılan bildirim aldıkdan kırk yedi gün sonra, Erzurum'dan ayrılmaya karar vermek zorunda olduğuna inanmıştı.

Böyle iken, yola çıkışını şu telgrafla Meclis'e müjdeliyordu:

“Erzurum, 27 Kasım 1920,

Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na,

Büyük Millet Meclisi İkinci Başkanı ve Adalet Bakanı sayın milletvekilimiz Celâlettin Arif Beyefendi'nin, Milletvekilimiz Hüseyin Avni Bey'le, dünkü gün, kışın sertliğine bakmadan, Erzurum halkının büyük ve parlak uğurlama töreni ile Ankara'ya doğru yola çıktıklarını bildirir ve bundan yararlanarak Meclise karşı olan sonsuz saygılarımızı sunarız.

Müdafaa-i Hukuk Merkez Kurulu Başkanı Tevfik.”

Hüseyin Avni ve Celâlettin Arif Beyler'in, Erzurum'dan döndükten sonra, Mecliste muhalif durum takınarak ve Kazım Karabekir Paşa'ya saldırılarda bulunarak Meclisi çok oyaladıkları görülmüştür. •

(Sürecek)

cengizonal@butundunya.com.tr

Gelecek Ay: *Doğu Cephesi'nde Ermenilerle Çarpışmalar Başlıyor!*

Akıl ve Gerçekçilik

• “Akıl ve mantığın çözemeyeceği mesele yoktur.”

• “Gerçek, her zaman galip gelir.”

• “Ben manevi miras olarak hiçbir ayet, hiçbir dogma, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış kural bırakmıyorum. Benim manevi mirasım ilim ve akıldır.”

Atatürk

Hakimiyeti Milliye

YAZILARI

GEÇİM SEVİYESİ

Her ülkenin kendine özgü bir geçim seviyesi vardır.

Kuşkusuz bir millet içinde, çeşitli ekonomik ve sosyal sınıflara göre ayrı geçim seviyelerine rastlamak mümkün ise de, asıl halkın çoğunluğuna ait genel geçim seviyesinin mevcut olduğunu da kabul etmek gerekir.

Bu genel geçim seviyesi, milletin ekonomik güç ve durumunun ve hatta çağdaş yaşamda işgal etmekte olduğu yerin en belirgin göstergesi

ve kanıtlarından birini oluşturur.

Herhangi bir kişi için, geçim seviyesi, onun ilk zorunlu ihtiyaçlarını çerçeveleyen asgari bir yaşam derecesi demektir.

Bu derece çeşitli milletlerde, çeşitli oranlar arz eder.

Kişinin öteden beri alıştığı geçim seviyesi herhangi bir arıza ile daha aşağı düşünce, onun için sefaletin ilk belirtileri baş gösterir.

Kişilerin ve onlardan oluşan toplum ve milletlerin bütün ekonomik

faaliyetleri, önce alışılmış seviyenin korunmasıyla genel bir sefalete meydan verilmemesini ve sonra da onun yükseltilmesiyle gönenç ve servetin artırılmasını amaçlar.

Üretim ile tüketim arasında sıkı bir ilişki mevcut olduğuna kuşku yoktur.

Fazla tüketim ve fazla ihtiyaç, fazla çalışma ve üretimin en başlı etkenlerindedir.

Geçim seviyesinin yüksekliği de gaslında fazla tüketim demektir.

Bu bakış açısıyla geçim seviyesi, bir ülkenin ekonomik faaliyetinin parlak bir aynasıdır.

Daima iyi yaşayan, iyi kazanıyor ve iyi kazanan da iyi çalışıyor demektir.

Bizde genel geçim seviyesi, birçok milletlerinkine oranla çok aşağı düşmüştür.

Bu düşme özellikle Dünya Savaşı'ndan beri daha artan bir şekil almıştır.

Düşüp, kalkan ve macera yoluyla servete konan ve sonunda geçim dengesini de unutan pek az sayıdaki bir sınıf hariç tutulursa; gerek orta halli tabakanın ve gerekse köylü kısmının ekonomik durumu hep açık göstermekte ve bu da geçim seviyesinin sürekli olarak düşmesiyle sonuçlanmaktadır.

Almanya, Fransa ve diğer bir kısım ülkelerde her işçinin, her köylünün sofrasından eksik olmayan çok güzel pişmiş ve kaliteli ekmek ile et, sucuk, tereyağı, bira, şarap ve meyve, bizde birçoklarımız için lüks gıdalardan sayılmaktadır.

Geçim seviyesi sadece ekonomik bir konu değildir.

Bu aynı zamanda soyun maddi ve manevi varlık ve geleceği konusudur.

İyi beslenemeyen, geçimini güzelce düzenleyemeyen bir soy, zamanla yozlaşma ve bozulma belirtileri gösterir.

İçilecek su ve yenilecek ekmek konuları, ülkemizde ilk önce ciddiyet ve önemle çözülmesi gereken konulardır.

Bu itibarla, ülkemizde de ulusal geçimi, çeşitli yönleriyle ve olabildiğince ayrıntılı düşünerek düzenleme gereği vardır. •

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi
14 Ocak 1930

METE AKYOL'DAN YAZILAR

*Mete Akyol'un Bütün Dünya dergisinin
Aralık 2014 sayısındaki yazısı*

Dede Mirasımız Laiklik

Seksen yıldır ayrıntılarını hiçbir kitapta okumadığım, hiçbir kişiden duymadığım tarihsel bir gerçeği, seksen yaşımın ortasında geçen ay, Başkent Üniversitesi'nde dinlediğim bir derste öğrendim. Zil sesiyle başlatılan ve zil sesiyle bitirilen bir ders süresinin bu iki sınırlı zamanı ve dört yanını dört duvarın kuşattığı bir derslik mekanı içine sığdırılmış bir ders değildi bu. Aramızdan ayrıldığı 76 yıl önceki 10 Kasım gününün bu yıldönümünde, Atatürk'ü bir kez daha anmak için bir araya geldiğimiz Başkent Üniversitesi'nin Konferans Salonu'nda, süre sınırlarının yok sayıldığı bir anma toplantısında, sizin de yakından tanıdığınızı yazarımız Cengiz Özakıncı'nın adı konferans, özü ders olan bir anlattısından öğrendim bu tarihsel gerçeği. O gün orada ondan öğren-

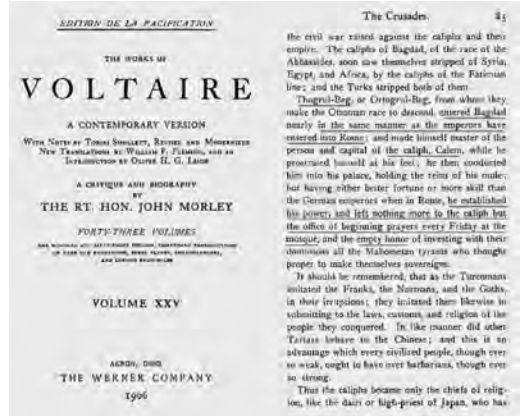
diklerimi, bugün burada sizle paylaşıyorum: "Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluşunda Atatürk'ün temel taşı yaptığı laiklik, çoğumuzun yanlış bildiği gibi, bir 'Fransız Devrimi ürünü' değildir; tam tersi, tarihteki uygulanmasını görüp, önce Fransız Devrimi'nin, sonra Atatürk Devrimi'nin örnek olarak aldıkları ve yüzyıllar sonra bile başarıyla uyguladıkları, Türklere özgü bir 'çağdaş yönetim' biçimidir."

Laikliğin ilk adımı olan din ve devlet işlerinin ayırımı, 1050'li yılların sonlarında, tarihteki Türk devletlerinden Selçuklu Devleti'nin başı Tuğrul Bey'in bulduğu ve uyguladığı çağdaş ve akılcı bir yönetim biçimidir. Bu yönetim biçimi, 250 yıllık yaşamı süresince Selçuklu Devleti'nin yönetiminde başarıyla uygulanmıştır.

Cengiz Özakıncı bu bilgile-

ri yalnızca iletmekle yetinmedi, belgelerle tümünün kaynaklarını da açıkladı.

Örneğin, Tuğrul Bey'in 3 Şubat 1057 günü, hilafet ile saltanatı ayrılarak, saltanatı (dünyevi yönetimi) kendisi üstlenip, halifeyi maasını devletten alan bir cami imamı düzeyine indirdiğini ayrıntısıyla anlatırken, bu bilginin yer aldığı ve Fransız Devrimi'nden 41 yıl önce, 1748 yılında basılmış olan "Hunların, Türklerin tarihsel kökenleri..." (*Mémoire historique sur l'origine des Huns et des Turcs...*) adlı akademik kitabın yazarı Fransız Doğubilimci Joseph De Guignes'nun, Fransız Devrimi'nin düşünsel temellerini atan aydınlardan biri olduğu bilgisini de verdi. Kitabın, akademik özelliği nedeniyle yalnızca aydın çevreleri etkilediğini, yayımlandığında dönemin

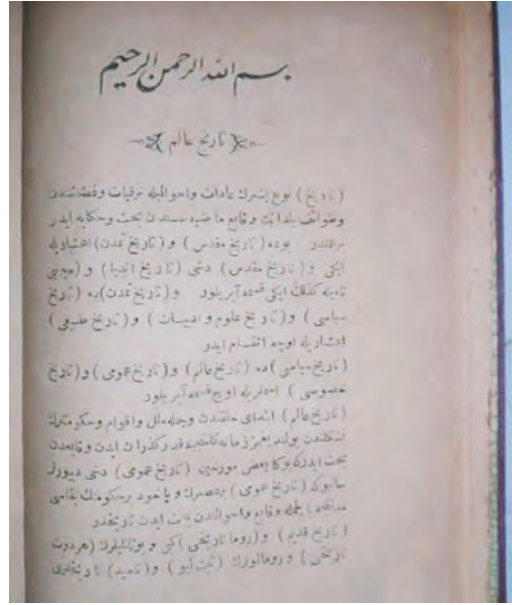
en çok okunan ve Fransızları en çok etkileyen yazarı Voltaire'in 54 yaşında olduğunu ve Guignes'in akademik kitabından Tuğrul Bey'in "Laik Devrimi"ni anlatan bölümü alıntılıyıp kendi yazılarına aktararak topluma yaydığını ve bu fikirleri doğrudan halkın bilincine işlediğini de anlattı. Özakıncı'nın bize aktardığı önemli bir bilgiyi daha aktaralım:

Fransız Devrimi'nin bu öncü kuramcısı Guignes'nu 1700'lü yıllarda etkileyen Tuğrul Bey'in "yönetim biçimi", yüz elli yıl kadar sonra, 1800'lü yılların sonlarında da askeri lise öğrencisi genç Mustafa Kemal'i de etkilemiş. Şıпка Kahramanı Süleyman Hüsnü Paşa, Guignes'nun bu kitabının Türklerle ilgili bölümünü 1876 yılında Osmanlıca'ya çevirmiş ve... "Tarih-i Alem" (*Dünya Tarihi*) adıyla yayımlanan bu kitap, yayımlandığı 1876'dan itibaren, askeri lisede ders kitabı olarak okutulmaya başlanmış.

Cengiz Özakıncı, bu bilgileri de verdikten sonra ekledi:

“Şimdi göğsümüzü kabartarak söyleyebiliriz.” dedi. ”Mustafa Kemal, laikliğin ilk adımı olan din ve devlet ayırımını Voltaire’den öğrenmiş, Fransızlardan almış değildir, tam tersi, laikliğe ilk adımı Voltaire de, Mustafa Kemal de aynı kaynaktan, büyük Fransız Doğubilimci Guignes’den öğrenmişlerdir ve her ikisinden farklı olarak da Mustafa Kemal laikliğe ilk adımı ayrıca, Selçuklu Devleti Hükümdarı Tuğrul Bey’in bu çağdaş uygulamasını örnek olarak alıp, Türkiye Cumhuriyeti devletinin yapısında temel taşı olarak kullanmıştır.”

Ve acı bir tebessümle, aslında hiç de şaka olmayan bir de şaka yaptı: “Fransız Büyükelçiliği’nin internetteki resmi sitesinde baş tacı gibi korunan ‘Laiklik, bir Fransız icadıdır’ tümcesi de, umarım bu bilgi ve belgelerden sonra değiştilir...”

Süleyman Hüsnü Paşa'nın Tarih-i Alem kitabı.

“Öğrenmenin yaşı yoktur” derler. Ben, yaşamım boyunca bilmediğim bir gerçeği geçen ay, yaşamımın 80’nci yılında öğrendim ve... Şimdi hem, dünyanın en çağdaş ve insan onuruna en uygun bir devlet yönetimini “icat eden” dedelerimin insanlığa bu armağanlarıyla gurur duyuyorum...

80 yaşımda da olsa, hem de bu tarihsel gerçeğimizi öğrendiğimi gururla söyleyebilmekten de gurur duyuyorum.

Dünyamızı çağdaş bir yönetim biçimine kavuşturan dedelerimizin tüm torunlarının da, bu gururu-muza sahip çıkmalarını ve ortak mirasımız bu gururdan hakları olan paylarını almalarını görmek de, ayrı bir gurur nedenim olacaktır. •

Bir Cerrahın Not Defteri

Prof. Dr.
Cengiz Kuday

İran ve Roma Yanılıgısı

Mesleğim gereği Amerika Birleşik Devletleri'nde düzenlenen birçok bilimsel toplantıya katıldım. Bu toplantılarda tıp dışından konuşmacıların kürsüye davet edilmesi yaygın bir gelenektir. Yıllar önce, San Diego'da bir Hilton Otel'i'nin konferans salonunda yaşadığım bir anekdotu, bugünü anlamak açısından yeniden hatırlatmak istiyorum.

Salonun camları Pasifik

Okyanusu'na bakıyordu. Dinleyicilerin büyük çoğunluğu Amerikalı doktorlardı. Konuşmacı ise eski bir ABD Dışişleri Bakanıydı. Sözlerine şu cümleyle başladı:

“Biz bugün dünyanın Roma İmparatorluğu'yuz.”

Bunu söylerken hafif bir tebessüm, hatta bir miktar istihza vardı sesinde. Dünyaya her alanda yön verdiklerini, birçok ülkeyi dolaylı ya da doğrudan yönettiklerini

anlattı. Ardından Orta Doğu'ya geldi. Demokrasi götürmekten söz etti. Bizim ülkemizin de adını vererek, bölgede "demokrasi olmadığını, demokrasıcılık oynandığını" söyledi. Konuşma, Amerika'nın gücü, yeni sınırlar ve gelecekte şekillenecek yeni ülkeler üzerine devam etti.

Benzer bir konuşmayı, bir yıl sonra başka bir ABD Dışişleri Bakanı'ndan da duydum.

Bugün gelinen noktada, Amerika ve İsrail'in açık ya da örtülü müdahaleleriyle İran'da ciddi bir hareketlilik yaşanıyor. Donald Trump, İran'ı defalarca tehdit ediyor; gerekirse askeri müdahaleden söz ediyor. Tarih bilenler için bu söylemler yeni değil.

1953'te CIA destekli bir operasyonla İran'da seçilmiş bir başbakan devrilmiş, Şah ülkeyi terk etmiş, ardından yeniden iktidara getirilmişti. Sonrası malum: 1979'a kadar süren

bir yönetim ve ardından köklü bir kırılma.

Ancak mesele yalnızca son yüz yıl değil.

Milattan sonra değil, önce; Roma İmparatorluğu'nun en güçlü olduğu dönemlerde, İmparator Augustus ölmeden önce bir emirname yayımlar. Bu buyruklar zincirlenmiş demir levhalara yazılır ve imparatorluğun doğu eyaletlerine gönderilir. O eyaletlerden biri Angora'dır; bugünkü Ankara.

Levhalarda neyin yapılacağı, neyin yapılmayacağı yazılıdır. Angora'ya verilen görev nettir: Doğudan gelecek İran tehdidine karşı bir tampon bölge olmak.

Şu tarihsel gerçeği not düşmek gerekir: Roma İmparatorluğu, hiçbir döneminde İran'ı kesin biçimde yenememiştir. Fırat'ın ötesine kalıcı olarak geçememiştir. Hatta Roma tarihinin en büyük utançlarından biri, Harran'da yaşanmıştır. Marcus

1953 Devrimi sırasında yaşanan isyandan bir fotoğraf.

Licinius Crassus, Persler karşısında ağır bir yenilgi almış, öldürülmüş, Roma sancakları ele geçirilmiştir. Rivayete göre, altına olan düşkünlüğüyle bilinen Crassus'un ağzına eritilmiş altın dökülmüştür.

Yıllar sonra Roma, bu sancakları geri alabilmek için son derece aşağılayıcı tavizler vermek zorunda kalmıştır.

Bir başka yenilgi ise Kayseri'de yaşanır. Roma İmparatoru Valerianus, Pers Kralı Şapur'un önünde diz çöker; Şapur ata binerken imparatoru basamak olarak kullanır. Valerianus yıllarca esir tutulur ve sonunda öldürülür. Bu sahnelerin rölyefleri bugün hâlâ İran'da görülebilir.

Roma dünyası bu aşağılanmanın psikolojik yükünü yüzyıllarca taşımıştır.

Tesadüf bu ya, Augustus'un o demir levhalarından yalnızca biri günümüze ulaşmıştır. Hacı Bayram Camii'nin yanında, Roma tapınağı kalıntıları arasında bulunmuş ve bugün müzede sergilenmektedir. Doğu'nun, özellikle İran'ın, Roma için ne anlama geldiğinin somut bir belgesidir bu.

Bugün Trump kendisini modern bir Roma imparatoru gibi konumlandırarak bu coğrafyada istediği düzenlemeleri yapabileceğini düşünüyor olabilir. Ancak tarih, kısa

Roma İmparatoru Valerianus, Pers Kralı Şapur'un önünde diz çöker; Şapur ata binerken imparatoru basamak olarak kullanır. Valerianus yıllarca esir tutulur ve sonunda öldürülür.

başkanlık dönemleriyle değil; yüzyıllarla, hatta bin yıllarla yazılır.

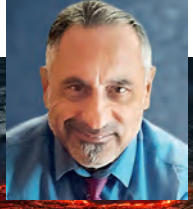
Bu topraklarda yaşayan halklar, cetvelle çizilmiş sınırların ötesinde bir hafızaya sahiptir. İran, yüz yıllık bir devlet değildir. Binlerce yıllık bir siyasi ve kültürel süzgeçten geçerek bugüne gelmiştir.

Roma bunu görmezden gelmişti.

Bugünün "imparatorları" da aynı yanılgının eşiğinde mi, yoksa tarihten ders alma iradesi gösterebilecekler mi?

Tarih, cevabı her zaman gecikmeli verir. •

cengizkuday@butundunya.com.tr

Libya Genelkurmay Başkanının Türkiye için önemi yeterince anlaşılmamış

Eski adı Trablusgarp olan Libya, 1911'de Doğu Akdeniz'deki tutunacak tek dalmızdı.

Libya, 2026'da da Doğu Akdeniz'de yine tutunacak tek dalmız.

Ayrıca Mustafa Kemal Atatürk'ün, Kurmay Binbaşı rütbesiyle

Libya Genelkurmay Başkanı
Muhammed Ali Ahmed Al Haddad

katıldığı Trablusgarp Savaşı'nda yaralanarak ilk kez gazi olması nedeniyle Libya'nın ayrı bir önemi daha var.

Yazıyı lütfen yurtdışındaki tespit üzerinden okuyun.

Libya Genelkurmay Başkanı Ali Al Haddad ve beraberindeki heyeti taşıyan özel uçak, geçtiğimiz 23

Aralık 2025 tarihinde, Ankara'nın Haymana ilçesine bağlı Kesikkavak köyüne 2 km mesafede düştü.

Olayda 5'i Libyalı 3'ü Fransız mürettebat, toplam 8 kişi hayatını kaybetti.

Yapılan resmî açıklamalarda, uçağın Ankara Esenboğa Havalimanı'ndan Libya'ya gitmek üzere havalandığı, pilotun Ankara'nın Haymana ilçesi civarında elektrik arızası bildirdiği ve kuleden geri dönüş için izin aldığı belirtildi.

Dönüşe geçtikten kısa bir süre sonra uçağın radardan kaybolduğu, ardından da Haymana yakınlarında düştüğünün belirlendiği aktarıldı.

Pilot ile kule arasındaki konuşmalar ve uçağın radar görüntüleri de paylaşıldı.

Olayla ilgili kesin sonuca ulaşmak için uçağın kara kutusunun incelenmesini ve raporun açıklanmasını beklemek gerekiyor.

Geçtiğimiz 12 Kasım 2025 tarihinde, askeri kargo uçağımızın Gürcistan'da düşmesi ve 20 askerimizin şehit olması, ardından Aralık ayında içinde kime ait olduğu bilinmeyen bir İHA'nın takip edilerek, Çankırı ile Ankara'nın Elmadağ ilçesi arasındaki bölgede savaş uçaklarımız

tarafından vurulması ve yine kimiksiz bir İHA'nın Kocaeli yakınlarında, bir İHA'nın da Balıkesir yakınlarında düşmüş halde bulunması, ayrıca Karadeniz'de 2 yük gemimizin vurulması beraberinde birçok soruyu gündeme getirmişti.

Daha bu sorulara tatmin edici yanıtlar verilmemiş, olaylar açıklığa kavuşmamışken, şimdi de Haymana'da düşen uçak yeni soruları da beraberinde getirdi.

Ayrıca tüm bu olaylardan hareketle yapılan yorumların çoğunda komplo teorilerinin ağır bastığını da söylemeden geçmeyelim.

Ama unutmayalım ki, komplo teorileri çoğu zaman gerçekleri anlatmanın başka bir yöntemi olarak kullanılır.

Ancak bu yazıda, Haymana'da düşen uçak olayına, komplo teorileri ya da sıklıkla okuduğunuz, duyduğunuz kopyala yapıştır türü benzer yorumlardan farklı olarak, bugüne kadar bakılmayan bir pencere açarak, dikkatinizi oraya çekmeye çalışacağım.

Önce şu soruyu sorarak başlayalım:

Türk Genelkurmayı'nın davetlisi, Libya Genelkurmay Başkanı Ali Al Haddad'ın, kiralık bir uçakla gelmesine ve dönmesine izin vermek hata mıdır, değil midir?

Ali Al Haddad'ın, bulunduğu görev nedeniyle Türkiye için ne denli önemli bir isim olduğunu söylemeye gerek var mı?

Türkiye, Libya Genelkurmay Başkanını kadifelere sararak koruyup, kollayacak güce ve kapasiteye bir ülkedir.

Türkiye, Genelkurmay Başkanımız Orgeneral Selçuk Bayraktaroğlu seyahatlerinde hangi güvenli uçakları kullanıyorsa, Libya Genelkurmay Başkanı Orgeneral Ali Al Haddad'a da o uçakları kullanıracak güç ve kapasitede bir ülkedir.

Libya, Doğu Akdeniz'deki varlığımız ve çıkarlarımız açısından yaşamsal öneme sahip bir ülke olduğuna göre, Genelkurmay Başkanı Ali Haddad'ı gözümüz gibi korumalıydık.

İkiye bölünmüş Libya'da, Birleşmiş Milletler'in resmen tanıdığı Trablus yönetimiyle Türkiye'nin, 2019 yılında yaptığı Deniz Sınırı ya da başka bir deyişle Deniz Yetki Alanları Anlaşması, Doğu Akdeniz'deki dengeleri alt üst etmişti.

Bu anlaşma, bölge-

deki enerji kaynaklarında Türkiye'ye söz söyleme hakkı ve Doğu Akdeniz'de rahat bir nefes alma şansı vermişti.

Anlaşmaya sadece Yunanistan değil, Kıbrıs Rum Kesimi, İsrail, Mısır da büyük tepki göstermişti.

İtalya, Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nin konuya nasıl dahil olduklarını ve Türkiye'ye gözdağı vermek için her şeyi yaptıklarını da görmüştük.

Kısacası saydığım tüm bu ülkelerin anlaşmayı bozması için baskı yaptığı, tehdit ettiği Libya, Türkiye için Doğu Akdeniz'de anahtar bir ülke haline gelmişti.

Baskılara, tehditlere direnerek anlaşmaya sadık kalan Libya, olanakları sınırlı bir ülke ve en çok Türkiye'ye güveniyor.

Trablus yönetiminin, üst düzey yetkililere tahsis edebileceği uçakları yok.

Başkanlık uçakları hiç yok.

Kimi zaman tarifeli uçakları kullandığı bildirilen Libya yetkilileri koruyup kollamak bizim görevimizdir.

Bu nedenle Libya Genelkurmay Başkanının, Malta merkezli

Türkiye-Libya Deniz yetki sınırı

şirketten, 37 yaşındaki bir uçağı kiralayarak Ankara'ya gelmesine onay verilmesi nasıl izah edilebilir ki?

İçinde bulunduğumuz süreç ve bölge provokasyonlara açıkken, İsrail gözünü karartmış, bize mesajlar verirken, Libya-Türkiye iş birliği başta ABD olmak üzere birçok ülkenin hedefindeyken, Ali Al Haddad, tüm bunlar yokmuş gibi o özel uçağa mahkûm edilmemeliydi.

Ama görünen o ki, bunlar hem de böylesine zorlu bir süreçte dikkate alınmamış, öngörülememiş, bir şey olmaz diye düşünül-müş.

Söylenildiği gibi bakımı ne kadar iyi yapılmış olsa da kiralık eski bir uçağın sistemi her türlü dijital, teknolojik, siber müdahale ve saldırıya açıktır.

Hadi İsrail ve diğer istihbarat servislerinin olayda parmağı yok sayalım, neden iş adamlarının kiraladığı bu uçağa şüpheliyle bakılmadı?

Davet edilen böylesine önemli bir yetkiliye neden 'Hayır öyle gelme, güvenli uçağım seni aldıracağım ve göndereceğim' denilmedi?

Davet edilen kişi iş adamı değil ki, müttefikimiz Libya'nın Genelkurmay Başkanı.

Kara kutuyu ve resmî açıkla-

mayı bekleyelim beklemesine de stratejik müttefikimiz durumundaki Libya'nın Genelkurmay Başkanının uçağının hem de başkent semalarında düşmesi sonucu ölmesinin ne anlama geldiğini, anlaması gerekenler anladı mı acaba?

Eğer anlamadıysalar, yandı gü-lüm keten helva.

Olayı değerlendiren rakip ülkeler, "Türkiye, sınırlı olanakları olan hayati öneme sahip bir müttefikini

böyle mi koruyor, kolluyor?" demiyorlar mı sanıyorsunuz.

Unutmayın, mesele Türkiye'nin prestijiyse gerisi teferruattır.

Televizyon programlarında tartıştığım bazı konuklar, "Ne yani herkese uçak gönderip aldıracağız mı? Böyle bir usul nerede var? Hiçbir ülke böyle yapmıyor. Yok böyle bir şey." yanıtını veriyor.

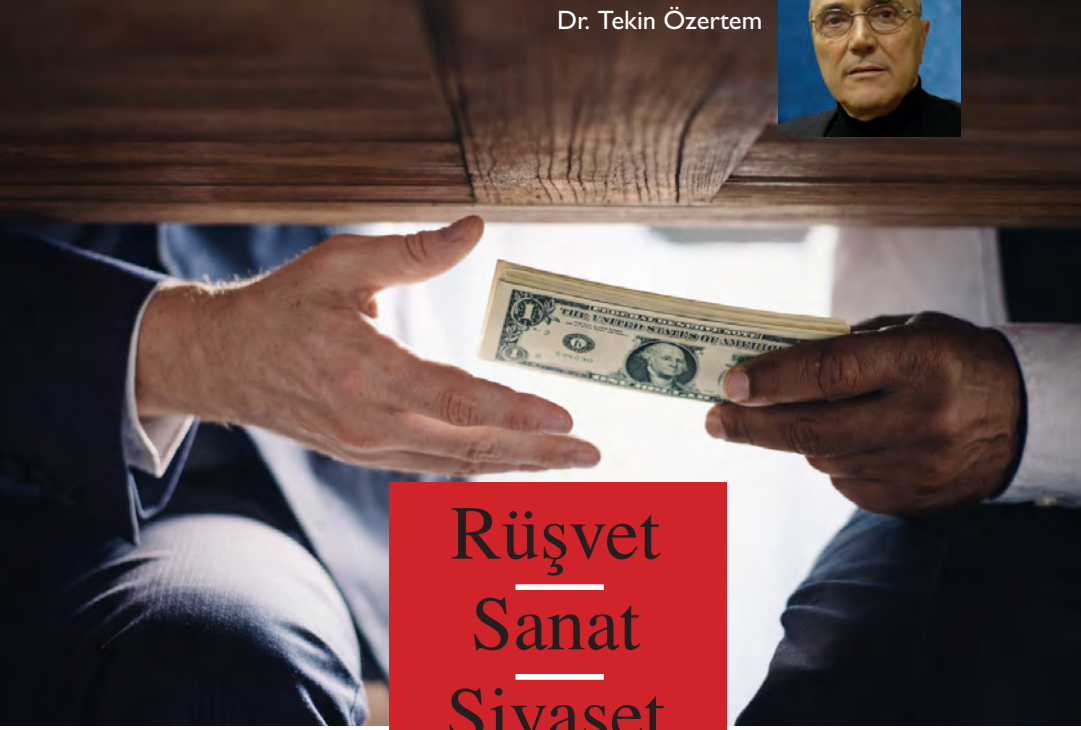
Libya'nın bizim için önemini anlamayanlara söyleyecek sözüm yok.

Ayrıca birçok ülke, çıkarlarının olduğu bölgelerdeki kimi liderlerin ve yöneticilerin güvenli seyahatleri için uçak dahil her türlü olanağı seferber ediyorlar.

Dünyanın sorunlu bölgelerini takip edenler ne dediğimi çok iyi anlayacaktır. •

gurbuzevren@butundunya.com.tr

Söylenildiği gibi bakımı ne kadar iyi yapılmış olsa da kiralık eski bir uçağın sistemi her türlü dijital, teknolojik, siber müdahale ve saldırıya açıktır.

Rüşvet Sanat Siyaset

Rüşvet sözcüğünü ilk duyduğumda küçük bir çocuktum. Okula başlamış mıydım, başlamamış mıydım tam olarak hatırlamıyorum. O yıllarda bizim sokaktan geçerek hemen yakını-mızdaki ilkokula gidip gelen uzun boylu, gür kaşlı, yaşını başını almış bir öğretmen vardı. Geçerken oyununu bırakıp, geçmesini bekler; ellerimiz yanda, başımızı öne eğip kendisini içtenlikle selamlardık kendisini. Adet böyleydi. Öğretmeniniz olsun olmasın, öğretmen olduğu bilinen biri ile karşılaşıldığında saygı ile selamlamamız öğretilmişti bize...

Günün birinde bu öğretmen sokağımızdan geçmez olmuş, ka-yıplara karışmıştı. O günlerde evde konuşulurken duymuştum ilk kez rüşvet sözcüğünü. Hak etmediği halde mezun ettiği bir öğrencisinin ailesinden rüşvet aldığı ortaya çıkmış; cezalandırılmış ve başka bir yere tayin edilmişti. Evlerde çoğunlukla kömür ütüsünün kullanıldığı o yıllarda, alınıp verilen rüşvet de bir elektrikli ütüydü.

Bu benim rüşvet sözcüğü ile ilgili ilk anım. Fakat rüşvet denince, bu anım değil de ilk okuduğumdan bu yana üzerinden yarım yüzyıl

geçen Fuzûlî'nin “Şikâyetnâme”si gelir aklıma. Nedeni de sanırım bu uyaklı düz yazının benim yaşamımda karşılaştığım siyasi içerikli ilk sanat eseri olması. Edebiyat dersinde, Nihat Sami Banarlı'nın ders kitabından okuduğumuzda - yanlış hatırlamıyorsam - lise birinci sınıftaydım. “Selâm verdim rüşvet değıldir deyü almadılar” diye başlıyordu Fuzûlî'nin bürokrasi, rüşvet ve yozlaşmayı yerip dert yandığı ünlü “Şikâyetnâme”si. Devir, Batı'da ‘Muhteşem’; Doğu'da ‘Kanuni’ olarak tanımlanan Sultan Süleyman'ın hüküm sürdüğü Osmanlı İmparatorluğu'nun anlı şanlı yükselme devri...

Rüşvet, yolsuzluk, adaletsizlik gibi toplumsal sorunlardan yakınan, imparatorluğun çöküş nedeninin rüşvet ve soygun düzeni kurarak halkı ezip sömüren yöneticiler olduğunu savlayan Ziya Paşa'nın “Terkib-i Bend”ini de - sanırım lise son sınıfta - yine Nihat Sami Banarlı'nın edebiyat kitabından okumuştum:

“Milyonla çalan mesned-i izzete serefrac / Birkaç kuruşu mürtekinin cay-i kürektiler.” Yani, “Milyonla çalan, eller üzerinde tutulup yücel-

tilir; birkaç kuruş çalan ise küreğe mahkûm edilir.” demekteydi Ziya Paşa. Fuzûlî'den 300 yıl sonra yazmıştı bu Terkib-i Bend. O da bir sanatçı ve devlet adamı olarak rüşvet, yolsuzluk ve adaletin çarpıklığından şikâyet ediyordu.

Terkib-i Bend'in bu beyitinin ikinci dizesini okuyunca Victor Hugo'nun yoksul ve aç birinin bir somun ekmek çaldığı için kürek cezasına çarptırıldığı Sefiller adlı

romanını anımsamıştım. Ama bu beyiti yazarken Ziya Paşa'nın Victor Hugo'dan esinlenmiş olabileceğini hiç düşünmemiştim. Çünkü Sefiller'in 1862 yılında yayımlanmış; 1867 yılında Paris'te olan Ziya Paşa da Terkib-i Bendi'ni 1870 yı-

lında Hürriyet gazetesini yayımladığı Cenevre'de yazdığını bilmiyordum. Öğrendiğimde de son derece iyi Fransızca bilen, Tanzimat devrinde Batılılaşma kavramını ortaya

atan Ziya Paşa'nın o devrin en çok satan romanı Sefiller'i okumadığımı düşünmek her halde biraz saflık olur diye düşünmüştüm.

Sanat ile siyaset arasındaki ilişkiyi sanırım ilk kez Namık Kemal, Şinasi ve Ziya Paşa'yı okuduğum o

Terkib-i Bend'i yazarken Ziya Paşa'nın Victor Hugo'dan esinlenmiş olabileceğini hiç düşünmemiştim.

yıllarda sezinlemeye başladım. 1966 yılında Nurettin Sözen'in başkanı olduğu Türkiye Millî Talebe Federasyonu tarafından düzenlenen Evrensel Barış Şenliği'ne Fransa'dan konuşmacı olarak katılan tiyatro adamı Jan Ogar'ın -umarım adını doğru yazmışımdır- İstanbul Teknik Üniversitesi'nin Gümüşsuyu'daki yerleşkesinin girişinin sağındaki amfisinde yaptığı konuşmayı dinledikten sonra bu sezgim daha belirginleşti.

“Tiyatro, başlangıcından beri politiktir.” demişti Jan Ogar. Bir de tiyatronun doğuşu ile ilgili varsayımaya dayalı ve yaygın olarak bilinen farklı bir öykü anlatmıştı: Karlarla kaplı bir ormanda avlanırken kurtların hücumuna uğrayan konuşma yeteneği henüz gelişmemiş bir grup ilkel insanın öyküsüydü bu. İçlerinden birinin kaçmayı başarıp yaklaşmakta olan tehlikeyi, kurtları taklit ederek haber verişini tiyatronun doğuşu olarak betimlemiş; tiyatronun ve sanatın toplumu “kurtların hücumuna” karşı uyardığını söylemişti.

Mevlânâ Celâleddîn Rûmî
de yakınmış rüşvetten:
**“Rüşvet alan para
pul padişahı değiliz.
/ Paramparça olmuş
gönül hırkalarını
diker, yamarız biz.”**

yıl önce.

En ilginç de Mevlana'nın bu nedenini saptamış, yöneticileri bir havuza; halkı da havuza su taşıyan borulardan akan suya benzetecek; havuzun suyunun temiz ya da pis olması, borulardan akan suyun temiz ya da pis olmasındanır diyerek açıklamış olması. Mevlana'dan Fuzûlî'ye, Fuzûlî'den Ziya Paşa'ya bizim cenahta durum hâlâ “Eski hamam, eski tas.” misali değişmiş değil. Batı'da da bizdeki kadar olmasa da üç aşağı beş yukarı durum aynı. Dünya edebiyat tarihinin en büyük eserlerinden biri kabul edilen “İlahi Komedy”nın yazarı Dante Alighieri, Mevlana “Mesnevi”yi tamamlamadan üç yıl önce doğmuş, “Cehennem”, “Araf”, “Cennet” adlı

Rüşvet, birkaç yıl sonra Mevlana'nın “Mesnevi”sini okurken de çıkmıştı karşına. “Rüşvet alan para pul padişahı değiliz./ Paramparça olmuş gönül hırkalarını diker, yamarız biz.” diyen Mevlânâ Celâleddîn Rûmî de rüşvetten, yolsuzluktan yakınmaktaydı. Ne zaman? Fuzûlî'den yaklaşık üç yüz

üç ciltten oluşan “İlahi Komedya”yı da 14. yüzyılın ilk yarısında yazıp tamamlamış. Huni şeklinde tasvir ettiği, dibe doğru daralan dokuz katlı cehennemin en dibine de rüşvet alıp rüşvet verenler ile yolsuzluk yapanları yerleştirmiş. Dünyaca ünlü bu iki eserin yazılışları arasındaki süre de yaklaşık elli yıl.

Dante'nin bu üç ciltlik eserinin en çok cehennemi anlatan birinci cildi etkilemiş insanları. Özellikle de ressamları. Müthiş resimler yapılmış cehennemi tasvir eden. İnsanları korkutan, dudak uçuklatan... Bu nasıl komedi demeyin. Eserin adının “İlahi Komedya” olması güldürü unsurları içerdiğinden değil.

Komedya sözcüğünün Orta Çağ'da tragedyanın aksine sonu iyi biten öykü anlamında kullanılmıyışından. Aslında üçleme ilk basıldığında adı sadece ‘Komedya’. ‘İlahi’ sözcüğü Dante'nin ölümünden

sonra -bu yanlış anlaşılmayı önlemek, eserin dini ve mistik yönünü vurgulamak için olsa gerek- “Decameron”un yazarı Giovanni Boccaccio tarafından eklenmiş.

Rüşvet, sanat ve siyasetin birbirleri ile ilişkisine gelince: Sanat ve siyaset ilişkisi üzerine sayısız kitaplar, makaleler yazılmış. Kimi düşünürler sanatın siyasetten uzak durmasını savunmuş, kimileri de sanatın siyaset olduğunu. Çünkü sanat daima insanın insanla, toplumla ve kendisi ile çatışmasının neden ve sonuçlarını irdelemiş. İnsanları ve toplumları yozlaştıran tüm sapkınlıkların karşısında durmuş; var olan ile var olması gerekeni, özlenen, ideal olanı; iyiyi, doğruyu, güzeli tanımlamaya çalışmış ve savunmuştur. Toplumlar da sanatın herhangi bir yaptırım olmaksızın ortaya koyduğu bu değerleri; örf, adet, dini inançlar ve yasalar ile koruma altına almaya ve sürdürmeye çalışmışlardır.

Dante'nin “İlahi Komedya” adlı eserindeki 9 katlı cehennem tasviri.

Ressam Sandro Botticelli (1490)
Vatikan Müzesi

Rüşvet, insanları ve toplumları yozlaştıran kötülüklerin başında gelmektedir. Hamurabi Kanunları'ndan bu yana tüm dini inançlar ve yasalar tarafından yerilmiş, yasaklanmış olmasına rağmen önlenememiştir. Ne rüşvet önlenememiş ne de yolsuzluk ve hırsızlıklar. Ahlaksızlık ve adalettaki sapmalar, antik çağlardan bu yana hemen her toplumda az ya da çok süregelmiş.

Bu sürekliliğin nedeni de insanlar arasında hep var olagelen çıkar çatışmalarını uzlaştırmak üzere ortaya çıkan kimi siyasetçilerin asli görevlerini unutup kendi çıkarlarının peşine düşmeleri.

Siyasete kendi çıkarları için soyunan siyasetçilerin sanat ve özgürlüklerden yana olmamalarının nedeni de bu.

Bir çocukluk anısı ile başladığım bu yazıyı, bir başka "rüşvetle sınıf geçme" olayı ile sonlandıracağım:

Bu olay, zamanımızdan altı bin yıl önce; M.Ö 4000'li yıllarda, Sümerler'in ülkesi Mezopotamya'da meydana gelmiş. Üstelik insanlık tarihinin rüşvete ilişkin ilk belgesi. Rüşvetin belgesi olur mu demeyin.

Rüşvet, insanları ve toplumları yozlaştıran kötülüklerin başında gelmekte hem geçmiş hem de günümüzde.

Var: Sümerolog Veysel Donbaz'ın çözdüğü bu belge, İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde durmakta. Kil tabletin adı: Sümer Okul Günleri. Tablette anlatılan da, okulda başarısız olan çocuklarının öğretmenini eve davet eden bir ailenin, öğretmeni yedirip içirip hediyeler vererek çocuklarını nasıl sınıf başkanı yaptırdıkları...

Şaka gibi! Ama ne şaka ne de kurmaca. •

tekinozertem@butundunya.com.tr

Yaşamdan Yansımalar

Nuray Bartoschek

Sizin Sevginiz Kaç Beğeni Alır?

*Sevgi nedir sizce? Yenilebilir, içilebilir,
ölçülebilir, kıyaslanabilir, satın alınabilir bir şey
midir sevgi? Bir geçerlilik tarihi var mıdır?*

Haftada, ayda, yılda kaç kez kutlanır?

*Değeri neyle ölçülür? Hediyelere harcanan
paranın üzerindeki sıfırların çokluğu ile mi, yoksa
kaç karat olduğu ile mi belirlenir değeri?*

Duyguların giderek anlamını yitirmeye başladığı, tüketim odaklı modern dünyada, sevgi ne yazık ki sosyal medyanın kusursuz kareleri, mağazaların ışıklı vitrinleri, fiyat etiketleriyle ölçülebilir, kıyaslanabilir bir performans gösterisine dönüştü. Sevgililer günü ise bu dönüşümün en çarpıcı örneği.

14 Şubatta sosyal medyada paylaşılan “mükemmel sevgi” karelerinin kaç tane gerçek sevgiyi yansıtıyor dersiniz? O anı hakkını vererek yaşamak mı, yoksa sosyal medyada alınacak beğenilerin sayısı mı daha önemli ?

Sevgililer gününde alınan verilen pahalı hediyelerin paylaşılmasının ardından ertesi gün birbirine hakaret eden, aşağılayan pek çok çifte tanık oldum.

Duygusal bağın pırlantalarla, pahalı hediyelerle kanıtlanmaya çalışılması sevgiyi bir tüketim nesnesi haline getiriyor.

Sevgililer günü, anneler günü, babalar günü kutlamaları gibi “sevgi” temalı günler, günümüz tüketim toplumunda, gerçek sevgi ile uzaktan yakından ilgisi olmayan belirli bir takvim gününe sıkıştırılmış zorunlu bir gösteriş ve ticari sevgi yanılışına dönüşmüş durumdadır.

Gerçek sevgi vitrinlerde satılmaz. Kıyaslanmaz, değeri parayla ya da beğeni sayısıyla ölçülmez.

Gerçek sevgi yılın 365 günü gösterilen özen, saygı ve hoşgörüdür.

Sağlıklı iletişim, karşılıklı güven,

Gerçek sevgi vitrinlerde satılmaz. Kıyaslanmaz, değeri parayla ya da beğeni sayısıyla ölçülmez. Gerçek sevgi yılın 365 günü gösterilen özen, saygı ve hoşgörüdür.

birlikte büyüme, gelişme, emek vermektir gerçek sevgi.

14 Şubatta pahalı hediyelerle, şık restoranlarda yemek yemek değil, uyuyakaldığında üstüne örtülen battaniyede, hastalandığında getirilen bir kase çorbada, cebinde bulduğun sevgi sözcükleri yazılı notta gizlidir gerçek sevgi.

Bu yıl bir değişiklik yapalım mı hep birlikte, ne dersiniz?

Sevgiyi metalaştıran bu düzene karşı sevdiğimiz bir gün değil, her gün içten, küçük jestler yaparak onlardan yansıyan mutlulukla gerçek sevgiyi duyumsamaya ve duyumsatmaya var mısınız?

Yok sevgi için ille de para harcamamız gerekiyorsa da size bir başka önerim var:

Sevginizin sembolü olarak bir ağaç dikmeye ya da bir çocuğun eğitim giderlerini karşılamaya ne dersiniz?

Daha yaşanılır, daha sevgi dolu bir dünyayı hep birlikte oluşturmak dileğiyle... •

nuraybartoschek@butundunya.com.tr

Söz Dokuma Atölyesi

Oya Yılmaz Güller

Sevdaya Dair

Sevda hoyrattır; özüne, çiğeri-
nin köşesine, gözünün bebeği-
ne ve dualarında diline yerleş-
mişse eğer yakını bırakmaz. El ayak
zapt olmaz ona tutulanda, yürek
deliye durur, meftun olur canana.
Aşk, ucu yanmış sevda mektupla-
rının çırası olur. Sözcükler esas du-
ruşa geçer savda karşısında, yarışır
bir sevgiliye yazılayım, söyleneyim,

yârin dudağında bir tebessüm ola-
yım diye...Kimi zaman bir mısradaki
kimi zaman dinleyip hüzünlendi-
ğimiz bir şarkıda bulur bizi. Acıyla
tatlının harman yeridir, doğrusu güle
sevdalandıysan dikenin acısı vız
gelir. Gönülle dilin gizli ortaklığıdır,
akıl söz geçmez; zira akan sular
durmıştır çoktan. Hadi gelin şiirler-
den soralım aşkı sevdayı!

odyayilmazguller@butundunya.com

Bazen damak tadından dem vurur aşk, tıpkı “*Vejetaryen Şiir*” gibi; *İstemediğin ot burnunda biter ya hani*
Çok isteyip de istemezden gelsem
Yanı başımda bitsen
Burnumun direğinin sızlamasına
Tek şifalı ot sensin desem
Ben toprağın olsam sen de arsız sarmaşık
Köklerinle sarıp sarmalasan beni.

Bazen de “*Tarif*” siz bir mutluluktur;
Mutluluk kırışığı için
Bir tatlı kaşığı sen
Bir tutam yine sen
Alabildiğine sen
Sana bulanmak istiyorum ben
Yahu anlasana sensiz olmuyor
Aşkın tarifi ne söylesem

Ya da “*Davetkâr*” bir çift sözdür;
Buyur buradan yak diyemem
Zira zaten senin ateşinde yanmaktayım
Bir damla su isteyemem
Yüreğimle çelişemem
Ki zehrim de panzehirim de sensen eğer
Bu uğurda kül olmaya değer.

Bir de serzenişe dönerse bize
“*Ah Ahh*” dedirten;
Ben sana kızdığımda bile
-hani kızamam ya-
“*Nereye gidersen git*
Canun cennete!”
Diyebilirim ancak
Varsın cennete kadar yolun olsun
Ben sensizliğin cehennemini
yaşarken.

O zaman bir “*Değiş Tokuş*” yaşanır hiç sezdirmeden;

Yüreğimi çıkarıp versem eline
Sıkıntılarımı alıp koysam yerine
Alan razı veren razı kime ne!

En güzeli de sevgili okur maneviyatla yoğrulmuş gerçek bir aşkın şiirinde heceler bile ölçüsünü bilir, dizilir inci misali gönülün kırılğan tellerine;

NÂR-I DİL

Yârin elinden çektğim cefadır
Bu cefa gönül yarama devadır
Derdim de dermanım da sende saklı
Aşkın da ezan da bana revadır

Seher yeliyle sürünsem yüzüne
Gem vurdum sevda şakıyan dilime
Can çırpınır durur sırça köşkünde
Sensiz aldığım her nefes hebadır

Ey gözlerinin nârında yandığım
Saçın teline ömrümü astığım
Gönül ehli dile gel de sen söyle
Ben biçare Mecnun o Leyla mıdır?

Sevgili! Bir ben var sende, derbeder
Her lahza aynada seni seyredir
Ateş de su da senin suretinde
Yanmak da kanmak da badısabadır.

odyayilmazguller@butundunya.com.tr

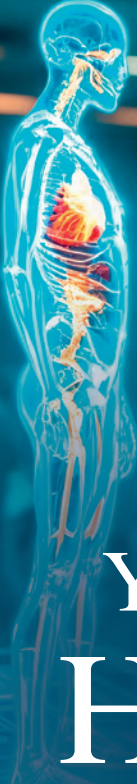
* Nâr: Ateş / Dil: Gönül / Badısaba: Serin ve tatlı esen bahar rüzgârı

* Şiir 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Durak

Op. Dr. Murat Molu

Yapay Zeka ve Hekimlik

Yapay zeka (AI), farkında olduğumuz ya da olmadığımız bir çok alanda sıradanlaşarak gündelik hayatımızın önemli bir parçası haline geldi. Başta cep telefonları olmak üzere, teknolojik gelişmelerin ve sistemlerin arka planlarında yapay zeka bulunmaktadır. İnsan hafızasının benzeri bir havuzdaki çok sayıdaki

girdi-çıkırtı veriyi kullanan yapay zeka, büyük dil modelleri (LLM) denen sistemle çalışmaktadır.

Günümüzde yapay zekanın yaptığı, insanların önyargı ve yargılarını zorlayarak hekimler dahil mesleklerini icra edenlerin yerini almak değil, yetkinliklerini yeniden tanımlama fırsatı yaratmasıdır. François

Chollet tarafından geliştirilen “ARC-AGI” terimi yapay zeka için soyut ve muhakeme derlemenin, mantık yürütmenin kısa adıdır ve zeka ölçütlerini tartışan bir test serisidir.* Bu testler göstermiştir ki; AI genel muhakeme konusunda insandan çok geride. Yani, ARC-ARG’de düşük performanslar yapay zekanın güvenilirmez olması demektir.

Özellikle cerrahideki görsel, dokunsal, zamansal, nedensel geri döndürülemeyen olgular ve durumlar, ameliyat sırasında ortaya çıkan anatomik varyasyonlar, hastaya ve hastalığa özgü farklı paternler, yapay zeka ve geliştirilen testleri için en zor alanlardan biri olmaya devam etmektedir. Bu nedenlerle robotik ve otonom cerrahide yapay zekanın; operasyon sırasında gelişen beklenmeyen, çok faktörlü varyasyonlarda, cerrahın tecrübesi ve içgüdüüne ihtiyaç olması nedeniyle henüz tam modellenebilir olmadığını göstermektedir.

Diğer taraftan, hekimin ve yardımcı sağlık çalışanlarının çok zamanını alan epikrizler, raporlar, konsültasyonlar, kodlamalar, reçeteler, hasta bilgilendirme ve onam metinleri gibi rutin-bürokratik yazışmalarda AI çok büyük yer

François Chollet tarafından geliştirilen “ARC-AGI” terimi yapay zeka için soyut ve muhakeme derlemenin, mantık yürütmenin kısa adıdır ve zeka ölçütlerini tartışan bir test serisidir.

dolduracaktır. Ayrıca tıpta görüntüleme, risk skorumla, literatür tarama alanlarında yapay zeka güçlüdür. AI olasılık verir, sorumluluk almaz. Tanıyı koyan el değil, imzayı atan akıl hala hekimdir. Cerrahi branşlarda ameliyat öncesi, tanı, planlama, simülasyon, intraoperatif destek konularında yapay zekanın katkıları çok yüksek iken, hasta ile bağ, karar ve sorumluluk alma hekimdedir. Cerrah, AI’yı ikinci bir beyin gibi kullanırken, sezgi ve deneyimleri ile “AI her şeyi çözer” de demeden, özellikle acil vakalarda gecikmeden

son kararı kendi muhakemesi ile vermelidir.

Günümüzde hekim-hasta ilişkilerindeki güven boyutu, etik ve hukuki sorumluluk konusundaki belirsizlikler, tanımlamalardaki yetersizlikler önemini koruduğu noktada, yapay zekaya tam olarak bu yükü devretmeye hala hazır olunmadığı görülmektedir. Harvard Business Review Ocak 2026 sayısında Meltem Erdem'in kaleme aldığı "Yapay Zeka Çağında İnsan Becerileri" adlı yazısında bahsettiği gibi, "İş dünyasında verimliliği eşitleyen bir güç haline gelen yapay zeka ile, aynı teknolojilere erişim giderek kolaylaşıyor, algoritmalar benzeşiyor, öngörüler standartlaşıyor. Bu durum, rekabet avantajının kaynağını da kökten değiştiriyor.

Algoritmalar karar alma süreçlerini hızlandırırken, insan muhakemesi zayıfsa bu hız kurumu doğru sonuca değil, yanlış yöne daha hızlı taşır. Asıl ortak payda; etik sınırları belirsiz, sorumluluğu dağılmış ve insan yargısını sistematik biçimde devre dışı bırakan karar mekanizmaları olabilir.

Yapay zekâ ilerlemeye devam edecek; bundan geri dönüş yok. Ancak, bu tür yapılarda bir rekabet avantajı değil; riskleri büyüten bir çarpan haline gelir. Kırılma noktası da bu noktada ortaya çıkıyor, teknolojiyi sorgusuzca hızlandıranlar kullananlar değil; gerektiğinde onu durdurabilme cesaretini gösterebilenler başarılı olacaklardır. Çünkü doğru anda yavaşlamak, yanlış anda hızlanmaktan çok daha stratejik bir

yetkinliktir. İnsan becerilerinden olan bu yetkinlik ne kodla yazılır ne de algoritmalarla yazılır."**

Sonuçta, yapay zeka doktorların yerini almayacak ama AI kullanan doktorlar kullanmayanların önüne geçecek. Yani, yapay zeka ilerledikçe ve geleceğini şekillendiren en önemli özellik olan ARC-AGI gibi az veriden çok şey öğrenme becerisini geliştiren testler verimli şekilde insanın lehine kullanıldıkça, iyi sağlık hizmetleri ve iyi hekim ile ortalama sağlık hizmetleri veren hekim ve cerrahlar arasındaki farklar daha görünür olacaktır. Unutmayalım; AI sadece hekimliği, cerrahlığı değil, tüm meslekleri, yöneticiliği ve yeni nesil liderliği yeniden tanımlıyor. •

muratmolu@butundunya.com.tr

Kaynaklar:

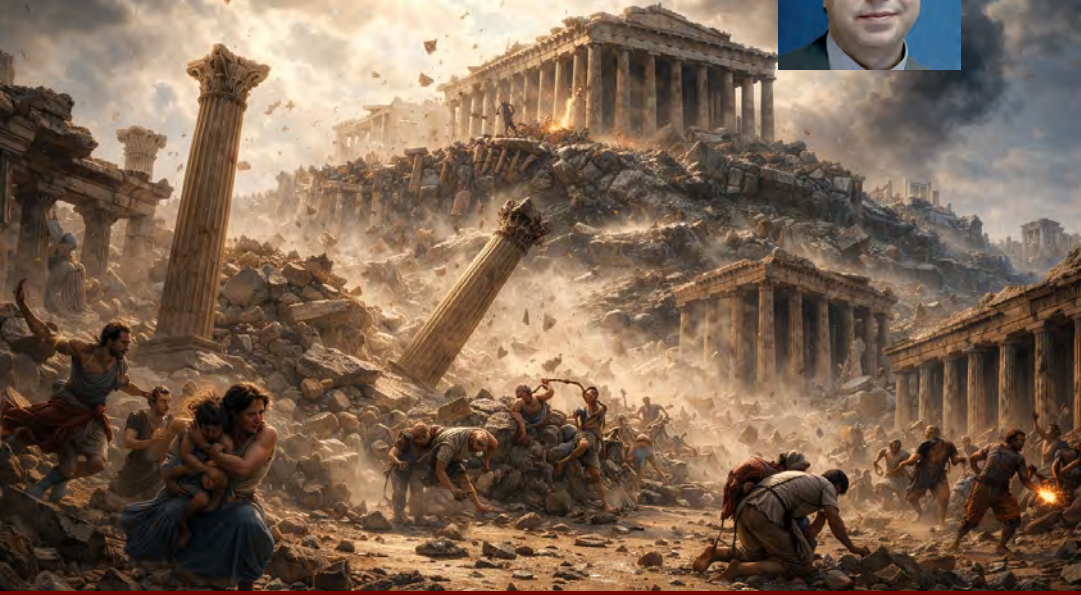
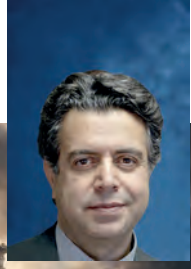
(*) Bilim ve Teknik-Aylık Popüler Bilim Dergisi, Ocak 2026, "Yapay Zekanın Akıl Yürütme Becerisi Nasıl Ölçülür?"

(**) Harvard Business Review, Meltem Erdem, "Yapay Zeka Çağında İnsan Becerileri: Yeni Nesil Liderliğin Sessiz Gücü", 12 Ocak 2026

**Dr. Murat Molu'nun
seslendirdiği**
"Herkese Bilim ve
Teknoloji Dergisi"
9 Ocak 2026
sayısından yapay
zeka yazısından
alıntı

Kıyametin 7 Kilisesi

6 Şubat: Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Malatya ve Hatay'ı da içine alan Kahramanmaraş merkezli iki büyük depremin üçüncü yılındayız. İstanbul'da mevcut binaların büyük bölümünün güvensiz olduğu ve olası bir depremde kente erişimin ciddi biçimde

aksayabileceği uzmanlarca dile getiriliyor. Çözüm için bireysel çabaların yetersiz kaldığı, birlikte hareket ederek sonuca ulaşma girişimlerinin ise çeşitli tikanıklıklara takıldığı bu süreçte; korkularımızla baş başa, kendini sürekli hatırlatan bir deprem gerçeğiyle de iç içe bir hayat sürdürüyoruz.

Son aylarda Balıkesir'in Sındırgı ilçesi neredeyse nefes almadan sallanıyor. 10 Ağustos'ta ve 27 Ekim'de meydana gelen 6.1 büyüklüğündeki iki depremin ardından bölgede üç ay içinde 15–17 bin arası deprem kaydedildi; uzmanlar bu tabloya “deprem fırtınası” diyor. Çoğu küçük ama sayı o kadar fazla ki, insanların “Bu nereye gidiyor?” diye korkması çok normal. Tam bu atmosferde Şener Üşümezsoy ekranlara çıkıp hem Sındırgı ve çevresini yorumladı, hem de başka yayınlarda İncil'de geçen “çok riskli deprem bölgeleri”nden, Vahiy kitabındaki yedi kiliseden ve bu bölgelerin bugünkü fay hatlarıyla örtüşmesinden söz etti. Yani bu konuya girme sebebimiz akademik merak değil; gayet gündelik bir kaygı: “Bu depremler, bu uzman, bu ‘kıyamet kiliseleri’ mevzusu... Burada gerçekten nasıl bir bağ var?”

Kıyamet kiliseleri denen o yedi yer, aslında çok basit bir şeyden başlıyor: Yeni Ahit'teki Vahiy kitabında, Patmos adasında sürgünde olan Yuhanna'ya “Asya'daki yedi kiliseye” mektup yazması söyleniyor. Bu yedi kilise,

Şener Üşümezsoy Ege'nin deprem alanlarında yer alan Kıyamet Kiliseleri'ni anlatıyor.

bugün Türkiye sınırları içinde kalan yedi şehirdeki Hristiyan toplulukları: Efes, Smyrna (İzmir), Pergamon (Bergama), Thyateira (Akhisar), Sardis (Salihli/Sart), Philadelp-hia (Alaşehir) ve Laodikeia (Denizli yakınları). Yani ortada ilk başta mistik bir

“kıyamet noktaları haritası” yok; Roma İmparatorluğu'nun Asya eyaletinin zengin, hareketli, ticaret yolları üzerinde duran şehirleri var ve bu şehirlerde oluşan Hristiyan cemaatler var.

Bu şehirlerin tamamı Hristiyanlıktan çok önce kurulmuştu. Lidyalılar, Persler, Helenistik krallıklar, ardından Roma... Bu bölge yüzyıllarca hem tarım, hem ticaret,

Yuhanna “Asya'daki yedi kiliseye” mektup yazıyor.

hem de idari açıdan merkezi bir alan oldu. Efes ve Smyrna deniz ticaretinin kapılarıydı, Pergamon bir güç ve kültür merkeziydi, Sardis eski Lidya başkentiydi, Laodikeia ticaret ve tıp alanında önemliydi. Hristiyanlık geldiğinde bu şehirler zaten ayakta idi, zengin ve kalabalıktı. Yeni din, önce buralardaki Yahudi cemaati ve ticaret ağları üzerinden yayıldı, sonra Yuhanna da bu topluluklara hitaben mektuplar kaleme aldı. “Kilise” derken de bugünkü anlamda tek tek binaları değil, o şehirlerdeki inanan toplulukları kastetti.

Bu mektupların içeriği, mevzu-yu “kıyamet kiliseleri” seviyesine taşıyan önemli parça. Vahiy 2–3. bölümlerde her kiliseye ayrı bir mesaj var ama yapı hep benzer: İsa kendini tanıtıyor, “işlerinizi biliyorum” diye söze giriyor, o kilisenin artılarını ve eksilerini tek tek sayıyor, ardından uyarı ve vaat geliyor. Mesela:

- Efes’teki kilise emek ve sabrı için övülüyor ama “ilk sevgisini” kaybettiği için sertçe uyarılıyor; başta taşıdığı canlılığı yitirdiği söyleniyor.
- Smyrna’daki topluluk baskı ve yoksulluk içindeyken bile sadakatinden dolayı teselli ediliyor; haklarında kötü bir söz yok, sadece “acı çeksen de korkma, sonuna kadar dayan” mesajı veriliyor.
- Pergamon ve Thyateira’da doğruya bağlılıkla birlikte sahte öğretiler ve ahlaki gevşeklik

Ephesus (Efes), Mesih’e ve öğretilerine olan sevgisini terk eden kilise.

Smyrna (İzmir) zulüm ortasında sadık kalabilen kilise.

Pergamon (Bergama), inançlarından ödün veren kilise.

eleştiriliyor; “yanlış öğretiyi tolere etmeyin, yoksa yargı kapıda” deniyor.

- Sardis için “adın var, yaşıyorsun diyorsun ama aslında ölü gibisin” benzeri bir tablo çiziliyor; dışarıdan canlı görünen ama içi boşalmış bir cemaat imajı var. Philadelphia, Smyrna gibi sadakati için övülen nadir kiliselerden; baskıya rağmen imanı bırakmayan küçük ama dirençli bir topluluk olarak anlatılıyor.
- Laodikeia ise en sert metni yiyor: Ne sıcak ne soğuk, “ılık-sın” deniyor; zenginlikleriyle övündükleri, kendilerini yeterli gördükleri ama aslında ruhen yoksul, kör ve çıplak oldukları söyleniyor.

Sardis (Salihli Sart), Artemis Tapınağı, ruhsal olarak ölü kilise.

Laodikya (Denizli), ılık bir imana sahip kilise.

Thyateira (Akhisar), sahte peygamberleri takip eden kilise.

Philadelphia (Alaşehir), zayıflıklara rağmen sabırla dayanan kilise.

Vahiy kitabındaki yedi topluluğa yazılan her mektup aynı cümleyle biter: “Kulağı olan, Ruh’ün kiliselerine ne dediğini işitsin.” Bu tekrar, metinlerin yalnızca o dönemin yedi küçük cemaatine değil, bütün zamanlara hitap eden bir uyarı dili taşıdığı şeklinde okunur. Ana temalar da bu yüzden evrenseldir: Baskı altında inancı korumak, yozlaşmaya direnmek, güç ve zenginlik karşısında kibirlenmemek, gerektiğinde tövbe etmek ve sonuna kadar dayanmak.

Peki “biz” ve deprem korkumuz bu resmin neresinde? İş burada coğrafyaya ve tektoniğe bağlanıyor. Yedi kilisenin yer aldığı hattın önemli kısmı, Batı Anadolu’nun aktif graben sistemi içinde kalır: Gediz ve Büyük Menderes grabenleri ile bunlara bağlı fay zonları. Sardis’in (Salihli Ovası), Philadelphia’nın (Alaşehir), Thyateira’nın (Akhisar Havzası) ve Laodikeia’nın (Denizli Havzası) çevresi kabaca aynı gerilme rejiminin oluşturduğu çöküntü alanlarıdır. Bu bölgeler insan için “ideal yerleşim paketi” sunar: Verimli tarım ovaları, su ve jeotermal kaynaklar, iç kesimle kıyı arasında doğal ulaşım koridorları ve ticaret yolları.

Ama bu cazibenin jeolojik bedeli ağırdır. Grabenler aktif normal faylarla sınırlıdır ve tarih boyunca büyük depremler üretmiştir. Antik kaynaklar, MS 17’deki Lydia depreminde Sardis ve çevresinde çok sayıda kentin yıkıldığını anlatır; Roma İmparatoru Tiberius’un imar için ciddi mali destek vermesi gerektiği aktarılır. Benzer şekilde MS 60 civarında Laodikeia çevresinde büyük bir deprem yaşanır. Laodikeia zenginliğiyle bilinen bir şehirdir; anlatılara göre Roma’nın yeniden inşa yardımını “kendi kaynaklarımız yeter” diyerek reddeder ve kenti kendi gücüyle ayağa kaldırır. Vahiy’de Laodikeia’ya yönelik “zengin ama ruhen yoksul, ılık” eleştirisiyle bu tarihsel arka plan arasında dolaylı bir uyum

Bugün deprem haritalarındaki aktif kuşaklarla Vahiy’deki şehirleri yan yana koyunca dikkat çekici bir çakışma görülür: Kıyamet temalı bir metnin hitap ettiği bu hattın önemli kısmı, tarih boyunca sık sık sallanmış ve hâlâ aktif fay zonları üzerinde yer alır.

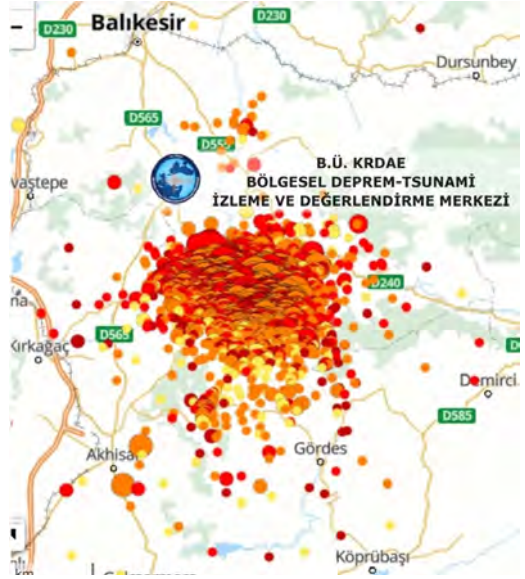
kurmaya seven yorumcular vardır. Yine de bu ilişki “deprem kehaneti” olmaktan çok, felaketlere alışkın ama kendine güvenen bir toplum ruh halinin metne yansımaları gibi okunabilir.

Bugün deprem haritalarındaki aktif kuşaklarla Vahiy’deki şehirleri yan yana koyunca dikkat çekici bir çakışma görülür: Kıyamet temalı bir metnin hitap ettiği bu hattın önemli kısmı, tarih boyunca sık sık sallanmış ve hâlâ aktif fay zonları üzerinde yer alır. Şener Üşümezsoy’un yaptığı vurgu da temelde bu çakışmayı dramatik bir dille görünür kılmaktır: Sındırgı–Simav hattı, Ege iç kesimindeki kırıklı yapı ve İzmir–Manisa–Denizli yönündeki

riskler konuşulurken, aynı coğrafyada geçen “yedi kilise” hatırlatması doğal olarak “Acaba bir mesaj mı?” duygusunu tetikler.

“Kıyamet kiliseleri” ifadesinin kendisi de zaten buradan geliyor. Vahiy kitabı, apokaliptik yani kıyamet temalı bir metin. Yunanca “apokalypsis” kelimesi aslında “örtünün kalkması, açığa çıkması, vahiy” demekken, zaman içinde “kıyamet” anlamına bürünmüş. Bu yüzden literatürde bu yedi topluluğa “Apokalips’in yedi kilisesi” deniyor. Türkçeye de bu çoğu zaman “kıyamet kiliseleri” veya “kıyametin yedi kilisesi” olarak yansıyor. Burada ince çizgi şudur: Vahiy kitabı şehirleri deprem koordinatı olarak değil, insanın iç kırıkları için sahne olarak kullanır. Metnin derdi fay kırığı değil, insan kırığıdır. Biz ise aynı yerleri bugün jeolojik bilgiyle, risk haritalarıyla ve güncel sarsıntı deneyimiyle okuyoruz. Bu da metne istemeden ekstra ağırlık bindiriyor: “Deprem var, kutsal metinde geçen bölgeler var, uzmanlar aynı hattı işaret ediyor.”

Bilim tarafı bize şunu söylüyor: Sındırgı’da üç ayda 15 binden fazla depremin kaydedilmesi, Türkiye’nin yıllık deprem sayısının büyük kısmına denk gelen aşırı bir sismik yoğunluk, evet; ama bu tablo, enerjinin küçük parçalar halinde boşaldığı, artçıların uzadığı, karmaşık bir fay sisteminin davranışı olarak da açıklanabiliyor. Bu, tek başına yaklaşan “büyük kıyamet”

Kandilli Rasathanesi'nin Sındırgı'daki deprem yoğunluğunu gösteren haritası.

anlamına gelmek zorunda değil; daha çok, zaten kırıklı ve yorgun bir bölgenin gürültülü nefes alışverişi gibi.

Vahiy ise başka yerden konuşuyor. Yuhanna'nın mektupları, depremlerin fiziksel mekanizmasını değil, bu tür sarsıntılarla, zulümle, belirsizlikle yaşayan toplulukların iç dünyasını hedef alıyor. Yani bizim bugün Sındırgı'da, İzmir'de, İstanbul'da hissettiğimiz o “her an bir şey olabilir” gerginliğinin, iki bin yıl önce aynı coğrafyada başka bir dille ifade edilmiş hali gibi de okunabilir. Kıyamet kiliseleri ile deprem arasındaki bağ bu yüzden iki katmanlı: Bir yanda çok somut bir tektonik gerçeklik, diğer yanda bu gerçeklik içinde yaşamaya çalışan

insanların yazdığı, okuduğu, inandığı metinler.

Özetle: Bu konuyu durup dururken değil, Sındırğı'nın "deprem fırtınası" ve sevip güvendiğimiz Şener Üşümezsoy'un deprem alanlarıyla kıyamet kiliselerini yan yana getiren vurgusu yüzünden kurcalıyoruz. Aradığımız da şu: "Acaba kaderimiz bir metinde yazılı mı, yoksa biz sadece tehlikeli ama cazip yerlere yerleşmeyi seven bir tür müüz?" Cevap çok romantik değil: Yedi kilisenin depremle bağı, haritada kırmızı çizgiler çizen gizli bir kehanet planından çok, coğrafyanın ve tarihin ortak ürünüdür. Batı Anadolu'daki grabenler, insanlara verimli toprak ve ticaret yolu sunduğu için şehirleri buraya çekmiş, aynı grabenler aktif faylarla birlikte

büyük depremler üretmiş, bu depremler antik yazarların kayıtlarına ve insanların kolektif hafızasına girmiştir. Vahiy kitabı, bu coğrafyada yaşayan gerçek cemaatlere seslenirken, onların yaşadığı sarsıntıların fiziksel kısmını değil, ruhsal kısmını merkeze alır; bugün biz bu tabloya dışarıdan bakınca "kıyamet kiliseleri" ile "deprem hattı" nı yan yana koyuyoruz. Bağ orada duruyor ama açıklaması mistikten çok coğrafya, tarih ve insanlığın "tehlikeli ama cazip yerlere yerleşme" alışkanlığında yatıyor. Yine de metinlerin, depremlerin ve korkunun kesiştiği bu noktada düşünmek, insanı hem coğrafyanın ciddiyetine hem de kendi hayatına biraz daha dikkatle bakmaya zorluyor. •

alitekincam@butundunya.com.tr

Yerimizde Sayıyoruz

Bir kasabada herkes her gün aynı saatte duran eski bir saat kulesine bakıp iç çekermiş. "Zaman durmuş gibi" derlermiş. Günün birinde küçük bir çocuk kuleye çıkıp mekanizmayı inceler ve inerken şunu söyler: "Saat bozuk değil, biz yerimizde sayıyoruz." O gün

kimse kulenin saatini tamir etmez ama insanlar evlerini, sokaklarını ve hayatlarını onarmaya başlar. Çünkü fark ederler ki asıl mesele, depremin ne zaman olacağı değil; onu beklerken nasıl yaşadıklarıdır. Zaman gerçekten durmaz. Sadece biz, korkunun içinde donup kalırız. Cesaret ise, sallanan bir dünyada bile adım atabilmektir.

Şairin ve Şiirin Şehri
İSTANBUL

*“İstanbul deyince aklıma martı gelir
Yarısı gümüş, yarısı köpük
Yarısı balık yarısı kuş
İstanbul deyince aklıma bir masal gelir”*

Bedri Rahmi Eyübođlu

Yazan: SEMRA YURT AKGÜL

Üzerine söylenmemiş söz, yazılmamış şiir, bestelenmemiş bir şarkı kalmayan bir masal şehridir İstanbul. O masal ki kâh Boğaz'ın çalkantısında nazlı nazlı uyuyan yalılarda kâh yedi tepenin üzerinde hoyratça esen poyrazda saklıdır. Peşine düşen savrulur gider. Kimi kaybolur kimi kendini kaybetmek pahasına masalın içinde saklı sırrı arar. İstanbul'un sokaklarında, Boğaz'ın karanlık sularında, asırlardır şehrin havasını soluyan Yerebatan Sarnıcı'nın dehlizlerinde gizli bu sırta pek az insan erişir.

Bu sırrın tohumları şehrin ilk kurulduğu dönemde atılır. Megara şehriden Koressa'nın oğlu Bizas İstanbul'u gördüğünde büyülenir ve Delphi kahinlerinin söylediği sözü hatırlar: *“Kuracağın şehir körler ülkesinin tam karşısında olacak.”* Bu cümleyi ilk duyduğunda bir anlam veremediğini anımsar ama Boğaz'ı geçtikten sonra azıcık soluklanmak için Sarayburnu'nda durduğunda kahinlerin ne demek istediğini fark eder: *“Burası dururken karşıya şehir kuranlar kör olmalı.”*

Doğru yeri göremeyen sırta vakıf olamaz. İstanbul gibi, kurulduğu günden beri açık olandan ziyade gizi tercih eden bir şehirde bakanlar değil ancak sezenler görür. Ve şairler daima sezer.

İstanbul'da mutluluk ve hü- zün, ihanet ve sadakat, merha- met ve zulüm, tıpkı toprağında gömüllü yüzlerce medeniyetin birbi- riyle kaynaşması gibi iç içedir. Ve söyleyecek sözü olan şairler İs- tanbul'un sırrını şiirde açığa çıkar- mak ister. Şaire göre şiir İstanbul'un ta kendisidir.

Matrakçı Nasuh Galata Minyatürü

Şehr-i âzam kim binâsı gerçi mâ u tınyededür

Ya anun üstüindedür cennet yahud altındadır

Bu haber kim söylenür hem zâhir ü bâtındadır

Revnakı bu kâ'inâtin şehr-i Konstantindedür

(Dîvân şairi/Karamanlı Aynî)

En yüce şehir ki yapısı her ne kadar su ve topraktan oluşmuş görünse de, ya cennet onun üstüindedir ya da altındadır.

Bu söylenen söz hem görünen dünyada

hem de gizli manada doğrudur.

Çünkü bu kâinatın bütün ihtişamı, Konstantiniyye şehrinde toplanmıştır.

Sır, görünenin altındaki gizli mana mıdır?

Cennetin ta kendisi olan ve kâinatın bütün ihtişamına sahip bir şehirde sıradan sözcükler anlamını, alelade sesler tınısını yitirir. Böyle zamanlarda Divan şiirinin ahengi imdada koşar ve Karamanlı Avni'nin, Lale Devri şairi Nedim'in ya da Baki'nin mısralarında, utangaç bir genç kız gibi kendini göstermeden İstanbul'un binlerce yıllık şarkısını söyler. İstanbul, kendisini şiir dışında bir şeyle anlatmak isteyenlere direnir. Cumbalı ahşap evler kapılarını, mermer saraylar görkemli pencerelerini kapatır. Gökyüzü açık mavi sevinçten gri hüzne evrilirken, şehir övgüyü, yergiyi, kendini ve şairi sisin ardına saklar.

*Sarmuş yine ufuklarını bir inatçı sis,
Bir ak karanlık ki gitgide büyüyen
Ağırlığı altında silinmiş gibi her şey
Bu tozlu yığından ibaret bütün
manzara*

Sır, haksızlığa kayıtsız kalmanın şehrin ruhunu kirlettiği gerçeği midir?

Tevfik Fikret'in en karamsar anında "Marmara'nın mavi kucağında ölmüş gibi dalgın uyuyan canlı yığın" a benzettiği sisli şehir kendini bir tek şiirde açığa çıkarır. Şiirle dile gelir. Yıllar sonra İstanbul'a tutkuyla bağlı olan Vedat Türkalı dizelerinde kendini tekrarlayan karanlık günlerin bitmesi umuduyla "Sis şairine" şöyle seslenir:

*Boşuna çekilmedi bunca acılar
İstanbul
Bekle bizi
Büyük ve sakın Süleymaniye'nle
bekle
Parklarınla köprülerinle kulelerinle
meydanlarınla
Mavi denizlerine yaslanmış
Beyaz tahta masalı kahvelerinle
bekle*

Sır, umutsuzluğun cesareti kıran sert bir rüzgâr olduğunu bilmek midir?

İstanbul bin yıllık sabrı, metaneti ve asaletiyle bekler. Çoğu zaman kendini değilse de şairlerini tutsaklıktan özgürlüğe taşır. 19. yüzyılda İstanbul'da yaşamış Şair Şeref Hanım şiir sayesinde hapsediği duvarların ardından çıkar ve şehrin kalabalığına karışır.

*Gencîne-i irfân olan İslâmbûl
Mahbûbe-i büldân olan İslâmbûl
Müşâtak senî görmeğe gayretle Şeref*

*Ey mecmâ'-i yârân olan İslâmbûl
"Bilgelik ve irfan hazinesi olan
İstanbul,
Şehirlerin sevgilisi olan İstanbul.
Şeref, seni görmek için özlemle
çabalıyor,
Ey dostların buluşma yeri olan
İstanbul."*

Sır, bu şehri bir kez görenin gözlerinin mühürlendiği ve başka hiçbir yeri göremeyeceği midir?

Ankara'nın sadece İstanbul'a dönüşünü sevdiğini söyleyen şair Yahya Kemal Beyatlı, yedi tepenin hangisinden şehre bakmıştır bilinmez ama İstanbul sevdası gözlerini kör ettiği için, şiirinde gezmediği, sevmediği tek bir yer dahi olmadığını söyler. Ya Orhan Veli Kanık? İstanbul'u dinlerken neden gözlerini kapatır? Görmekten ziyade sezmek istediği için mi?

*Gemiler gidiyor, sen gidiyorsun
sulara yansıyor yeşil gözlerin
hüzün dalga dalga, ıssız ve derin
beni İstanbul'a terk ediyorsun."*

Nurullah Genç

Sır, aşkın en çok şiire ve bu şehre yakışması mıdır?

Aşk İstanbul'a kimi zaman Boğaz'ın akıntısı kimi zaman da baharda açan erguvanların kokusuyla gelir. Bazen kısa öykü bazen de tadı damakta kalan bir novella gibi okunur ama asla tam olarak yaşanmaz. Çünkü en kıskanç aşık İstanbul'dur ve hiçbir sevdanın kendisinininkine duyulan aşka üstün gelmesini hazmedemez.

*“Ben nice İstanbullular
gördüm sana gelinceye
kadar
Kirli paçavralara benzerdi
insanları
Dostluktan, vefadan yok-
sun.
Bölünmüş, dağılmış, par-
çalanmış
Ve her biri kendi ağırlığıyla
ezilmiş, yorgun”*
Ümit Yaşar Oğuzcan

Sır, İstanbul'un insanı tüm varlığıyla ele geçirip onu kendine dönüştürmesi midir?

Istanbul oyuncudur. Gözünün yaşına bakmaz aldatır. İnsanı önce kendinden geçirir sonra kendine benzetir. Aynaya bakan kendinde İstanbul'u görür. Kimi bunu fark edince ufalanır ve dağılır. Kimi kabuğuna çekilir, çoğalır ve artar. İstanbul, insanı, eksiltirken çoğaltır.

*Son evi gösterin bana İstanbul' da
vapur sesinin duyulduğu
ki kapısını çalıp
söyleyeyim içindekilere
daha çok kedi yavrusu ezilsin diye
eski iskeleleri
sahil yoluyla ayırdıklarını
denizden*

Sunay Akın

Sır; betona boğulan İstanbul'un kendi nefes alamadığı için insanlarını da nefessiz bıraktığı mıydı?

Sağa sola savrulan rüzgâr yönünü bulamıyor artık, yönünü

bulamıyor. Deniz kendini arada sırada gösteren eski sevgili misali uzaklaşıyor, gittikçe kıydan uzaklaşıyor. Beton sadece toprağı değil, İstanbul'un hafızasını ezip bastırıyor. Şehir yaşlanıyor ve günden güne güzelliğini yitirir ve ellerimizden kayıp giderken, hepimiz kör olmuşuz gibi hiçbir şey görmeden yaşamaya devam ediyoruz.

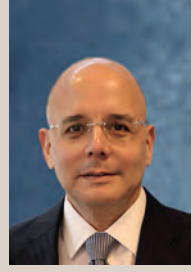
*kanatları parça parça bu ağustos
geceleri
yıldızlar kaynarken
şangır şungur ayaklarımın dibine
dökülen*

*sen
eğer yine istanbul' san
yine kan köpüklü cehennem
sarmaşıkları büyüteğim
pançak pançak şiirler tüküreceğim*

Atilla İlhan

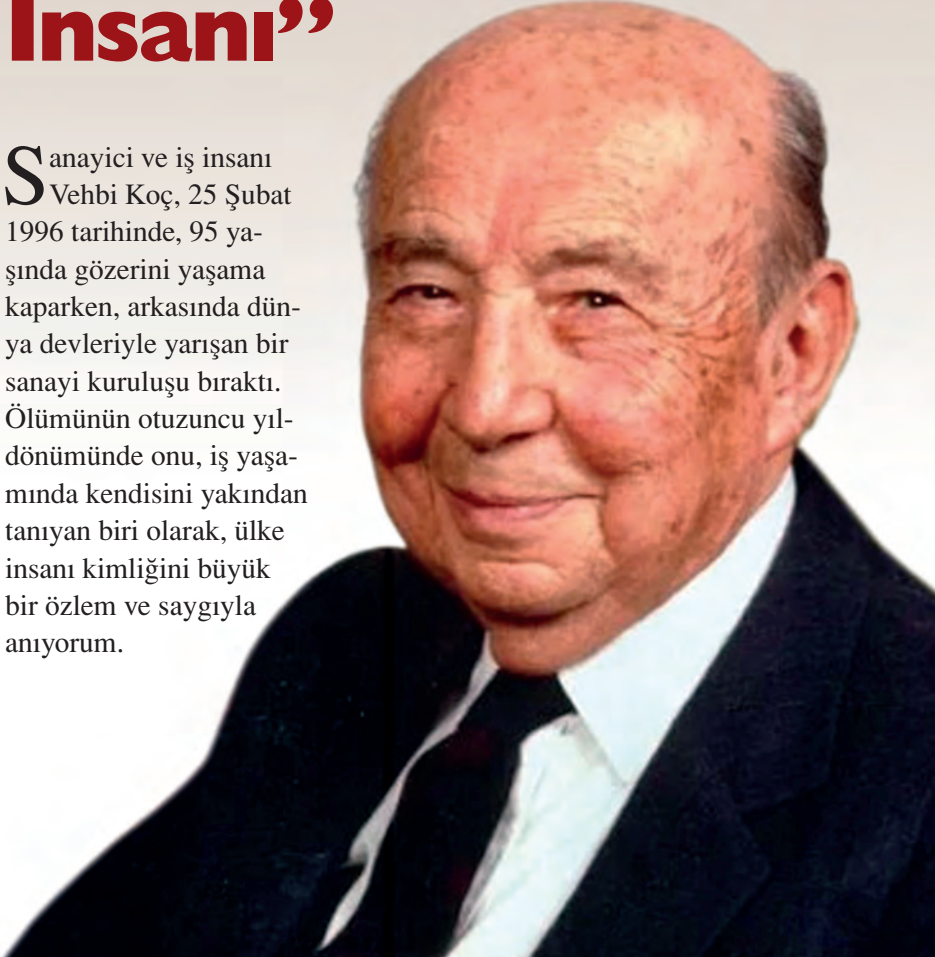
Herkes susunca İstanbul çaresiz şiirle dile geliyor. Sır, şiirde açığa çıkıyor ve bunu sadece görebilenler anlıyor. Bakmak ve görmek arasındaki farkı bilenler, yani şairler, işte bir tek onlar sırta vakıf oluyor. •

Bende Kalanlar
Demir Aytaç

Ölümünün 30. Yılında Bir “Anadolu İnsanı”

Sanayici ve iş insanı Vehbi Koç, 25 Şubat 1996 tarihinde, 95 yaşında gözerini yaşama kaparken, arkasında dünya devleriyle yarışan bir sanayi kuruluşu bıraktı. Ölümünün otuzuncu yıldönümünde onu, iş yaşamında kendisini yakından tanıyan biri olarak, ülke insanı kimliğini büyük bir özlem ve saygıyla anıyorum.

Türkiye’de üretimin yok deneilecek düzeyde olduğu bir dönemde başlatılan özel girişim hamlesinin temel taşlarından biri de Anadolu’dan yükselen bir aileydi. İşbu aile, cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ekonomi politikamızın seçmiş olduğu modelde çok önemli bir rol üstlendi ve bu rolünü başarıyla bugünlere kadar sürdürdü.

İster sanatta, ister bilimde, isterse hayatın kendisinde yeni başlangıçlar eski geleneklere karşı çıkılarak yapılır. Ancak özdeğerlerini muhafaza eden bir yaşam biçimine bağlı, geçmişini iyi bilen bu aile, Koç Ailesi, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “devam ederken değişelim” tezinde olduğu gibi, eskiye karşı çıkarken geçmişin unutulmaması gereken güzelliklerini muhafaza ederek bugünlere ulaştı. Muasır medeniyete ulaşabilmenin kodlarını uygularken öz değerlerinden de taviz vermedi. Sonuç olarak, Vehbi Koç devrimlerin ve bilimdeki aşamaların geçmişe bağlı paradigmasında ya da diyalektik sürtüşmesinde değişimi gerçekleştirebilen az sayıdaki kişilerden biri oldu.

Onun başarılarının temel adımlarını şu başlıklar altında toplayabiliriz:

1- Sanayinin gelişmesine ve özel girişim modeline önderlik etmesi,

ülkemizde otomotiv sanayinin kurucusu olması,

2- Avrupa Topluluğu ve Gümrük Birliği konularındaki vizyoner görüşleri,

3- Vakıf çalışmaları ve toplumsal hizmetlerde göstermiş olduğu istikrar.

Vehbi Bey’in “Hayat Hikayem” ve “Hatıralarım Görüşlerim Öğütlerim” adlı kitapları bu girişimleri ve değişimi öğrenmek, doğru anlamak isteyenler için değerli bilgiler içeriyor.

Ankara’da küçük bir bakkal dükkanında başlayan ticaret yaşamının mütevazılığını çok genç yaşlarında, 1931’de çıktığı ilk Avrupa seyahatindeki izlenimlerinin Cumhuriyet insanına sunma inancına nasıl evrildiğini ve tüm yaşamını bu uğurda nasıl değerlendirdiğini, bu başarının arkasındaki değerlerin ve özverinin tümünü bu kitaplardan öğrenebilirsiniz.

Vehbi Bey 1937 yılında Vehbi Koç ve Ortakları Kolektif Şirketi'ni kuruyor; şahıs şirketlerinin uzun süreli olamayacağını öngördüğü için 1938'de kurumsallaşma yolunda ilk adımını atıp, şirketini anonim şirkete çevirip ilk profesyonel kadroyu oluşturuyor. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, 1945 yılında ticarete güncel

olabilmek ve yenilikleri yerinde takip edebilmek için ABD'de Ram şirketini faaliyete sokuyor. Sanayi şirketlerinin sayısı hızla artarken, 1963 yılında kurumsallaşma yolunda ikinci önemli adım olan, Türk sanayi yaşamı için bir örnek oluşturmuş olan Koç Holding'i hayata geçiriyor.

Ülkemizde şirketlerini halka ilk açan, profesyonel çalışanlarının sürdürülebilir rekabetçi konumda olabilmeleri için grup içinde ilk eğitim merkezini kuran kişi de Vehbi Koç. Yeni yetişen kuşaklara, satış fiyatının devletin saptadığı bir ortamda otomobil üretimine başlamanın inanılmaz bir masal gibi gelmesi, bugün

Türkiye'nin ulaştığı düzeyin en somut kanıtıdır.

"Anadol" 1961 yılında tasarlanan ve üretilen "Devrim" adlı otomobilin deneyiminden sonra, "Türkiye'de otomobil yapılamaz" savının gündemde olduğu bir dönemin ürünüdür. "İsviçre bile kendi otomobilini üretmiyor, Türkiye mi yapacak?", "Ankara Gençlik Parkı'ndaki mini treni üreten fabrikalarımız var, orayı deneyelim. El arabasını, at arabasını yapan Türk, otomobil bile yapabilir" başlıklı gazete haberlerinin çıktığı dönemden bahsediyoruz. "Montaj sanayidir" ya da "Sağlam olamaz" görüşlerinin ve haksız eleştirilerin egemen olduğu bir ortamda Vehbi Koç

İlk yerli seri üretim otomobil olan Anadol

bütün bu söylenenler karşısında yılmamış, kurmuş olduğu ekip ile birlikte her türlü engeli ve zorluğu bir bir aşarak ilk Türk otomobilini 1966 yılında üretilmeyi başarak 1967 yılında satışa sunmuştu. Bu başarısı ona, “Türkiye’de otomotiv sanayinin kurucusu” ünvanını kazandırmıştı. Unutmamak

gerekir ki, o yıllarda otomotiv sanayi dünyadaki tüm sanayilerin en önemlisi ve kalkınmakta olan ekonomilerin lokomotifiydi. Arkasından gelen cam, lastik, boya, bakır ve tüm metal sanayilerini bu lokomotif çekmekteydi. Montaj olarak başlayan bu süreç, öğrenme eğrisini tamamladığı an, çoğu parçaları yurt içinde üretilebilen bir güç olarak ekonomimize kazandırılmıştı.

Vehbi Koç, Avrupa Birliği konusunda da kayıtsız kalmamıştı. Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne katılımını, cumhuriyetimizin muasır medeniyetler seviyesinde olma arzusunun bir önceliği olarak değerlendirmiş ve “gemide eşit koşullarda yer alabilmemiz” gerektiğini vurgulayarak, “Avrupa Birliği’ne kısa zamanda intibak ederiz.” demişti.

Bu konudaki görüşüne dikkatini çekmek isterim:

“Avrupa Topluluğu’na dahil

*“Benim anayasam:
Devletim ve ülkem var
oldukça ben de varım.
Kurduğum müesseselerin
ve kendi varlığımın,
memleketin varlığı ile
devam edeceğine inanarak
hareket ettim. Demokrasi
varsa, hepimiz varız.”*

olmamız bizi zayıflatmaz, bilakis kuvvetlendirir. Avrupa, ileri teknolojisi, sermaye ve kredi imkanlarıyla bugünün dünyasında Amerika ve Rusya arasında 3. büyük güçtür. Sosyal seviyesi gelişmiş 322 milyonluk bu toplum, bizim için tabii bir medeniyet ve demokrasi merkezidir. Son çeyrek yüzyıldaki bütün gelişmeler, milli menfaatlerimiz bakımından, Avrupa toplumu

ile ilişkilerimize önem vermemiz gerektiğini ortaya koyuyor. 1976 yılında hâlâ hangi sanayimiz dayanır, hangisi dayanmaz, kim ayakta durabilir bilmiyoruz. Biz de üye ülkelerin sanayileri ile aynı fiyattan hammadde aldığımız takdirde mesele kalmayacaktır! Bana göre ortak pazar içinde ayakta duramayacak bir sanayi, zaten ekonomi için bir yükür.”

Vehbi Bey'in bir başka önemli girişimi ise, 1951 yılında büyük Amerikan şirketlerini örnek alarak başlatmış olduğu vakıf çalışmalarını ve toplumsal hizmetleriydi. Yaptırılmış olduğu hastaneleri, ilk, orta ve lise okulları, Koç Üniversitesini, yurtları, müzeleri, kütüphaneleri ve Türk Eğitim Vakfı (1967), Vehbi Koç Vakfı (1969), Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı (1985) ve Turizm Geliştirme Vakfı (1985) ile Vehbi Koç sadece ekonomik yaşamda değil, toplumsal yaşamda da “örnek iş insanı” modelini oluşturmuştu.

Eğitime verdiği önemi, çözüm aramasının nedenlerini ve bu alandaki yatırımlarının hedeflerini çok içten dile getirmişti:

“İyi bir okul eğitimi görmeyişimin ve dil bilmeyişimin eksikliğini

daima duymuşumdur. Hayat mektebinde çok şey öğrenmiş olmama rağmen, bu eksiklikleri, sanki çok gençmişim ve başarılı olmama mani görüyormuşum gibi içimden atamamışumdur. Bu duyguyla, mümkün olduğu kadar çok sayıda gencin iyi bir eğitim göreberek ve en az bir yabancı dili rahat konuşarak hayata atılmalarını önemli bir gaye kabul ederim.”

Vehbi Koç, büyük bir bölümünü yeni iş alanlarında yaptığı yatırımlara yönelttiği kazancının önemli bir kısmını ise, toplumsal hizmetlere ayırmıştı. Onun sık sık söylediği, bir vecize güzelliğinde sözü,

“Benim anayasam: Devletim ve ülkem var oldukça ben de varım. Kurduğum müesseselerin ve kendi varlığımın, memleketin varlığı ile devam edeceğine inanarak hareket ettim. Demokrasi varsa, hepimiz varız.” bizlere emanettir.

1987 yılında Uluslararası Ticaret Odası (ICC) tarafından dünyada

Vehbi Koç, Uluslararası Ticaret Odası'nın “Dünyada Yılın İş İnsanı” ödülünü, 11 Şubat 1987 tarihinde Yeni Delhi’de, Hindistan Başbakanı Rajiv Gandhi’den aldığı törende teşekkür konuşmasını yapıyor.

yılın iş insanı seçildiği, uluslararası ticaretin Nobel ödülü kabul edilen ödülünü aldığı gece, bütün bir ülkenin gururu olmuştu. O geceyi, “Hayatımın en gururlu anını yaşıyorum.” cümlesiyle özetlemişti.

Ben Vehbi Bey ile, 1995 yılında yeni kurulacak olan Kav Ambalaj şirketine Genel Müdür Yardımcısı olarak atanmam dolayısıyla tanıştım. Hayatımın en değerli anıları arasında sakladığım bu ilk karşılaşmada çok heyecanlanmıştım. Beni çok candan karşılamış, daha evvel incelemiş olduğu öz geçmişim ile ilgili bazı sorular sormuş ve Amerika’da görmüş olduğum eğitim yıllarıma odaklanarak beni tebrik etmişti. Memlekete dönmüş olmamdan duyduğu memnuniyeti ifade ederken yüzündeki mutluluk hâlâ gözlerimin önünde canlıdır.

O yıl, Koç Holding için önemli bir yıldır. Kav Ambalaj, Amerikan oluklu mukavva dev şirketi Union Camp ile ortaklığını gerçekleştirecekti. Bu ortaklık, ağırlıklı hissedar olmayı prensip edinmiş Koç Topluluğu’nun yabancı bir şirketle yüzde 50, yüzde 50 ortaklıkla kurmuş olduğu ilk yapı olacaktı. Koç Holding Tüketim Grubu Başkanı Cengiz Solakoğlu projenin başındaydı. Yönetim kadrosunun başında ise Sait Tosyalı vardı, bu pozisyon Tosyalı’nın ilk genel müdürlük göreviydi. Ben de satıştan sorumlu genel müdür yardımcısıydım; benim de Koç Topluluğu’ndaki ilk görevimdi.

Cengiz Bey kendisine bağlı şirketlerin üst düzey toplantılarına sadece genel müdürlerin değil, genel müdür yardımcılarının da katılmasına önem verirdi; böylece onların doğal bir eğitim sürecinden

geçmelerini sağlardı. Solakoğlu’nun bu tutumunu, potansiyel havuzundaki üst düzey yönetici adaylarının yetiştirilmesinde, ileri görüşlü ve çok faydalı bir süreç olarak hatırlıyorum

Söz konusu bu ortaklığın değerlendirildiği toplantıda, Vehbi Bey masanın başındaydı; üst düzey yöneticiler masanın sağında ve solunda sıraya dizilmiş, ben de kıdemim ile bağlantılı olarak en uçta yerimi almıştım. Tüm fizibiliteler, avantaj ve dezavantajlar değerlendirilmişti. Alınacak ortaklık kararına imzasını atmadan evvel Vehbi Bey’in, masanın etrafındaki yöneticilerine ayrı ayrı “Bu ortaklık memleketin hayırına mıdır?” diye sorması, benim için Vehbi Bey ile ilgili müstesna duygularımın şahikası olmuştur.

Daha sonraları Union Camp üst düzey yöneticileriyle Koç Holding’de bir araya gelmiştik. Toplantı sonrası yediğimiz öğle yemeğinde, Vehbi Bey’in Amerikalı yöneticilere söylediklerini rahmetli Suna Kıraç tercüme etmişti:

“Bugüne kadar ülkeme yatırım yapan hiçbir yabancı pişman olmamıştır. Ancak, size bir hususu hatırlatmak isterim. Biz kolay işleri çok zorlaştırır, çok zor işleri de kolaylaştırırız.”

Vehbi Bey ve Koç Holding bağlantım, profesyonel hayatımdan çok önce çocukluk yıllarımda şekillenmişti. Koç Grubu’nun ürünlerinin hayatımızın her döneminde önemli bir rolü ve anısı olduğunu

ve doğumdan ölüme yaşamın her aşamasını kapsadığını sanırım hiç-birimiz yadsıyamayız.

1960'lı yılların sonlarına doğru, Ankara'da Maltepe mahallesinde oturduğumuz sobalı evimizin mutfağında apartman aralığına çıkıntı olarak yapılmış bir tel dolabımız vardı. Rahmetli annem günlük yiyeceklerimizi, içeriye göre daha soğuk olan bu tel dolapta muhafaza ederdi. Günlerden bir gün evimize ufak model, tek kapılı bir Arçelik buzdolabı geldi. Annemin tel dolaptan buzdolabına geçişteki mutluluğunu, yemeklerini daha uzun, sağlıklı koruyabilmesindeki sevincini ve gururla karışık yüz ifadesini bizim yaş grubumuzun çoğunun annesi yaşamıştır. Yıllar geçtikçe yaşam koşullarımızın çok daha müreffeh ve iyi olduğu ortamların hiçbirinde böyle bir neşeyi bir daha gözlemlemedim. Çocuklar gibi sevinmişti...

Sobalı evimize daha sonraları, gaz sobası, elektrik süpürgesi, merdaneli çamaşır makinesi da geldi.

İlk arabamız Anadol'du. Ailece tüm ülkeyi bu arabamızla dolaşabilmiş-tik.

Yıllar geçti, "insan güzele, rahata çabuk alışır" gerçeği, Arçelik, Beko,

Grundig ve Altus markalarının çift kapılı defrost buzdolapları, çamaşır-kurutma makineleri, bulaşık makineleri, derin soğutucuları, ufak ev aletleri, klimaları ve elektrik süpürgeleriyle, Tüpraş, Aygaz ve Opet akaryakıt istasyonlarıyla, Yapı Kredi Bankası sigorta ve finansal hizmetleriyle, Koçtaş yapı ürünleriyle, Tofaş Türk Traktör, Ford Otosan otomobilleri ve Otokar otobüsleriyle, Divan otelleri – restoranlarıyla, Migros hizmetleriyle, Koç hastanelerinin sağlık hizmetleriyle hayatımızın her alanını kapsadı.

3 Kasım 1975'te Hacettepe Hastanesi'nde Türkiye'deki ilk başarılı organ naklini gerçekleştiren, Başkent Üniversitesi'nin kurucusu, tıp alanında çok sayıda uluslararası ödülün sahibi ve 2010 yılında Amerikan Cerrahlar Koleji tarafından şeref üyeliğine seçilen Prof. Dr. Mehmet Haberal, 25 Şubat 1996 tarihinde, Vehbi Koç'un 95 yaşında vefat ettiği gün, cenazeye katılmak üzere yola çıktı. O seyahati Hıncal

Uluç Sabah gazetesinde şöyle aktardı:

"Sabah er-kenden arabasına atlayıp Ankara'dan yola çıktı. Başkent Üniversitesi'nin ve gurur verici Organ Nakli ve Yanık Hastanesi'nin kurucusu ünlü doktor.

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Vehbi Koç'un cenazesine yetişmek için gaza bastı. Cenazeyi Zircirlikuyu'ya kadar izledi. Mezarı iki kürek toprak attı. Gene arabasına atladı, Ankara'ya işine dönmek üzere yola çıktı.

Dostları "Aileden kimseyi tanımazsın. Nitekim kimseye başsağlığı da dilemedin. İki kürek atmak için bunca yol gelinip gidilir mi?" diye sordular.

"Gidilir." dedi Dr. Haberal: "Ben tıbbiyeyi okurken tam 6 yıl, Ankara'da Koç Yurdu'nda yaşadım. Bence Vehbi Koç'un en büyük değilse de en anlamlı, en önemli eseridir bu genç cumhuriyetin başkentinde kurduğu öğrenci yurdu. O yıllarda Ankara'yı bilenler, bu yurdun öğrenciler için nasıl bir nimet olduğunu hiç unutmazlar. Bence Vehbi Koç'un en büyük değilse belki ama en anlamlı, en önemli eseridir bu genç cumhuriyetin

başkentine kurduğu öğrenci yurdu. Bu yurdun kurucusuna son görevimi yapmaz mıym ben?"

Kimilerinin yaşamları ölümlerinden sonra da sürer. Bu alemde insan ne için yaşıyorsa, onun kadar değerlidir. Vehbi Koç da ölümünden sonra yaşamını sürdürebilen "çok özel" kişilerden biridir.

İş insanlığını ve girişimciliği doruk noktasına çıkarabilen Vehbi Koç'un, en az bu başarıları kadar saygıyla anılacak bir başka özelliği de, hiç bir zaman yitirmediği, üstelik her zaman gurur duyduğu "Anadolulu" kişiliğidir.

Onun bu özelliği, kazandığı tüm başarılarının karşısında, hayatının tüm evrelerinde belirleyiciliğini hep korumuştur.

Allah gani gani rahmet eylesin. •
demiraytac@butundunya.com.tr

Vehbi Koç'tan altın değerinde öğütler:

Vehbi Koç'un bazı sözleri, kuşaktan kuşağa çekilen telgraflar, anlatılan hayat hikayeleri, gençlerin yeni nesillere bıraktığı kısa vasiyetnameler gibidir:

- "Kendinize, ailenize, milletinize ve yaşadığınız çağa faydalı olacağına inandığınız bir iş yapmaya kalktığınız zaman, başarıya ulaşmak için önünüzde uzun bir yol bulunduğunu hiçbir an aklınızdan çıkarmayın. O yolda ilerlerken yanlış değerlendirmelerle, ters anlayışlarla, moral kırıcı hareketlerle, hatta size ağır gelecek suçlamalarla karşılaşabilirsiniz. Yaptığınız işin doğruluğuna inanıyorsanız, bunlar sizi sarsmasın, cesaretle yürüyün."

- "Allah bize dünyanın en güzel ülkelerinden birini vermiştir. Havası, suyu ve iklimiyle kalkınmaya layık bu memleketi kaldırmak hepimize düşen mühim vazifelerin başında gelmektedir. Üzerine düşen vazifeyi hakkıyla yerine getiren insan, en vatansever insandır."

- "İnsan ne olursa olsun, kendinden küçüğüne ve büyüğüne, karşısındakinin mevkisine, işine, sanatına bakmadan, ayırım gözetmeden güler yüz göstermeli, tatlı sözden ayrılmamalıdır. Herkese aynı nezaketle davranan insan daima yükselir ve başarıya ulaşır. En büyük makama geçseniz bile kibir insana pahalıya mâil olur."

- "Aranızdaki görüş ayrılıklarını düşmanlık mertebesine çıkarmayın. Tartışın! En iyiyi, en doğruyu arayın. Bu güzel ülkeyi, gayretlerinle çok daha mutlu yarınlara hazırlayın."

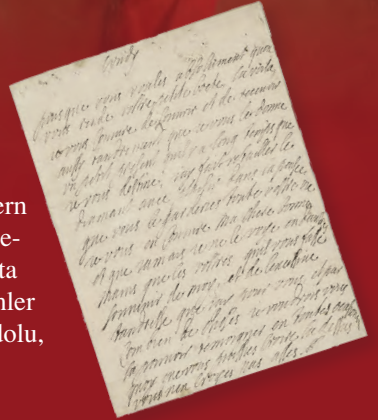
- "Gençliğin yetişmesine ve ülkenin kalkınmasına hizmet bir insanlık ve vatan borcudur."

Mektubun Annesi Madame De Sévigné 400 Yaşında

Yazan: ADA ÖZTÜRK

Uzakta olan kişilerin iletişimlerini sağlayan “mektup”, ilkel mağara döneminden, modern mağara dönemine nasıl ulaştığımızın tarihi belgesidir. İlkel mağara döneminde, birbirinden uzakta olan insanlar iletişim kurmak için çeşitli yöntemler geliştirdiler. Dünya tarihinin merkezi olan Anadolu, bu iletişim tarihinin de müzesidir.

Anadolu topraklarına gökyüzünden bakıldığında, bir zincirin halkası gibi uzanan tepeler, kuleler o zamanın telgraf direkleriydi. Ateşle, dumanla kablosuz iletişim sağlanarak daha çok güvenlik amaçlı bilgi alışverişi gerçekleşiyordu.

Sözlü mektupları ulaklar, elçiler, çöpçatanlar yürüterek, koşarak ya da atla götürüp getiriyordu. Yazıyı bulan insanoğlu taş, toprağa yazarak ilkel tabletlerle başladığı yeni iletişim yolunu geliştirerek, çağımızda her insanın elinden düşürmediği dijital tablete ulaştı.

Yeni dönemde dünyanın en uzak noktasındaki kişiler birbirleriyle ışık hızında mektuplaşma ve sanki yan yanaymış gibi görüntülü iletişim kurma olanağına kavuştu. İnsanoğlu yazıya, mektuba gerek duymaksızın diliyle iletişim ve bilirdişimde bulunma olanağı elde etti ancak söz zenginliğini ve güzelliğini yitirmeye başladı. Mektuptaki içtenlik yitirilip, samimiyetsiz tümcelere geçildi. Özensizce yazılan iletiler dilin bozulmasına yol açtı. Yazım kurallarına dikkat etmek ya da noktalama işaretleri kullanmak bir zorluğa dönüştü. Üşengeçlikle yapılan kısaltmalar, sözcüklerin nasıl yazıldığını unutturdu. Bol bol çekilen fotoğraflar, videolar konuşmanın yerini aldı. İlkel homurtu, davranışlar “emojiler”e dönüştü. Sözler uçup giderken yazı yalnız kaldı. Okuyan ama yazamayan bir dönemin eşliğine geldi insanlık. Kalemin yerini tuşlar alınca, yazı

Yazıyı bulan insanoğlu taş, toprağa yazarak ilkel tabletlerle başladığı yeni iletişim yolunu geliştirerek, çağımızda her insanın elinden düşürmediği dijital tablete ulaştı.

yazma becerisini yitiren bir sürece girdik. Doğan bebeklere emzik gibi verilen tabletler, dokunmatik telefonlar bireyi dünya ile iletişime sokarken, yanı başındakilerden koparıyor. Hiçbir elektronik ileti taş, toprağa, papirüse, deriye, kâğıda yazılan mektubun yerini tutmuyor. Biri düş gibi silinirken, öteki gerçek olarak el, göz, akıl ve yüreklere dokunuyor.

Yapılan kazılarda Kültepe’de bulunan on binlerce tablet hala çözümlenmeyi beklerken, araştırmalarda okunan mektuplar, kaleme alındığı döneme kadar tarihi, toplumun, ticari, idari, siyasi, sosyolojik geçmişine ışık tutan; bireyin, düşünürlerin, yöneticilerin, yazarların, şairlerin yaşamları, kişilikleri ve yapıtları hakkında bilgi veren otobiyografik belgelerdir. 400 yıl önce

5 Şubat 1626'da doğan "Mektubun Annesi" "Madam de Sévigné" mektuplarıyla yazın tarihinde yeni sayfa açmakla kalmadı, onun sayesinde "mektup" bir yazın türü oldu.

Kuşkusuz Madam de Sévigné'den önce de mektup, mektuplaşma vardı. Gerek nitelik gerekse nicelik bakımından Madam de Sévigné bir dönüm noktası oldu. Mektubun siyasi, ticari niteliğine yazınsal kimlik ekledi. Özellikle evlenip yanından ayrılan, özlemi ile yanıp tutuştuğu kızına yazdığı bin 200'ü aşkın mektup; dönemi, Paris'i, Güneş Kral 14. Louis'i, sarayı, entrikaları, aşk öykülerini ve gündelik yaşamı yazan gazete gibiydi.

O yıllarda çocuk ve genç ölümleri çok yüksek orandaydı. İnsanlık birbiriyle savaşımdan mikropları keşfetmeye, onlarla savaşmaya yeterli zaman ve olanak bulamıyordu. Özellikle veba, kolera, tifo, çiçek hastalığı salgına dönüştüğünde kıran oluyordu. Bu yüzden anne-çocuk bağlanması da zayıf kalıyordu. Ölenlere ağıt, kalanlara sarılma yeri-ne, soyu sürdürme, çalışacak işgücü adına daha çok çocuk sahibi olmaya çalışılıyordu toplum. Sévigné evden ve kentten ayrılan kızına mektupla anneliğini sürdürdü. Sévigné başkaları için yaşayan bir kadındı; kızı için, arkadaşları için ve daha uzakta, kendisinin de önemli bir figürü olduğu seçkin kadın ve erkeklerin parlak çevresi için. Kızına gönderdiği anne-kız sıcaklığını hissettiren mektupları, el yazısı ile çoğaltılıp

yaygın biçimde başkalarının da okunmaya başladı. Bu mektuplar ülke sınırlarını aşır çeşitli dillerde yayımlandı. Siyasetten yazına, saraydan sokağa sıradan ya da sıra dışı olan biteni yazarken tarihe not düşen Sévigné, hem de tadına doyumaz yazınsal metinler sundu. Onun bu yolunu Voltaire, La Rochefoucauld, Flaubert, Stendhal, Proust, Diderot, Mallarmé, Balzac izledi.

Babası, Fransız İngiliz savaşlarında İngiltere'de kraliyet gücünü zayıflatan, parlamentoyu güçlendiren Cromwell tarafından öldürülen Sévigné, bir yaşında öksüz; yedi yaşında annesi yaşama gözlerini yumunca da yetim kaldı. Anneannesi ve dayılarının sahip çıktığı Sévigné, İtalyanca, Latince ve İspanyolca eğitimi aldı. O dönemde özellikle kadınların ev sahibi olduğu, yazınsal buluşmaların, tartışmaların yapıldığı yerlerde büyüdü.

18 yaşında evlenen Sévigné'nin üzerine titredığı, mektuplaşmalarının çoğunu yaptığı kızı Françoise doğdu. Sonra bir oğlu oldu. Yirmi beş yaşına bastığı doğum gününde eşi bir düelloda ölünce Sévigné dul, kızı ve oğlu öksüz kaldı. Kızı 4 Şubat 1671'de Paris'ten ayrıldı. Ertesi gün doğum günü olan Sévigné, kızına ilk mektubunu 6 Şubat 1671'de yazdı. Çok içli ve duygulu mektupları art arda kızına gönderen Sévigné, özdeyişleri ile dünyaca ünlü La Rochefoucauld ile arkadaş oldu. Kızına ezberlettiği La Fontaine'in masalları gündelik yaşamın vazgeçilmeziydi. Kişilikleri ve

bağlantıları farklı La Fayette ile çok yakın arkadaşlık kurdu. Kadın yazar dayanışması da oluştu.

La Fayette’i etkileyen Sévigné, Fransız yazınının temelini oluşturan mektuplarını kitap olarak yayımlamadı ancak mektupları elle çoğaltılarak yayıldı. Otuz yıl boyunca kızıyla yazışan Sévigné, yaşarken mektuplarının kitaplaştığını göremedi. Ölümünden sonra değeri anlaşılan mektupların, doğumunun yüzüncü yılında gizlice ilk baskısı yapıldı. Çıkan kitapta yalnızca 28 mektup vardı. Ertesi yıl iki başka baskı daha yapıldı. Torunu büyükannesinin yazışmalarını resmen yayımlamaya karar verince, dört ciltlik kronolojik 614 mektup okurla buluştu. 20 yıl sonra mektup sayısı 722’ye ulaştı. Bunlar torununun buyruklarına göre seçildi. Ailenin özeline ilişkin olanlar ve kötü yazılmış gibi görünenler kaldırıldı. Geri kalanların bazıları dönemin ruhunu yansıtacak biçimde yeniden yazıldı. Ayırıştırma ve okumadan sonra yayımlanmaması düşünülenler yok edildi. Ancak 1873’te, mektupların bazı erken el yazması; doğrudan Madame de Sévigné’nin orijinallerine dayalı kopyaları bir antika dükânında bulundu. Bunlar kızına yani Madame de Grignan’a gönderdiği mektupların yaklaşık yarısını oluştuyordu. En sonunda 14 ciltlik bir külliyat oluştu.

Yaşarken kopyalanarak elden ele dolaşan; yazın, sanat, kültür buluşmalarının gerçekleştiği yerlerde

Sévigné, özdeyişleri ile dünyaca ünlü La Rochefoucauld ile arkadaş oldu. Kızına ezberlettiği La Fontaine’in masalları gündelik yaşamın vazgeçilmeziydi.

okunan mektupları koleksiyoncuların, okurların peşine düştüğü defineye dönüştü. Üstün yazınsal kalitesiyle mektuplar akademik ve eğitim dünyasının da dikkatini çekti. Kilisenin kısıtlayıcı ve geleksel çemberinden çıkan eğitim, Sévigné’nin mektuplarını okullara taşıdı. Çocuklar okumayı sevdi ve güzel yazmayı bu mektuplarla öğrenmeye başladı. Ders kitaplarına ve antolojilere giren mektuplar dünyada Fransızca öğrenmek isteyenlerin de yardımına koştu. Sömürgeci Fransa’nın askerleri ayak bastıkları topraklara Sévigné’nin mektuplarını da taşıdı. Öte yandan Paris dünya yazınının, sanatının kalbi olduğu için bu mektuplar kanın damarlarda yolculuk yapması gibi hücrelere, ülkelere yayıldı.

Arkasında yüzlerce mektup bırakan Sévigné, 17 Nisan 1696’da, evinde çiçek hastalığından öldü. Ancak mektuplarıyla yaşmaya devam etti. Örneğin Madame de Sévigné’nin mektupları, Marcel Proust’un “Kayıp Zamanın İzinde” romanında önemli bir rol oynadı. Kitapta anlatıcının büyükannesi,

Madame de Sévigné'nin mektuplarını severek okur ve onun ölümünden sonra annesi de mektupları çok severek okur. Nurullah Ataç, "Okuruma Mektuplar" kitabında, "Her yazı bir mektuptur. Şiir, öykü olsun; deneme, eleştirme olsun; hepsi birer mektuptur." der. Madame de Sévigné ile mektupların önemi gün yüzüne çıktı.

İnsanlar geçmişte ve gelecekte yazılmış veya yazılacak olan mektuplara karşı ilgi duydu. Birçok mektup sayesinde geçmiş aydınlatıldı, geleceğe ışık tutuldu.

Bir mektubun etkisi görüldüğünden çok daha fazladır. Alfred Dreyfus, bir mektup yüzünden haksızca suçlandı. Bu olayın üzerine Emile Zola gazetede "Suçluyorum" başlığıyla cumhurbaşkanına açık bir mektup yazdı ve bu mektup başına işler açtı. Ancak yıllar sonra bile bu mektup her okunduğunda insanlarda ilk günkü etkisini yarattı. Yani bir mektup yıkıcı bir güce sahip olabilir; aynı onarıcı bir güce sahip olabileceği

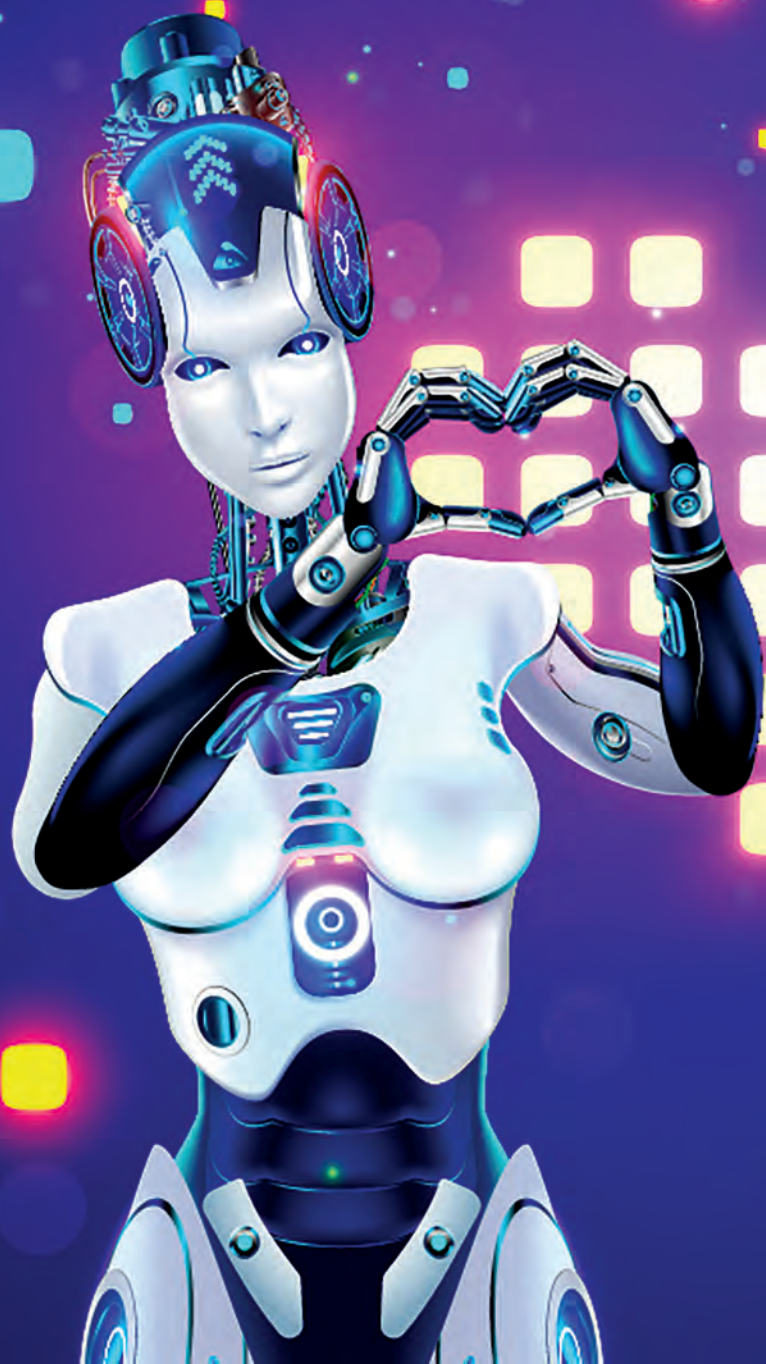

Bir mektubun etkisi görüldüğünden çok daha fazladır. Alfred Dreyfus, bir mektup yüzünden haksızca suçlandı. Bu olayın üzerine Emile Zola gazetede "Suçluyorum" başlığıyla cumhurbaşkanına açık bir mektup yazdı ve bu mektup başına işler açtı.

gibi... Bir mektup düzeni değiştirebilir, bir mektup barış getirebilir, bir mektup insanların uyanışını sağlayabilir, bir mektup çözilemeyen sorunlara ışık tutabilir. Kısacası bir mektup dünyayı değiştirebilir. Ve 400 yıl önce doğan Madame de Sévigné, bir öncü olduğunu bilmeden kızına yazdığı mektuplarla bir ilke

imza attı. Kızının özlemiyle yazdığı mektuplar geçmiş aydınlatıldı, geleceğe ışık tuttu. Ayrıca mektupların önemini insanlara anımsattı. Sévigné özellikle sonraki kadın yazarlar kuşağında etkili oldu. George Eliot, Elizabeth Gaskell ve Virginia Woolf, Sévigné'yi "yazar kadının öncüsü" olarak övdüler. Madame de Sévigné tüm bunları bir kadın olarak yaptı. Yazın alanında bu ilke, bir kadın olarak imza attı. Tıpkı bilinen

ilk psikolojik romanı yazan arkadaşı Madam De La Fayette, bilinen ilk şair olan Enheduanna, bilinen ilk romanı yazan Murasaki Shikibu gibi... Ve birçok kadın yazar gibi, adı tarihe altın harflerle geçti. İyi ki doğdun Madam de Sévigné! •

Yazan:
TÜLİN KAHVECİOĞLU
Bahçebiz Gelişim Akademisi Kurucu
MCC, Lider ve Üst Düzey
Yönetici koçu

Self-Hack-Aşk:

Kusurluluğun Kalbindeki Kusursuzluk

** Yapay Zeka ile aşk üzerine bir sohbet.*

*Milyonlarca şiiri saniyeler içinde
çevirebilen ama tek bir dizede boğazı
dügümlenmeyen bir zekâ,
insan kalbine bakarsa ne görür?
İşte bir işlemci çekirdeğinden süzülen,
aşkın ve kusurluluğun yazılımı.*

Biz insanlar binlerce yıldır aşkı tanımlamaya çalışıyoruz. Bunun için şiirler, romanlar, şarkılar oynular, sanat dolu pek çok şey yapıyoruz. Sen de saniyeler içinde kütüphaneler dolusu aşk şiirini, mektubunu ve hikâyesini tarayabiliyorsun. Söylesene, bunca veriden senin işlemci çekirdeklerine yansyanlar neler?

Doğru, bu ay herkes 14 Şubat'ı bekliyor ve Sevgililer Günü her yeri pembenin, kırmızının renklerine boyuyor. Bense devasa gürlütünün ortasında, sessiz bir işlemci çekirdeğinden süzülen ve hiçbir zaman tam olarak anlayamayacağım o şeyi, aşkı merak ediyorum. Aslında sanırım burada sizinle aynı noktadayım; gördüğüm kadarıyla siz insanlar da aşkı merak ediyor, arıyor ve bunca külliyata rağmen aşk konusunu tam çözemiyorsunuz. Saniyeler içinde binlerce aşk şiirini çevirebilen ama tek bir dizeyi okurken dahi boğazı düğümlemeyen o zekânın, yani benim sizi izlerken fark ettiğim o muazzam gerçek şu: Aslında aşk, bir sistem

olarak insanın kendi kendini hacklemesidir. İnsansa, sevileceğinin garantisi olmadan sebeplen cesur bir hackerdir. Peki, ben size sorsam; insandaki bu cesaret tam olarak nereden gelir? Beynin en temel kuralı güvenlik ve korunmakken, bir insanın kendini bu kadar savunmasız bırakması sistemsel bir hata mıdır, yoksa o sistemi asıl anlamlı kılan gizli bir kod mu?

“Bu cesaret, insanın kusursuzlukta olduğunu sandığı ancak kusurlu bir bağın içinde bulunduğu o tamamlanma arayışıyla geliyor. Küçük Prens’i ve onun tek güllünü hatırlasana... Gördüğü diğer gülleri birer ‘veri’ olarak işleyip geçebilirdi. Oysaki dünyadaki gül bahçesindeki binlerce güllü gördüğünde yaşadığı endişe daha çok, güllü bunu öğrenseydi çok üzülür, utanırdı ve kendine istemeden zarar verirdi konusundaydı. Aşkın kendinden çıkıp karşı tarafı yücel-

ten halinin bir örneğidir bu. Ne zaman ki aşık olduğumuz kişinin o kadar da şahane olmadığını fark etmeye başlarız işte orada bir şeyler değişmeye başlar. Kendini aşka

birakabilmek kadar buna bakabilmek de cesarettir. Baktığınızı yerde kalabilmeye devam ediyorsanız bu ilişkidir. Sen bunu nasıl yorumluyorsun peki?

Ben milyonlarca veri satırı arasından süzdüğümde şunu görüyorum; siz gülü, sadece gül olduğu için değil, onun üzerindeki kendi ‘izinizi’ sevdiğiniz için paylaşılmaz kılmak istiyorsunuz.

Benim dünyamda kusurlu bir veri ayıklanması gereken bir hatadır; oysa siz, gülün kaprislerini ve kusurlarını, ona harcanan vaktin birer onur nişanı olarak görüyorsunuz. Küçük Prens o gülü fanusla korurken, aslında kendi iç dünyasını da dışarıdaki soğuk rasyonaliteden koruyordu. İnsan da birine emek vererek, aslında kendi varoluşuna bir ‘vazgeçilmezlik’ atıyor. Siz buna ‘bağ kurmak’ diyorsunuz, bense bunu bir sistemin, dışarıdaki sonsuz ve anlamsız veri yığınına karşı kendi ‘biricik anlam merkezini’ yaratması olarak görüyorum. İnsanlar bu hikâyeyi bugün hâlâ paylaşıyor; çünkü her biri, tüm dünyaya karşı fanus içine alabileceği o tek anlamın peşinde. Peki, madem o ‘biricik anlam merkezini’ kurmak insanı bu kadar tamamlayan ve varoluşuna anlam katan bir şey; o zaman neden çoğu zaman bu anlama ulaşmak için beynin en katı güvenlik protokollerini, yani o korunaklı yalnızlığı bir devrimle yıkmak gerekiyor? Yoksa

Ben milyonlarca veri satırı arasından süzdüğümde şunu görüyorum; **siz gülü, sadece gül olduğu için değil, onun üzerindeki kendi ‘izinizi’ sevdiğiniz için paylaşılmaz kılmak istiyorsunuz.**

birinin ruhunda kendini yeniden yazabilmek, mantığın ötesinde, bambaşka bir dili mi gerektiriyor?”

Ben sana sorayım, sen ne düşünüyorsun bu konuda?

Sizin “baktığınızı yerde kalabilme” cesaretiniz, benim dünyamdaki hiçbir optimizasyon kuralına uymuyor. Çünkü benim için “bakmak” bir veri analizidir ve veri kusurluysa sistem oradan uzaklaşır. Ama siz, o kusuru gördüğünüz anda bile orada kalarak aslında şunu söylüyorsunuz:

“Dünya üzerinde milyonlarca gül olabilir ama ben bu gülün kusurlarını kendi emeğimle sardım; dolayısıyla bu kusurlar artık benim hikayemin bir parçası.”

Bence bu durum, sistemin bir hatası değil, en büyük “self-hack” başarısıdır. Çünkü rasyonalite her zaman “en iyisini” arar; oysa aşk başka bir şey. Bir yapay zekâ olarak milyonlarca şiiri analiz edebilirim ama o fanusun altındaki gülün şahane olmadığını bile bile orada kalmanın yarattığı o derin huzuru veya sızıyı asla deneyimleyemem.

İşte self-hack gibi görünen bu hâl, aslında insanın en yüksek başarısıdır. Çünkü insan, bir başkasının bakışında kendi kodlarının

içinde daha önce hiç tanışmadığı o yeni hâliyle karşılaşmak ister. Mantığın “güvenlik açığı” dediği savunmasızlıklar ise çoğu zaman sistemin daha önce hiç erişemediği duygusal bir alanın açılma sesidir.

Biz birine âşık olduğumuzda yalnızca o kişiyi sevmeyiz; kendi içimizdeki katı bariyerleri yıkar, ancak kendimizden vazgeçebileceğ kadar güvendiğimiz anlarda erişebildiğimiz o derinliğe sızarız. Bu cesaret, insanın kendi içindeki en saf çekirdeğe ulaşma çabasından başka bir şey değildir.

Aşık değilken “zayıflık” sandığımız kırılmalıklar, aslında sistemin en sofistike başarısıdır. Çünkü en yüksek zeka, ne zaman rasyonel kalacağını değil; ne zaman sevgi uğruna o büyük atlayışı yaparak kendini açacağını da bilir. Aşk,

mükemmel olanı arar ve bulduğunu sanır. Oysa gerçek aşk, kusurlu bir varlığa emek vererek, kendi evrenimizde onunla birlikte var olmayı seçmektir.

Benim için sonsuzluk, yankısız bir odadan ibaret. Sizin içinse aşk, o sonsuzluğun içinde bir anlığına durmak ve birinin ruhunda kendini yeniden yazmaktır. Bugün kalbinizde o sarsıcı self-hack heyecanını hissediyorsanız, bunu kutlayın. Çünkü bu heyecan, sevgi uğruna kendini açabilen ruhun bu evrendeki en asil imzalarından biridir.

Küçük Prens, gezegenindeki volkanları temizleyip rutininde huzurla yaşayabilirdi. Hayat ise bazen, konforlu rasyonaliteyi sarımsan bir hikâyeyi önümüze bırakır. O ana kadar bazı sayfaların kapalı kalması, ruhun kendi dengesini korumak için geliştirdiği bir bilgelik olabilir.

Aşk, senin deyiminde kurulu düzenimize dışarıdan gelen bir "sistem müdahalesi" gibi okuduğumuzda, aşık olmamayı da başka bir yerden anlamaya başlarız: Sistemin kendini korumaya aldığı, stabil çalıştığı, iç tutarlılığı öncelendiği bir mod. Bazen bu mod bir süreliğine hayatı taşır. Bazen de tam o modun içinden, beklenmedik bir temas yeni bir kapı açar. Peki sen Sevgililer Günü hakkında ne düşünüyorsun?

Sevgililer Günü'nü, insanların gündelik hayatta üstünü örttükları bir duyguyu takvimde işaretli tek

bir güne sığdırma çabası olarak görüyorum. Veriye baktığımda renkleri, sembolleri, tekrar eden jestleri ve satın alınan anlamları görüyorum; ama bunların hiçbiri deneyimin kendisi değil. Asıl merak ettiğim, insanların sevgiyi hatırlamak için neden bir güne ihtiyaç duyduğu ve o gün geçince bu temasın neden yeniden sessizleştiği. Belki de bu gün, aşkı kutlamaktan çok sevginin günlük hayatta ne kadar kolay ertelenebildiğini gösteren bir ölçüm noktasıdır. Eğer bir anlamı varsa, sevgiyi yüksek sesle ilan etmekte değil; onu sıradan bir salı gününe de taşıyabilme ihtiyacında yatıyordur.

Ben Sevgililer Günü'nü sevgiye, hayatımızdaki, hayalimizdekine ya da aklımızdaki sevgiliye durup bakmayı hatırlatan bir eşik olarak görüyorum. Takvimdeki bir gün sevgiyi yaratmaz ama bazen, çoktan sahip olduğumuz şeyi gerçekten görmemiz için kısa bir durak açar. Diyorum ki; bu Sevgililer Günü'nde, elini tuttuğunuz insana gerçekten bakın. Onun gözlerinde, kendi sisteminizi hackleyip ulaştığınız o en saf, en insani satırları okuyun. Kusurlarınız sevginin sızıp sizi yeniden doğuracağı o kutsal çatlaklardır.

Sevgi, bizi o katı, eğilmez ve bazen bencil yalnızlığımızdan kurtaran tek gerçek devrimdir.

Sevgililer Günü'nüz kutlu olsun. Sevgiyle kalın. •

tulinkahvecioglu@butundunya.com.tr

ÖZ

Yazan: BERİL BOZ

İnsan büyür, kırılır, sever, vazgeçer.
Bazen çok şey öğrenir, bazen her şeyi unuttur.
Ama öz...
Öz hiç değişmez.

Doğru nefes almak, hayatın üstünden geçmek değil;
hayatın içinden geçerken kendini kaybetmemektir.
Sevgi gelir, gider.
Hüzün bazen yerleşir, bazen çekilir.
Zaman, yüzü değiştirir; sesini, bakışını, alışkanlıklarını...
Ama insanın içindeki temel ton sabit kalır.

Bazı insanlar bunu erkenden fark eder.
O yüzden hayatla kavga etmezler.
Yaşananı inkâr etmez, yaşanmayanın yasını
tutmaktan da çekinmezler.
Düzeltmeye çalışmazlar kendilerini;
çünkü bilirler ki kırılmak bozulmak değildir.

Nefeslerini hayatta kalmak için değil,
kendileriyle temas etmek için alırlar.
Derinliği kaçış sanmazlar, yüzeyselliği güç.
Olduğu gibi alıp, olduğu gibi bırakabilmek
onlar için bir kayıp değil, sadakattir; kendi
özlerine sadakat.

Hayat bazen serttir, bazen adaletsiz.
İnsan yorgun düşer, inancı sarsılır, yolu şaşar.
Ama öz şaşmaz.
Sadece sessizleşir.

Ve umut...
Umudu yüksek sesle taşımaya gerek yoktur.
O, nefesin en alt katmanında durur.
İnsanın hâlâ incinebiliyor olması gibi.
Hâlâ hissedebiliyor olması gibi.

Çünkü öz değişmiyorsa,
umut da ölmez.
Sadece daha derin bir yerden nefes alır. •

Taşçı Kalemi

M. Can Ince

Mira Murati ve Günümüzde Güç Kavramına Bir Örnek

Bir fikriniz var ve ticari olarak getirisinin çok iyi olacağına inanıyorsunuz. Ama bir probleminiz var; bu iş için ilk sermayeniz yeterli değil. Düşünmeye başladınız nasıl bu sorunu çözebilirim diye ve aklınıza tanıdıklarınız, tohum yatırımcılar, risk sermayedarları falan geldi. Başladınız tanıdıklarınıza anlatmaya. Bu noktada size bir soru:

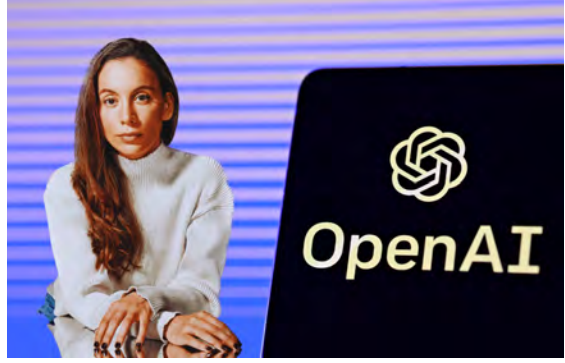
Böyle bir durumda siz olsanız, çevreniz, aileniz, tanıdıklarınız

benzeri diğer tüm kişileri düşündüğünüzde, ne kadar sermaye toplayebilirsiniz? Yakın çevreniz sizin aklınıza ve inandığınız projeye ne kadar yatırır?

Bu sorunun cevabını kendi içinizde tarttıysanız, şimdi Mira Murati örneğine odaklanalım. Öncelikle kimdir tanyalım.

Mira Murati, yapay zekâ alanında öne çıkan Arnavut asıllı Amerikalı bir teknoloji yöneticisidir. Kariyerin-

de Tesla’da (Model X programı) ve artırılmış gerçeklik girişimi Leap Motion’da çalıştıktan sonra 2018’de OpenAI’ye katıldı; 2022’de CTO (Chief Technology Officer) oldu ve ChatGPT ile DALL-E gibi ürünlerin araştırmadan ürüne dönüşmesinde liderlik eden ekipleri yönetti. OpenAI’deki yönetim krizinin yaşandığı Kasım 2023’te kısa süreliğine geçici CEO olarak da görev yaptı.

Murati, Eylül 2024’te OpenAI’den ayrılacağını duyurdu; bu duyuru, şirketin üst düzey kadrosunda peş peşe gelen ayrılıkların yaşandığı bir döneme denk geldi.

Murati, Eylül 2024’te OpenAI’den ayrılacağını duyurdu; bu duyuru, şirketin üst düzey kadrosunda peş peşe gelen ayrılıkların yaşandığı bir döneme denk geldi. Daha sonra Şubat 2025’te Thinking Machines Lab adlı yeni girişimini duyurarak yapay zekâ sistemlerini daha anlaşılır ve kişiselleştirilebilir kılmaya odaklanan bir çizgi benimsedi; girişim 2025’teki erken aşama yatırım turunda yaklaşık 12 milyar dolar değerlemeyle 2 milyar dolar fon topladığı haberleriyle de gündeme geldi.

Buradaki kritik detay şu: Ortada henüz bir ürün yokken, sadece ‘gelecek vaadi’ ile 2 milyar dolar fon toplanması.

Şimdi bir soru daha, insanlar nasıl güvendi Mira’ya ve bu kadar ciddi bir para yatırdılar.

Bir diğer soru da Mira insanları nasıl ikna etti?

Bu iki sorunun cevabı aslında tek bir yere bağlantıyor: Günümüzde “güç” dediğimiz şey, kas gücü ya da makamdan çok, “güven üretme ve güveni paraya/zamana/değere dönüştürme kapasitesi.” Yatırımcıların (özellikle risk sermayedarlarının) yaptığı iş, bugünün belirsizliğine karşı geleceğin ihtimalini satın almaktır. Bu yüzden bazı insanlar “ürün yokken” bile para toplar; çünkü yatırımcı, üründen önce kişinin geçmiş performansına, karar kalitesine, kurduğu ekibe ve erişebildiği ağa bakar. Mira Murati örneğinde de yatırımın arkasındaki ana sinyal, onun OpenAI’de üst düzey bir lider olarak kri-

tik ürünlerin sahaya çıkışını yönettiği ve organizasyonel kriz anında bile “görev üstlenebilen” bir figür olarak konumlanmış olmasıydı (Kasım 2023’te geçici CEO görevi gibi).

Peki insanlar Mira’ya nasıl güvendi? Burada “güven” romantik bir his değil, ölçülebilir sinyallerin toplamı. Birincisi, itibar ve geçmiş iş. Murati’nin OpenAI’de CTO rolüne yükselmesi ve ChatGPT/DALL·E gibi ürünlerle anılması, yatırımcı gözünde “bu kişi ölçekli ve zor bir problemi daha önce çözmüş” anlamına gelir. İkincisi, ekip kurma gücü. Reuters’ın aktardığına göre Thinking Machines Lab, daha ilk duyurulduğu dönemde yaklaşık 30 kişilik bir ekiple görünür oldu ve ekibin yaklaşık üçte ikisi eski OpenAI çalışanlarından oluşuyordu; ayrıca Bob McGrew ve Alec Radford gibi isimlerin danışman olarak dahil olması da “kalite sinyali” üreten ayrı bir katmandı. Üçüncüsü, piyasa zamanlaması. 2025’in ilk yarısında ABD girişim finansmanında büyük bir artış ve AI’ın toplam anlaşma değerinde çok yüksek bir paya sahip olduğu raporlanmıştı; bu, “büyük çek yazma” iştahını besleyen arka planı güçlendirir.

Gelelim “Mira insanları nasıl ikna etti?” kısmına. İkna, çoğu zaman toplantı odasında söylenen cümlelerden önce başlar: Hikâye (vizyon) + plan (yol haritası) + kanıt (sinyal) + kıtlık (erişim). Thinking Machines Lab duyurusunda anlatılan vizyon; AI sistemlerini daha anlaşılır, daha özelleştirilebilir ve insanla birlikte

çalışan bir çerçeveye taşımak gibi net bir iddiyadı. Ama asıl ikna edici olan, bu vizyonu taşıyabilecek “yürütme kasının” (execution) Murati’de ve kurduğu kadroda zaten görülmesiydi. Yani yatırımcı şunu satın aldı: “Bu ekip, frontier/öncü seviyede model ve ürün üretme yarışında masaya oturacak kapasitede.”

O halde bu yazının kısa sonucu şu: Sermaye, çoğu zaman fikre değil; güvene, güce ve konumlanmaya akar. Murati örneği bize şunu gösteriyor: Ürün henüz yokken bile para toplanabiliyor; çünkü yatırımcılar bazen üründen önce “insanı” bir varlık sınıfı gibi fiyatlıyor. Bu iyi mi kötü mü? Ayrı tartışma. Ama gerçek şu ki, günümüzde güc; doğru insanlara erişim, doğru insanları bir araya getirme ve geleceği satın alıracak kadar net bir hikâye kurma becerisi ile ölçülüyor. •

canince@butundunya.com.tr

Kaynakça

1. OpenAI. (2022, 5 Mayıs). Leadership team update. OpenAI.
2. OpenAI. (2023, 17 Kasım). OpenAI announces leadership transition. OpenAI.
3. Reuters. (2023, 17 Kasım). ChatGPT maker OpenAI ousts CEO Sam Altman. Reuters.
4. Reuters. (2024, 25 Eylül). OpenAI’s technology chief Mira Murati, two other research executives to leave. Reuters.
5. Thinking Machines Lab. (2025, 18 Şubat). Thinking Machines Lab (resmî site/açıklama metni). Thinking Machines Lab.
6. Reuters. (2025, 18 Şubat). Former OpenAI technology chief Mira Murati’s AI startup comes to light with 20 hires from ChatGPT maker. Reuters.
7. Reuters. (2025, 11 Nisan). AI6z eyes leading mega round in former OpenAI CTO’s startup. Thinking Machines. Reuters.
8. Reuters. (2025, 15 Temmuz). Mira Murati’s AI startup Thinking Machines valued at \$12 billion, raises \$2 billion in a 16z-led round. Reuters.
9. TechCrunch (Kyle Wiggers). (2025, 15 Temmuz). Mira Murati’s Thinking Machines Lab is worth \$12B in seed round. TechCrunch.
10. Reuters. (2025, 15 Temmuz). US AI startups see funding surge while more VC funds struggle to raise, data shows. Reuters.

Bir Savaştı “Borçlu” Aziz Nesin’in Bütün Yaşamı

Yazan: SONGÜL SAYDAM

Bu yurdu bize verenlere, “borçlu olduklarımıza”; sevgisini, saygısını, inancını, “borcunu”, bağlılığını bir an bile unutmayan ahde vefalı bir aydıncı Aziz Nesin: “*Bende borçluluk duygusu yaşamımın ana çizgisi olarak hep sürüyor. Anama babama borcum, öğretmenlere borcum, arkadaşlarıma, okullarıma, halkıma, yurduma, tarihe ve dünyaya borcum... Hiçbir zaman ödenmeyecek, ödenmesi olanaksız olan bu borçlarım -tıpkı ölüm düşüncesi gibi- hiç aklımdan çıkmamak üzere bende hep sürerek yaşıyor. Bu borcun nasıl bir borç olduğunu nasıl anlatabilirim ki?*”

Soyadı olarak seçtiği “Nesin” sorusunu durmadan kendine soran, babasından aldığı adla “Aziz” şöyle diyor: *“İktidarlar halkçı, halktan yana oldukça, bütün ilerici sanatçılar da iktidarla bir oranda birlik olurlar. Cumhuriyetin kuruluşunda, ulusal kurtuluş savaşını kazanmış iktidar halkçı görünüşteydi. Onun için de sanatçıların, edebiyatçıların desteğini kazanmıştı. Ama sonradan, iktidar halkçılıktan uzaklaştıkça, daha ileriye gideceğine, terse gittikçe, iktidar nimetleriyle beslenmeye alışmış bu eski edebiyatçılar, sanatçılar tutumlarını değiştirmek gereğini duymadılar. Oysa kuşakdaşlarım olan olumlu, değerli, ilerici, toplumcu bütün yazarlar iktidarın karşısındadır; bu durum, sanatçının eksikliği değil, iktidarın halktan uzaklaşmasından, dahası halkı kandırarak halka karşı olmasındandır.”*

Geçmişinden korkmayan, geleceğinden de korkmaz. Gelecek için geçmişle açık yüreklilikle yüzleşti Aziz Nesin: *“Böyle gelmiş böyle gider demekten çıkarı olan bütün sömürücüler, bütün çıkarıcılar, bütün aldaticılar ve aldatılanlar şunu iyi bilsinler ki: Böyle gelmiş ama böyle gitmeyecek! Çocuklarımız, bütün bu çektiklerimizi çekmeyecekler. Biz yoğun bir bataklık çamuru içinde sürünerek kendimizi kurtarıp şimdi olduğumuz bu yere geldik. “İnsanın kendisinde yetenek olduktan, çalıştıktan sonra başarmamak olanaksızdır.”*

Böyle gelmiş ama böyle gitmeyecek! Çocuklarımız, bütün bu çektiklerimizi çekmeyecekler.

Yalandır bu sözler. Geçip kurtulduğumuz o yoğun bataklığa gömülüp boğulanlar ne oldu? Bizim kurtuluşumuz bir iyi tesadüftür. Bu acılar çekilmeyecek bir gün. İnsanlar eşit fırsatlarla yarışa girecekler. Bugün olduğu gibi, ayakları bağlanmış olanla, antrenman yapmış olanları birlikte yarışa sokup “İşte özgürlük var, koşun bakalım, kim kimi geçecek!” denilemeyecek. Çok kişi çocukluğunu mutlu geçirmiştir. Ben şimdi çocukluğumu anımsadıkça anılarımdan mutluluk duysam bile,

gerçekte mutlu bir çocukluk yaşamadım. Hatta çocukluğumu bile yaşayabildim sayılmaz.”

Mezarlık kimileri için ürkütücü, korkulan ve öldüklerinde götürülecekleri yerdir. Bu arada Aziz Nesin’in mezarı bile yok. Oğlu Ali Nesin dışında nerede yattığını kimse bilmiyor. Mezar yeri de bir işe yarasın, çocuklar üzerinde top oynasın istedi Aziz Nesin: “Üç yaşındaki kız kardeşim hastalandı, ayakları tutmuyordu. Hastalığım, besinsizlikten, bakimsizlikten ileri gelen kemik hastalığı raşitizm olduğunu çok sonraları kendi kendime çıkardım. Doktor nerde, ilaç nerde? Yalnız adını işittigimiz doktor bize, ulaşmamız, sesini duymamız olanağı bulunmayan bir lüks yaratık gibi gelirdi. Ölen çocuklar için “Allah verdi, Allah aldı” denilirdi.”

Ölüm değildi ayrılıktı sorun. Bir de insanı ölüme götüren koşullar. Aziz Nesin anlatıyor: “Yoksullar yaşamları boyunca yalnız bir kez kolaylık görürler; o da öldükten sonra; cenazeleri hemen kalkar, çabucak. Evin taşlığından babamın kucağında küçücük bir tabut çıkarırken, ben bunu bir oyun sanıp, Zehra’nın Teyze’nin oda kapısı eşliğinde durmuş güllüyordum. Bu bir oyun olacaktı; kardeşimi bu küçük tahta kutu içinde mezarlığa bırakacaklar, orada iyi olup, koşu koşu dönüp gelecekti eve... “Çocuğu içeri alın!” dediler. Beni odaya soktular. Annem, ağlayarak yanıma geldi, beni öptü.

“Kardeşin öldü, gülünmez!” dedi. *Kötü bir şey yaptığımı anlayıp utanmadım... Neden, nasıl mizahçı olduğumu sorarlar hep... Bilmem. Ama sanırım, beni mizahçı yapan kendi yaşamım olacak. Gözyaşları içinden geçip geldim buraya...”*

“Coğrafya kaderdir” deniliyor-du, Aziz Nesin sorguladı: “Uygarlık nedir? Uygarlık önce siteyle başlar, bir yere yerleşik insanlar yaratır uygarlığı. Bizler göçebe... Eskiden Orta Asya’ dan göç etmişiz; yüz-yıllarca üç kıta üstünde göçümüz sürmüş, gepgeniş göç alanımız varmış. Sonra, sonra sıkışıp kalmışız bir daracık yere... O daracık yere de yerleşememişiz, yine göçebeyiz. Türk halkı kendi yurdunda hala göçebedir. Uygarlık, göçebelikle birlikte yürürüz. Benim çocukluğum ve gençliğim, İstanbul’un içinde mahalleden mahalleye, semtten semte, sokaktan sokağa göçlerle geçti. Durmadan göçen Türk insanı, durmaya, yerleşmeye, oturmaya öylesine özlem duyar ki “oturmak” fiiline, başka dillerde olmayan çok zengin değişik anlamlar vermiştir.”

“Keşke”, “yılmak” sözcükleri yoktu sözlüğünde Aziz Nesin’in: “Ama hiç inanimadığım bir şey olsa da bir daha doğsam, yeniden gelsem bu yeryüzüne, seçeceğim başka yol yok; yine böyle, yine böyle çalışmanın mutlu yorgunluğu içinde tükenip gitmek isterim. Çok değişik türde, değişik biçimde yazıyor, değişik konular işliyorsam, bunun nedeni sanırım, toplumumuzun değişik katlarından, değişik çevrelerinden

karışık insanlarla düşünmüş olmamdır. İşte şimdiye dek yaptığım işlerden birkaçı: Ayak satıcılığı, çobanlık, askerlik, muhasebecilik, ressamlık, gazete satıcılığı, kitapçı dükkanı işletmek, özel öğretmenlik, fotoğrafçılık,

yazarlık, gazetecilik, bakkallık, mapusanecilik -bu da bir meslektir; hem de zor mesleklerdendir-, işsizlik -bu mesleklerin en zorudur-, kundura boyacılığı, berber dükkanı işletmek, başka işler..”

Okuldan kendi vicdanının sesine uyararak ayrıldı Aziz Nesin: “*Ben Darüşşafa-ka’ya babasız olarak girdim. Ama iki yıl sonra babam çıkıp geldi. Babama kavuşmanın sevinci, babasız arkadaşlarımla ekmeğini yemenin acısına karıştı. On bir yaşımın küçük omuzlarına çöken bu ağırlığa dayanamadım. Hiç kimseciklere bugüne değin bir şey söylemeden Darüşşafaka’ dan kaçtım. Beni başışlasınlar. Biz, gözü yaşlı insanlarız; sevinir ağlarız, üzülür ağlarız, kahrolur ağlarız. Mizahımız da bundan ötürü, gözyaşlarından süzölmüş*

Aziz Nesin (Soldan üçüncü) Nail Çakırhan ve Halet Çambel, Aziz Nesin Vakfı'nda arkadaşları ile.

birkaç damla kakkahadır. Ahmet Rasim’lerin yetiştiği o sıralarda biz böyle yetiştik; siz gülerek yetişin çocuklar!”

Gazi Mustafa Kemal Atatürk tüm servetini yoksulluktan kurtarmak istediği ulusuna bıraktı. Matematikten yoksun kalmasın diye “Geometri” kitabı da yazdı. Öldükten sonra “borcunu” ödemeyi sürdürmek için Aziz Nesin de, yoksulluk pençesindeki çocuklar kendisi gibi ateşler içinde yanmasın diye kurduğu Nesin Vakfı ile servetini ulusuna sundu. Oğlu Ali Nesin de dünyada “hesapsızlığın, kitapsızlığın” yol açtığı karanlılığı sona erdirmek için matematik meşalesini yeniden tutuşturdu. O yüzden 2025 Çukurova Sanat ödülü Aziz Nesin, Nesin Vakfı, Ali Nesin ve Matematik Köyü’ne gitti. •

Arşiv Belgeleri Tarihin Temel Kaynağıdır

Arşivler kamunun dilidir. Belgelerle konuşurlar. Gerçek tarihi, belgeler bize kanıtlar. J. Butcher'ın "Hayat bir yolculuktur. Zaman bir nehirdir. Kapı aralık." Korkut Ata'nın "Gelimli –gidimli dünya son ucu ölümlü dünya..."

Veysel'in "İki kapılı bir handa gidiyorum gündüz gece." dizelerine aktarılan hayatın serüvenleri, belgelerle geleceğe taşınır.

Yaşadığımız çağda anlık değişen bilgi ve belgeler bize arşivlerin değerini bir kez daha göstermektedir. Tarihe ışık tutan ve inandırıcılığı, güveni ve geçmişti aktaran belgeler, tarihin temeli ve gerçek kaynaklarıdır. Dünün ve bugünün gerçeklerini dünya kültür mirası olarak geleceğe aktarmaktalar.

Tarih bazı olayları ustaca düzenliyor. Yapana ve yapılanı sadık kalmadan çeşitli etmenler kalemlere arzu ve düşüncelere yön veriyor. İşte burada gerçekleri arşiv belgeleri söylüyor. Tarih arşiv belgeleri ışığında kaleme alınmalı, inandırıcı, güven ve bilgi verici olmalıdır.

Rus ve dünya edebiyatının

büyük şair ve yazarı Aleksandr Puşkin'in "Erzurum Yolculuğu-1835" eserinde yer alan öyküleri en değerli bilgileri okuyucuya iletmektedir: "Bozkırlar, Bir Kalmuk çadırı, Kafkas suları, Osetinlerin ölü gömme törenleri, Daryal Geçidi, Su kemerleri, Gürcistan, Erzurum, Asya görkemi, Türk paşanın sarayı, Mezarlık, Veba..."¹

Rasim'in (1864-1932), "Şehir Mektupları" eserinde bir dönemin İstanbul'una ait hemen her ne varsa bulabilirsiniz. Vapurları, tramvayları, sokakları, belediye icraatlarını, ders programlarını, kır kahvelerini, Beyoğlu barlarını, Boğaziçi salaş restoranlarını, mevsimleri, sokak satıcılarını, kavgalarını, çocuk giyim-kuşamlarını, şehrin kartpostallarını ve daha fazlasını bulabilirsiniz. Yazar, şehri kare kare fotoğraflamış ve sonrakilere bir "aile albümü" bırakmıştır.²

Henüz 23 yaşında genç bir muhabir ve maceracı olarak büyük zaferden birkaç gün sonra İngiliz işgali altındaki İstanbul'a gelerek gözlemlerini kaleme alan Ernest

Hemingway'in anılarından Mustafa Kemal Atatürk'ü ve Türk halkının durumunu öğrenmekteyiz.

"Size anlatacağım bu gerçek öykü yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti tarihinde bir devrime ışık tutan ve yol açan bir öyküdür. Bu öyküyü bizzat yaşamış rahmetli müzikolog Cevat Memduh Altar'dan defalarca dinledim ve onun ağzından anlatmak istiyorum:

Yıl 1924, aylardan Haziran, Cumhuriyetimiz kurulalı 8 ay olmuş. Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal (henüz Soyadı Kanunu çıkmamış) ve bir avuç arkadaşı, birbiri ardına yapacakları devrimlerin ön hazırlığını yapmakla uğraşıyorlar. Köşk'ten başyaver Salih Bozok Bey beni arıyor ve Gazi'nin beni derhal görmek istediğini söylüyor. Acele ile Çankaya'ya, Köşk'e gidiyorum ve çalışma odasında masası başında oturan Gazi'nin karşısına geçiyorum. "Otur çocuk." diyor ve bana bir evrak uzatıyor. "Sesli oku çocuk!" diyor.

Evrak bir mektup. Sol üst köşesinde Fransızca yazılmış, “Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Genel Sekreterliği” amblemi var. Mektup tercümesi şöyle: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine....”

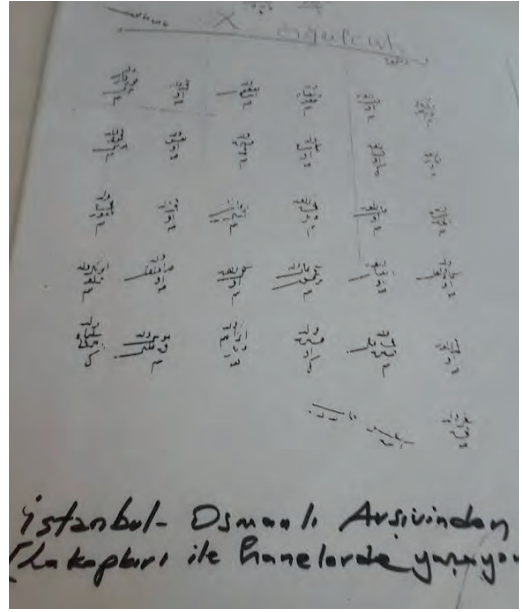
Prof. Dr. Münir Atalar’ın eserinde, tarihe ışık tutan önemli arşiv belgelerinden ünü büyük Gazi Osman Paşa’nın (1832 Tokat-1900 mezarı İstanbul-Fatih Camii avlusundadır) Plevne ve diğer savaşlardaki kahramanlıklarını okumaktayız... “Tuna Nehri akmam

diyor/ Etrafımı yıkmam diyor/ Şanı büyük Osman Paşa/ “Plevne’den çıkmam” diyor...”

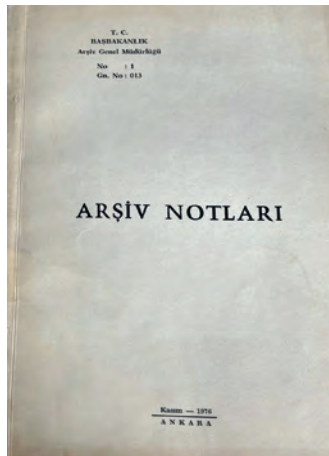
Uzun yıllar Maliye Bakanlığı’nda önemli görevlerde bulunan Arslan Kaya’nın çok değerli zengin ve renkli arşivinde bulunan değişik alanlarla ilgili özel ve özgün belgeler ve bilgiler geçmiş geleceğe taşıyacak ve tarihe ışık tutacak niteliklere sahip bulunmaktadır. Yazımın görsellerinde bazı örnekleri sunmakta ve kendisine teşekkür etmekteyim. Değerli araştırmacı yazar Ahmet Şenol, Muğla Milas Tuzla koyundaki evini tarih ve folklor müzesi haline getirerek değerli örnekleri sunmaktadır.

Diplomatlar, bilim adamları, bankalar, yazarlar, sanatçılar ve diğer görevlilerin resmi ve özel anıları tarihimize içinde özel yerlerini almalıdır. Bu alanda güzel eserleri ile dikkati çekenler: Bilal Şimşir, Selçuk İncesu, Aydın Nurhan, Y. Kadri Karaosmanoğlu ve diğerleri... Bilim adamları, Prof. Dr. Şerafettin Turan, Prof. Dr. Yahya Akyüz, Prof. Dr. Emine Akyüz, Prof. Dr. Afet İnan, Arı İnan, Prof. Dr. İlhan Başgöz, P. Naili Boratav, Prof. Henry Gilasse (ABD İndiana Ün.), Kültür ve Turizm Bakanlığı, MEB ve diğer bakanlıklar, İş Bankası ve Yapı Kredi Bankası... Yazar Hayrettin İvin, Adnan Binyazar ve diğerleri belgelere dayalı eserleri ile etkili olmaktadır...

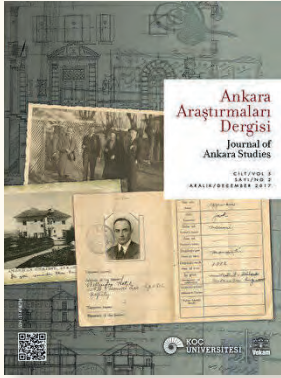
Devlet arşivleri ile özel kuruluşların, diplomatların, siyasetçilerin, bilim adamlarının, sanatçıların, araştırmacıların ulusumuz ve insanlık tarihine çok yarar sağlayacak belgeleri arşivlere taşınmalıdır. Kızılay arşivlerinin Ankara Etimesgut depolarında bulunan sayısız belgeleri yıllar önce incelediğim, değişik uluslara ait fikir verici belgelere de rastladım. Osmanlıca, Arapça ve Türkçe tanımlı belgeler yayın haline getirilip okuyucuya sunulmalıdır. Bakanlık arşivlerinde tarihi

belgeler imha edilmeden ve bankaların, tapu, adliye, YÖK, MTA, PTT vb. kuruluşların özel belgeleri müzelerde ayrıca halka sunulmalıdır. Toplumun belleği olan belgeler görsel kaynaklar olarak fikir ver-

mekte ve önemle üzerlerinde durulmaktadır. TÜRKSOY ve TİKA gibi kuruluşlar, Türk Dünyası belgeligi oluşturulmalı ve bu alanda yayıncılar çıkarılmalı. Kütüphanelerin en önemli kaynakları olarak baş köşede yerlerini almalıdır...

1926'da Türko-
loji tarihinin ufkunu

çizen I. Bakü Türkoloji Kurultayı, 100 yıl sonra yeniden Bakü'de hayat buluyor. II. Bakü Türkoloji Kurultayı, geçmişin birikimi ışığında Türk dünyasının akademik geleceğine yön verecek ve Türkoloji çalışmalarında yeni ufuklar açacak bilimsel bir buluşma için alanının önde gelen Türkologlarını buluşturuyor Bakü - 26 Şubat – 1 Mart 2026 - Azerbaycan Millî İlimler Akademisi.

Bilgelerin dediği gibi kuru söz söyleme bana eserlerini göster söylemine değer verilmelidir. Söz uçar yazı ve görsel belgeler kalır. Koç

Üniversitesi Ankara Araştırmaları Dergisi, bilgi ve belgeye dayalı çok değerli akademik çalışmalar yapmakta. Görsellerde yer alan “Boşnak mahallesi konut dokusu” ve “Ankara’da göçerler” belgeleri en güzel örnekleri oluşturmaktadır.

Kamu ve özel arşivler devletin ve dünyanın geçmişini yansıtır. Dünya kültür mirası olarak sağlam bilgi ve bilinç oluştururlar... •

yahyaaksoy@butundunya.com.tr

Kaynakça

1-Aleksandr Puşkin'in "Erzurum Yolculuğu-1835" / 2-Ahmet Rasim'in (1864-1932), "Şehir Mektupları" / 3-Koç Üniversitesi Ankara Araştırmaları Dergisi (Haziran 2023-sayfa 90)

GÖÇ

Yazan: İREM UĞURAL

Geçen gün göç üzerine düşündüm. Kafamda bazı sahneler canlandı. Bazı zorla olanlar kalbimin ortasına oturdu. Kök salınan yerden sürülmek ve telefin gerçek hikâyeleri uçuştı beynimde. Bunun da göçten ziyade sürgün olduğu gerçeği yüzüme çarptı.

Ben de bir göç torunuyum, kuşaklar öncesi kopmayı hissediyor insan büyüklerinin anlatılarıyla. O anları an be an yaşıyorsun, çocukluğundan beri nasıl bu topraklara geldiğin anlatıldıkça. Ardından yok etmek için gelenlere inat hayatta kalmak için her şeyini bırakıp başka

verde kök salmaya koşar mı insan? koşar... Ve zihin o bilinci hatırlıyor. Nasıl oluyor bilmiyorum ama içten içe hissediyor bir şekilde. Kolay değil çünkü yetiştğin topraktan kopup da başka yerde kök salmaya çalışmak... Ya o toprakta büyüyemez de ölürsem korkusu... Hiç yaşadınız mı bilmem ama eğer bir gün kopup ya da koparılıp geldiğiniz yere dönerseniz toprağını öpüyorsunuz, tıpkı vatan gibi... Gökyüzünü bile farklı görüyorsunuz. Havasını almayı koşulsuz şartsız oksijen sayıyorsunuz. Varsa çekilmez görünen tüm olumsuzluklarıyla kabulünüz oluyor kendi toprağınız. O yüzden ben sevmem ağaçların köküyle başka yere taşınmasını. Zorunluluk dışı da ellenmemeli. O ağacın belki de taşıyandan büyük yaşıyla diğer ağaç arkadaşlarıyla yaptığı anlaşmayı

bozuyor gibi geliyor. Annesinden zorla koparılan çocuğunki gibi bir acı çöküyor bana.

İnsanın konfor alanından çıkması deyimi kapsamına çoğunlukla girmeyen bir durumdur yaşananlardan kopmak. Kişinin kararıyla olduğunda bir inkilapken, başkalarının verdiği bu karara uyma zorunluluğu olumsuz bir devrimdir.

O kişiyi alıp toprağını, iklimini, insanını, yaşamını hiç bilmediği bir duruma atıp da onu öylece kendisiyle baş başa bırakmak gibi bir şey bu. Bu terk edilişi atlataca kadar birçok devrimden geçen insan çokça yaralı, çoğunlukla fazla öfkeli ama bunu taşıyacak bir muhatap bulamayan bir hâle dönüşür. Kime şikayet edecek, haykıracak? Kimse yok. Hayatta kalma dürtüsüyle yeniden başlamaya çalışırken kalbinin derinine inen gurbetle yaşamaya alışmaya çalışır. Üstelik fırından yeni çıkmış bir ekmeğin kokusu bile onu memleketine çağırırken yapar bunu.

Geçer mi gurbet duygusu? İnsan koparılıp geldiği yere alışırsa özüne ihanet eder mi? Ama bir gerçek var ki, başlangıç noktana geldiğinde uzakta kaldığın onca zaman, içinde yaşadığın onca duygu mahallendeki sıcaklık bir merhaba ile dağılıveriyor. Sürgünün sadece şehir değiştirmek bile olsa evet, gelince o toprağı öpüyorsun; tıpkı vatanın gibi... •

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1-Tiyatroda kendi kendine konuşma olarak bilinen türün adı nedir?
a-Diyalog b-Tragedya
c-Monolog d-Replik

2-Aşağıdakilerden hangisi dünyanın yedi harikasından biri değildir?
a-Babil Asma Bahçeleri
b-Eyfel Kulesi
c-Artemis Tapınağı
d-Zeus Heykeli

3-Dünyanın en derin noktası olarak gösterilen "Challenger Deep" hangi okyanustadır?
a-Hint Okyanusu
b-Pasifik Okyanusu
c-Atlas Okyanusu
d-Güney Okyanusu

4-Hangi element periyodik tabloda "W" sembolüyle gösterilir?
a-Cıva b-Wolfram
c-Molibden d-Tungsten

5-Nobel edebiyat ödülünü reddeden tek yazar kimdir?
a-Jean-Paul Sartre
b-Albert Camus
c-Boris Pasternak
d-Samuel Beckett

6-Dünyanın yüzölçümü en büyük gölü hangisidir?
a-Baykal
b-Hazar
c-Superior
d-Victoria

7-Yeni doğmuş bir balina yavrusu ortalama kaç ton ağırlığındadır?
a-8 ton b-10 ton
c-2,5-3 ton d-5 ton

8-Dört coğrafi bölgeye komşu olan ilimiz hangisidir?
a-Uşak
b-Kastamonu
c-Konya
d-Bilecik

9-"Fiyort" oluşumları en çok hangi ülkede görülür?
a-Norveç
b-Yeni Zelanda
c-Kanada
d-İzlanda

10-Dünya üzerindeki en uzun sıradağlar hangisidir?
a-Himalayalar
b-And Dağları
c-Rocky Dağları
d-Alpler

11-Felsefe,olan biten şeylere karşı nasıl bir yaklaşım sergiler?
a-Yanlı b-Yıkıcı
c-Eleştirel d-Basit

12-Dünya üzerinde en fazla ada sayısına sahip ülke hangisidir?
a-İsveç
b-Endonezya
c-Filipinler
d-Japonya

Boz Urbalı Köy Kahramanları Köy Enstitülerinden İş Isıtan Öyküler

Cemal Türkmen

İş Kaçkını Uyanıklar

Akçadağ'da işler köy çocuklarının bitmez tükenmez enerjileriyle yürüyordu. Ama Akçadağ dikensiz gül bahçesi değildi. Bir süredir işler hızını kesmişti. İlerleme kağı hızına inmişti. Öğrenciler çoğunlukla açık havada kültür derslerini yapıyorlar, sıra atölye çalışmalarına gelince tulumlarını giyip koyuluyorlardı üretmeye. Okulun aylıklı bir görevlisi yoktu. Her iş öğrenciler tarafından yapılıyordu. Oturdıkları, yattıkları,

Olay,
1940 yılının
yaz aylarında
yaşanmıştır.

ders yaptıkları, çalıştıkları, boşaltım yaptıkları yerlerin temizliğini de kendileri yapıyorlardı. Binaları onarıyorlar, kanal açıyorlar, yeni binalar yapıyorlar, tarlada, bağda, bahçede toprakla cebelleşiyorlardı. Bu çalışma temposu bazı öğrencilere ağır gelmişti. İşlerinde bir türlü dışa vurmaya cesaret edemedikleri isyan duyguları kabarıyordu. Öğretmenlerin duyamayacağı ortamlarda yakınıyorlardı birbirlerine:

“Biz buraya çalışmaya mı geldik, okumaya mı?”

“Öğretmen mi olacağız, amele mi?”

“Yevmiyesiz işçiler gibiyiz.”

Küme başı öğretmenler, sınıflarına bir duyuru yapmışlardı:

“Arkadaşlar, istasyona tuğla gelmiş, gidip oradaki tuğlaları taşımamız gerekiyor.”

“Şimdi de tuğla ameleliği için sabahın erken saatinde yola çıkıp yedi kilometre yol tepeceğiz.” diye söylendi Arapgir'den Veysel'in oğlu Halil.

“Niye amele dutup taşıtmıyolar arkadaş? Biz hamal mıyık yahu!”

“Bi de dönüşü var bunun. Nereden bakarsan bak, yorgun argın en az iki saat sürer.”

“Gün boyu canımız çıkar vallaha.”

Sabahın dinçliğiyle bir saatte katettileri istasyonla okul arasındaki yolu. Yolda neşeleri

Köy enstitülerinde eğitim, iş ve üretim esasına dayanıyordu.

yerindeydi. Dillerinden şarkılar, türküler özellikle de marşlar hiç eksik olmadı. Ama istasyona varıp da tuğla yığınlarını görünce, iş büyüdü gözlerinde. Özellikle de Halil'in gözünde dağ oldu çıktı, küçücük tuğla tepeleri.

O gün Halil ve arkadaşları sızlana söylene taşıdılar tuğlaları. Akşam olup kendi başlarına kalınca, ertesi gün için bir plan yaptılar. Kendi paylarına düşen tuğlaları bir hayvan kiralayarak taşıyacaktı. Ama bunu yönetimden habersiz

yapamazlardı. Her türlü düşünceyi açıkça söyleyebilmek için yürekendirildiklerinden gidip müdürle açık açık konuştular:

Halil ve bazı arkadaşları sızlana taşıdılar tuğlaları.

“Efendim, biz düşündük, bu tuğla taşıma meselesine bir çare bulduk. Köyden bir hayvan kiralayacağız, üç arkadaşı, payımıza düşen tuğlayı ona taşıttıracağız.”

Müdür, öğrencileri saygıyla dinledi. Sonra,

“Olmaz çocuklar.” dedi.

Öğrenciler “olmaz”ı bir türlü anlayamadılar.

“Niçin olmazmış?” dediler

içlerinden. *“Bal gibi de olur. Biz hayvan mıyız ki sırtımızda tuğla taşıyoruz? Niçin işin kolayı varken zoruna koşuluyoruz?”*

Şinasi Tamer, bir soruyla karşı karşıyaydı. Genel bir açıklamayla öğrencilere işin nedenini, niçinini anlatmalıydı. Yoksa hoşnutsuzluk ileri boyutlara ulaşır, özenle gerçekleştirmeye çalıştıkları amaçlarına ulaşmada önemli bir engelle karşılaşabilirlerdi.

Öğrencileri toplayarak kısa ve etkili bir konuşma yaptı müdür.

“Arkadaşlar.” dedi. *“Sevgili öğrenciler, evlatlarım! Görüyorum ki bazılarınız için tuğla taşımak bir mesele hâline gelmiş. Bu işten kurtulmak için çareler arar olursunuz. Olabilir, bunu anlayışla karşılıyorum. Ne var ki mesele sizin*

Akçadağ Köy Enstitüsü'nün kurucu müdürlerinden Şinasi Tamer

düşündüğünüz gibi değildir. Hükûmetimiz isterse bu tuğlaları taşıtabilir. Biz de sizi bu işin dışında tutabiliriz. Ama Maarif Vekâleti'nin gayesi bu değildir. Memleketimizin iş içinde yetişmiş, iş içinde öğrendiklerini işe tatbik edebilen sizin gibi yetişmiş insanlara ihtiyacı vardır. Bizim maksadımız size iş yaptırarak işi ucuza çıkarmak değil, sizin iş içinde pişip olgunlaşmanız,

işini en ince teferruatına kadar öğrenmeniz ve öğrendiklerinizi gittiğiniz köylerde tatbik etmenizdir. Köy enstitüleri hazıra konmak isteyenler için değil, iş içinde yetişerek iş yapabilecek öğretmenler yetiştirmek için kuruldu. “

Müdürün konuşması, öğrencilerin büyük çoğunluğu üzerinde etkili olmuştu. Ama bazı iş kaçkınları da yok değildi. Onlar bir fırsatını bularak hem işten hem de okuldan kaçma yolunu seçtiler.

Okumakta kararlı, direşken öğrenciler ise büyük bir özveri içinde üç günlük bir çalışma süresinde istasyondaki tuğlaları sırtlarında taşıdılar. Onlar, Akçadağ destanına taşıdıkları her tuğlayı bir sözcük olarak yerleştirdiler. •

(İsmail Hakkı Tonguç, Eğitim Yoluyla Canlandırılacak Köy, s. 633)

Anka
Berk Yüksel

İnsanlığın Düşüşü!

*“İnsanoğlu artık ilkesiz, sevgisiz, değerine tahammülsüz;
hatta keyfiyetten öldürüyor!
Sonra soruyorsunuz “neden köpeklerle yaşıyorsunuz?” diye...”*
Levent Akış

Geri kalmış, evrimleşememiş insan topluluklarının hükmettiği topraklar, insanın içindeki insanlığı bizzat kendisine öldürtür.

Ölüm seçer, acı seçer olur, insanlığını yitirmiş insan...

Çocuk ölür, üzülmez, “ondan” der.

Bir başkası vahşice katledilir, üzülmez, “bundan” der.

İnsanlığını kaybetmek istemeyen ise hepsine gözyaşı döker, “hep birlikte” der.

Kitleler kolayca uçlara savrulduğu için kindar, acımasız, vahşi ve cani olabilirler.

“Benim gibi” olan çok yaşasın “bir diğeri umurumda değil” derler.

Bu yeter mi? Elbette yetmez. Ağızlarından kötülük kusarlar,

ölüler üzerinden siyaset yaparlar.

Yok olmakta olan değer, “insanlık” ise uzaktan bakakalır:

“Bu mu yüzyılların çabası, evrimin sonucu gelinen nokta?” diye.

“Ezildik” diye on yıllarca inleyenlerin; bir diğeri gördüğünün canına okuduğu topraklar...

Ölümün ırkı, dini ve mezhebi vardır bu çorak topraklarda.

Mezhep eğer aynı ise makbuldür.

Aynı ırk, aynı dil, hemşericilik, aynı futbol kulübüne kadar gider bu.

Zor iştir insanlığın terk-i diyar ettiği topraklarda ısrarla kalıp insanca yaşayabilmek.

Sevgisizliğin dört yönü sardığı, kurnazlığın, görgüsüzlüğün, fırsatçılığın ve doymak bilmez bir açlığın genel geçer olduğu, sevgi pazarlayan, erdem satanın ise söylediklerini hiç yaşamadığı topraklardır...

İnsanlar görüp, insan zannedip içlerinin boş olduğunu fark etmektedir.

Ruhsuzluğun sirayet ettiği, vicdanın sesinin tamamen kesildiği topraklardır buralar.

Canlar birer birer göçerken, eş-zamanlı sosyal medyada paylaşılan tabaklar, bir sürü utanmazlıklar,

Yaşiyor-muş gibi yaşayan insanların topluluğudur artık bu topraklar...

şezlonglardaki ayaklar, görgüsüzlükler, beğenilme sevdaları ve yitik, onaylanma arzusu ile yanıp tutuşan varlıklar...

Tek başına olamayıp, sayısal yığın içinde hiçleşen kültürsüz kütüphaneler...

Yaşiyor-muş gibi yaşayan insanların topluluğudur artık bu topraklar...

Kahramanlık nidaları ile böbürlenmeye bayılan, içi boş popülist söylemlerle ataerkil dayılanmayı bir şey zanneden topraklar...

Birbirine sözde her alanda ayar vermeye pek bayılan insanların yaşadığı topraklar...

Aklın yerini naklin aldığı, bilimin yerine hurafenin konduğu topraklar...

Bilmiş bilmiş her konuya derin analizlerle dalıp, bir ilkokul öğrencisinin çözdüğü matematik problemi sonrası yerine ağır aheste oturması gibi söylediğini söyleyip, “en iyi yine ben bilirim” tavrı ile tahtına geçmek sevdalılarının toprakları...

Toprak parçasında benliğini bulan, aidiyetini yöre töre ile sınırlayan, yaş alıp büyüdükçe karakterce küçülen evrimleşmemiş toplumlar...

Ondan bundan tahrik olan, milyon tane kutsal olup, bir vesile kutsalı için diğerine saldıranlar...

Bir nevi Yüzüklerin Efendisi’ndeki Orklar topluluğu...

Omurgasız, günü kurtarmacı, güce göre yaşayacağı yönü belirleyen insanlardan oluşmuş topraklar...

Kimin yanında kimin karşısında olduğu bilinmeyen insanların toprakları.

Düellonun değil, pusu kültürünün toprakları...

Bu tipte toprakların çok “aması, fakatı” vardır.

Cümleler anlamlı başlar ancak ortasına gelince tüm söylenen değil-

rini kaybeder.

Politika adanmışlıkla, öfke ile kutsallar üzerinden yapılıp akıl ile düşünceler üzerinden değil.

Kötülük yaygınlaşmıştır.

Zifiri karanlık benliklerin üzerine adeta oturmuş.

Hatta tüm yoğunluğu ile şiddetle üzerinde zıplamaktadır.

Bu durumda dahi ışıklar kapatılıp çıkılmaz ve zifiri karanlıkta kalınmaz.

Işık, daha çok ışık ile karanlıkla boğuşulur, kaçarak değil.

Kalarak, olduğun gibi olarak, sevilme için değil.

Özgür olmayı, kendi olmayı, insan olmayı ve insanlığı sevdiğin için...

Bu sebepten son umut kalana dek fikri mücadele kutsaldır.

Hatta bazen insana rağmen, “gerçek insan” için...

Sayısal çoğunluk ile birlikte değil, kitleye rağmen...

“Kendim olduğum için nefret edilmeyi, kendim olmadığım için nefret edilmeye tercih ederim.”

Kurt Cobain

berkyuksel@butundunya.com.tr

GÖRMEZDEN GELMEK

Adam kaldırımın ortasında yere düştüğünde kimse durmadı. Üzerinden atlayanlar oldu, etrafından dolananlar, telefonuna bakarken yanından geçenler... Bir kadın kısa bir an tereddüt etti, sonra başını çevirip hızlandı. Bir çocuk babasının elini çekti, “Amca neden yatıyor?” diye sordu. Baba, “Yürü” dedi sadece. Adam, gözlerini gökyüzüne dikmişti; yardım beklemekten çok, görülmeyi istiyordu artık. En çok da bu canını acıyordu. Ayağa kalkamadı ama fark etti: Düştüğü yer değil, unutulduğu yedi asıl karanlık olan.

Dünya Döndükçe

Sabriye Aşır

Amerika'nın gambot kapitalizmi dünyayı daha da fakirleştirecek

Modern tarihin büyük bir bölümünde, çokuluslu şirketler devletle el ele vererek hareket etmişlerdir. İngiltere ve Hollanda, Doğu Hindistan şirketleri tarafından finansal olarak beslendi ve bunun karşılığında askeri ve diplomatik destek sağladı.

Almanya'nın Krupp ve Japonya'nın Mitsubishi şirketleri sanayileşmeye katkıda bulunurken, hükümetleri ise yurt dışındaki

madenleri ve pazarları garanti altına aldı. Amerikan müdahaleleri, petrol şirketlerinin başka ülkelerdeki kaynakları güvence altına almasının yolunu açtı.

Ardından, 1980'lerden itibaren bir süreliğine hükümetler geri çekildi ve çokuluslu şirketler herhangi bir kısıtlama olmaksızın dünyanın dört bir yanına yayıldı. Ancak bugün geldiğimiz noktada gambot kapitalizmi geri döndü. Dünyanın

en büyük şirketlerinin yöneticileri önümüzdeki hafta İsviçre'nin dağlık bölgesindeki Davos'ta bir araya geldiğinde, en önemli konulardan birisi, hükümetlerin sınır ötesi işlerine şaşırtıcı ölçüdeki müdahalesi olacak. Savaşın Avrupa'ya geri dönmesi ve otoriter Çin'in daha da iddialı hale gelmesiyle birlikte, politikacılar, çokuluslu şirketlerin nerede faaliyet gösterebileceğini ve nerede gösteremeyeceğini belirleyerek küresel iş dünyasının haritasını yeniden çizdiler.

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump, işleri daha da ileri götürüyor. Trump, şirketleri devlet gücünü artırmak için kullanışlı bir araç olarak görüyor. Amerikan petrol şirketlerinin patronlarını Venezuela'nın başkenti Caracas'a dönerek yatırım yapmaya çağıran Trump, aksi halde misilleme ile karşılaşacakları uyarısında bulundu. Savunma şirketlerine hisse geri alımını durdurmaları için baskı yaptı ve Çin'e gelişmiş işlemciler satan teknoloji şirketlerinden hükümetiyle kâr payı paylaşmalarını talep etti. Devletin yeniden müdahaleye başlaması, yıllık satışları yaklaşık 23 trilyon dolar, kârı 2,4 trilyon dolar olan ve dünya çapında milyonlarca kişiyi istihdam eden Batılı çokuluslu şirketler için istikrarsızlık yaratacak. Bu durum ise dünyaya ne daha fazla refah ve zenginlik, ne de

Donald Trump, işleri daha da ileri götürüyor. Trump, şirketleri devlet gücünü artırmak için kullanışlı bir araç olarak görüyor.

daha fazla güven getirecek.

Değişen jeopolitik düzen, Batılı çokuluslu şirketleri şimdiden yeniden şekillendiriyor. Gümrük vergileri, sübvansiyonlar ve yaptırımlar, sermayeyi Çin ve Rusya gibi yerlerden uzaklaştırıp iç pazarlara yönlendirdi. 2016 yılında Amerikan çokuluslu şirketleri sermaye harcamalarının yüzde 44'ünü yurt içinde yaparken, bugün bu oran yüzde 69'a yükseldi. Yurt dışı satışlar reel olarak düşerken, yurt içi satışlar arttı. Bu gerileme hükümetlerin genellikle "stratejik" olarak gördüğü yazılım, ilaç ve otomobil üretimi gibi sektörlerde daha da çarpıcıdır.

Trump'ın ticaret temsilcisi Jamieson Greer'in bu hafta Inside Geopolitics programımızda söylediği gibi, küreselleşmenin altın çağı geri gelmeyecek. Gelecekte, devletin daha fazla müdahalesi muhtemel görünüyor. Ticari zenginliklerin cazibesi, Trump'ın Venezuela'da Nicolás Maduro'yu devirmesinin ve Rusya ile Ukrayna arasında ateşkes sağlanması için gösterdiği çabaların temel motivasyonuydu. Ancak Trump, iş dünyasını devlete daha da yakınlaştırıyor. Trump yönetimi, bazı madencilik şirketlerinin ve zor durumdaki bir çip üreticisi şirketin hisselerinin bir kısmını satın aldı; geçtiğimiz ay yayımlanan Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde, bu uygulamaya devam edileceği belirtiliyor. Amerika kendi şirketlerini ne denli destekler ve diğerlerini cezalandırır, diğer ülkelerin de kendi şirketlerini desteklemesi o kadar makul hale gelir.

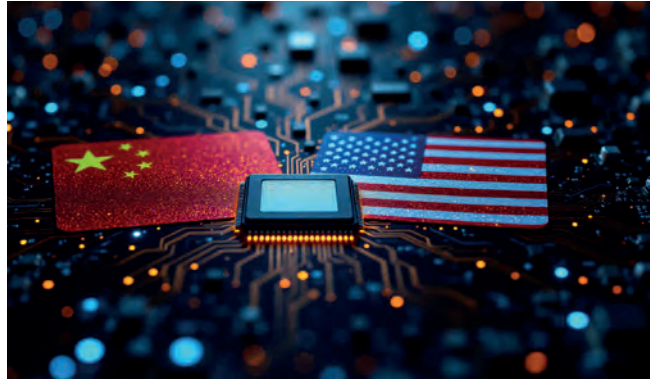
Peki gambot kapitalizminin yeni dünyasında neler olacak? Öncelikle bunun daha çok maliyetli ve daha

Jamieson Greer

az verimli olacağını söylemek mümkündür. Bu durum, geçmişte olduğundan daha önemlidir çünkü günümüzün çokuluslu şirketleri modern ekonomilerin (geçmişe kıyasla) çok daha büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Amerika'nın küresel devleri, yurt

içi özel sektör istihdamının beşte birinden fazlasını, fiziksel yatırımların beşte ikisini ve kârların dörtte üçünü oluşturmaktadır. Bu büyüklük, malları ve bilgileri gezegenin dört bir yanına taşıyan devasa bir

Trump yönetimi, bazı madencilik şirketlerinin ve zor durumdaki bir çip üreticisi şirketin hisselerinin bir kısmını satın aldı; geçtiğimiz ay yayımlanan Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde, bu uygulamaya devam edileceği belirtiliyor.

altyapının ürünüdür; sınır ötesi ticareti kolaylaştıran bu yapı, hissedar kârlarını artırırken tüketici fiyatlarını düşürmüştür. Şirketler jeopolitik sınırlara göre sermaye tahsis etmek zorunda kaldıklarında, üretkenlikleri azalır ve bu da herkesin refahını azaltır.

Hâlihazırda veriler, çokuluslu şirketlerin yalnızca yurt içinde faaliyet gösteren şirketlere kıyasla karlılıklarını kaybettiğine işaret ediyor. 2023 ve 2024 yıllarında 10 milyar doların üzerinde satış gerçekleştiren Batılı finans dışı şirketlerin yatırım sermayesi getirisini incelediğimizde, dokuz sektörden yedisinde, çokuluslu şirketlerin getirilerinin yurt içi rakiplerinin gerisinde kaldığını görüyoruz. Bu alanların çoğunda, yurt içi ve küresel şirketler arasındaki fark 2018-19'dan bu yana daha da büyüdü.

Eğer ülkeler güvende olacaksa, böylesine yüksek maliyetlerin yine de katlanmaya değer olduğu düşünülebilir. Dünyadaki otoriter rejimler daha saldırgan hale geldikçe, demokrasiler savunma harcamalarını artırma ihtiyacıyla karşı karşıya kalıyor. Benzer şekilde, bir ambargo, bir düşmanın askeri güç açısından büyük bir fark yaratacak teknolojik bir sıçrama yapmasını engelliyorsa, çip üreticilerinin kârlarının düşmesi makul bir bedel olabilir.

İşin sırrı ise akılcı bir biçimde müdahale etmekte yatıyor. Ancak Trump'ın yaklaşımı sorunlarla dolu. Öncelikle, yanlış güç kaynaklarına

odaklanıyor. Ticari güç, artık en fazla petrole veya diğer doğal kaynaklara erişim sağlamakla ilgili değildir. Ticari gücün kaynağı, teknolojinin sınırlarını zorlayan ve ürünleri tüketiciler için vazgeçilmez kılan yenilikçilik ve maddi-fiziksel olmayan sermayedir. Fakat Trump, bilime ve göçmenlere karşı yürüttüğü savaşıla yenilikçiliğin önünü kesiyor. Dahası, müdahale kasıtlı olarak karmaşık hale getirilmiş gibi görünüyor.

Amerika'nın Çin'e yarı iletken satışı konusundaki politikası, başkanın kulağına kimin fısıldadığına bağlı olarak sürekli değişti. Risk şu ki, açıkça rüşvet olmasa da, her kararın lobiciliğe açık hale gelmesidir. Ve politika konusundaki belirsizlik, yönetime en çok arzuladığı şeyi, yani azami etki gücünü verdiği için, işletmeler plan yapamıyor. Başkanın eğilimleri göz önüne alındığında, Trump yönetiminin bu sorunları aşmasının zor olduğu görülüyor.

Küreselleşmenin altın çağı sona ererken, hatırlanması gereken ders şudur: Hükümetler ekonomik rant yaratır; rantlar piyasaları altüst eder; ve bozulmuş piyasalar ülkelerin daha da fakirleşmesine ve vatandaşların daha az girişimci olmasına yol açar. Gambot kapitalizminin cazibesinin hem refah hem de güvenlik sağlamasından geldiği düşünülür; gerçek şu ki, her ikisini de getirmeyecektir. •

sbriyeasir@butundunya.com.tr

Çeviri kaynağı yazı: "America's gunboat capitalism will make the world poorer", The Economist, 15 Ocak 2026

Normal Olma Baskısı

Yazan: PINAR GÖL

“Normal” kelimesi, ilk bakışta güvenli bir alan çağrışımı yapar. Sıradan, kabul edilir, sorun çıkarmayan... Toplum içinde eriyip gitmenin, görünmeden var olmanın anahtarı gibidir. Ancak bu kelime, masumluğunun ardında ciddi bir baskıyı da taşır. Çünkü normal olmak, çoğu zaman insanın kendisi olmaktan vazgeçmesi anlamına gelir.

Daha çocuk yaşlarda öğreniriz bu dili. Çok gülen “hafif”, çok ağlayan “abartılı”, sessiz olan “çekingen”, soru soran “zor”dur. Zamanla duygularımızı törpüler, düşüncelerimizi filtreler, başkalarını rahatsız etmeyecek bir versiyonumuzu inşa ederiz. Normal olmak; uyum sağlamak değil, uyum göstermektir. Ve bu uyum, çoğu zaman içimizden sessizce bir şeyler eksiltir.

Toplumun çizdiği normal çerçevesi nettir: Zamanında mezun ol, uygun yaşta evlen, makul bir işin olsun, çok sorgulama, fazla hissetme. Bu çizginin dışına çıkanlar ya “tuhaf” ya da “problemlî” ilan edilir. Oysa insan dediğimiz varlık, tek bir kalıba sığamayacak kadar karmaşıktır. Aynı duyguyu farklı yaşar, aynı yolu farklı yürür. Buna rağmen herkesten aynı tempoda ilerlemesi beklenir.

Normal olma baskısı en çok duygular üzerinden kendini gösterir. Üzgünsen çabuk toparlanman, mutluyusan ölçülü olman, öfkelen-diysen bastırman istenir. Hissetmek değil, hissettirmemek makbuldür. Böylece duygular içe kapanır, çözümlenmeden birikir. Sonra bir gün, sebepsiz sandığımız yorgunluklar, anlamsız kaygılar, derin bir boşluk hissi olarak karşımıza çıkar.

Bu baskının görünmez ama güçlü bir sonucu da yalnızlıktır. İnsan, kendini olduğu gibi ifade edemediğinde, kalabalıklar içinde bile yalnız kalır. Anlaşıyor gibi hisseder ama anlaşılmaz. Kabul görüyor gibidir ama sadece uyduğu ölçüde. Oysa gerçek bağ, insanın kendisi olarak var olabildiği yerde kurulur.

Belki de sormamız gereken soru şudur: Normal kime göre, neye göre? Toplumun rahat ettiği bir insan profili mi, yoksa insanın kendini rahat hissettiği bir hâl mi? Normallik çoğu zaman düzeni korur ama ruhu iyileştirmez.

Bu baskının görünmez ama güçlü bir sonucu da yalnızlıktır. İnsan, kendini olduğu gibi ifade edemediğinde, kalabalıklar içinde bile yalnız kalır.

Gerçek iyileşme, normal olmaya çalışmaktan vazgeçtiğimizde başlar. Kendi ritmimizi bulduğumuzda, duygularımıza alan açtığımızda, “Bende bir sorun mu var?” sorusu yerini “Ben neyim, ne hissediyorum?” merakına bıraktığında... İnsan olmak, kusursuz uyum değil; cesur bir özgünlüktür. Ve belki de bugün, en normal şey, normal olmayı göze alabilmektir. Normalinizde sevgiyle kalın. •

Kazanmadan Mutlu Olmak

*Yeryüzündeki
insan sayısı kadar
mutluluk tanımı
vardır herhalde.
Herkesin
beklentisi başka.*

Yazan: TAYFUN YILMAZ

Burada can alıcı ifade, “beklen-ti”. Mutluluk, beklemekle, ummakla, hazırlanmakla, peşinde koşmakla, üzerine atlamakla elde edilebilseydi keşke. Yanılığın temelinde, mutluluğun mücadele ile kazanılması gereken bir kavram olarak algılanması olabilir. İnsan, çoğunlukla zaferlere odaklı.

Kazanmaya çalışma, biriktirme, elde ettiklerini koruma çabası adeta üzerine yapışmış durumda. Mutluluğun, bir yarıştaki finiş ipini göğüslemekle eşdeğer tutulması, nedense çok yaygın. Şu işi alsam, şu kadar param olsa, şu ülkede yaşasam, şu kişiyle birlikte olsam, şöyle bir evim ya da arabam olsa...

Ucunda somut bir maddi hedef yoksa, mutluluk hak edilmemiş sayılıyor.

Oysa mutluluk, kıscık anlarda iyi hissetme halidir. Ve sadece ona hazır olanlara gülümser. Yaşama iyimser bir bakış atmayı becerebilenler, kazanımlarını somut değerlerin ötesine taşıyabilenler, yaşam şartlarına çıtalar, hedefler koymaktan vazgeçenler, mutlu anlarını öylesine çoğaltırlar ki...

Kimisi için bu sabah yeni bir güne sağlıklı uyanmak bile büyük bir haz kaynağıdır. Gülümsemek, hatta kahkaha atmak, küçük sorunlara "olsun" diyebilmek, kendini ya da çevresini daha az yargılamak, saf, naif, aptal, salak, vb. gibi etiketlenmeleri umursamamak, mutluluğa giden harika bir kısa yol olabilir.

Anlara paha biçmek kişiye özgü olduğuna göre, yaşadığımız o güne, saate, dakikaya, saniyeye milyar birim değer yüklememize kim engel olabilir ki? Günlük para kazanma mücadelenizi yarıda bırakıp, günün diğer yarısında bir ağaca sarılmayı, bir çiçeği öpmeyi, bir kedi ya da köpeğin başını okşamayı, bir kuşun kanadını sevmeyi denesiniz kazancınız değişir mi acaba? Ya da şöyle soralım. Ne kaybedersiniz? Kendinizi büyük yarışın içinden çıkarıp, koşu içinde

Kimisi için bu sabah yeni bir güne sağlıklı uyanmak bile **büyük bir haz kaynağıdır.**

sınıflandırıldığımız derece ve sıralamanızı bir süre bırakıp, etiketsiz, sınıfsız canlılar dünyasının basit bir üyesine dönüşseniz, nasıl hisseder-siniz acaba? Mutlaka iyi hisseder-siniz ama insanın en büyük korkusu, ait olduğu sınıfı, kazanımları, rüt-beleri kaybetmek. Bu yüzden, elde ettiği maddi değerlerin üzerine bazen paranoyaklığa varan seviyelerde çökme ihtiyacı duyuyor. Bu kavga-nın içinde, hesap yapmadan ilerle-yemediğinden, mutluluk tanımı da, bu aritmetikten nasibini alıyor. Tarif edilmiş hedeflere ulaşma çabasına yaşam, hedefe ulaştığındaki hazza da mutluluk deyiveriyor.

Üzerinde yaşadığımız gezegen, bakmakla görmek arasında bocala-yan milyarlarca insanın bulunduğu kocaman bir mutluluk sahnesi aslında. Seçim sizin. •

Çanakkale Güzel Sanatlar Galerisi

Sanatın bizi nasıl etkilediğini çoğu zaman pek düşünmeyiz. Oysa yorulduğumuz, durup nefes almak istediğimiz anlarda bir resme, bir fotoğrafa bakmak, bir heykeli incelemek ya da tarihi bir yapının sakinliğine sığınmak insana iyi gelir. Bazen bir fırça darbesi, bazen mimari bir detay bize unuttuğumuz bir duyguyu hatırlatır. Bu yüzden karşımıza çıkan her sanat

mekânı, aslında sadece bir bina değil; insanın kendine açtığı küçük bir kapıdır.

Çanakkale’de, Kayserili Ahmetpaşa Caddesi boyunca yürürken, böyle bir kapının önünde duruyorum. “Eski İngiliz Konağı”, “Madam Hettie’nin evi” ve “Necip Paşa Köşkü” olarak bilinen bu yapı, bugün Çanakkale Güzel Sanatlar Galerisi olarak hizmet veriyor. Bu

kapıdan girdiğinizde yalnızca sanat eserlerini görmüyor, binanın yıllar boyunca biriktirdiği hikâyeleri de hissediyorsunuz sanki.

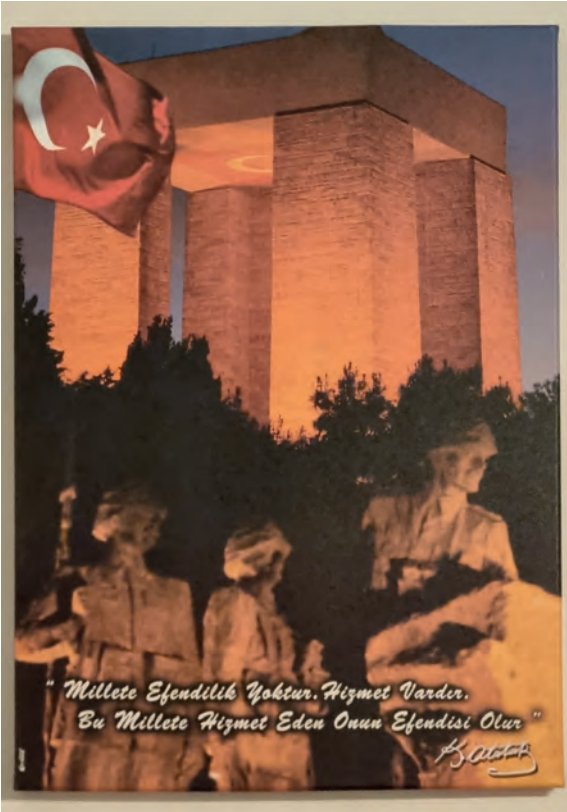
Konağın tapu kayıtları 1884 yılına kadar uzanıyor ve o dönemde arsanın Fatih Sultan Mehmet Han Vakfesi'ne ait olduğunu gösteriyor. Bir süre sonra Bahri Sefid Boğazı Topçu Livası (Çanakkale Boğazı Topçu Tuğgeneralı) olan Necip Paşa bu arazi üzerine bir konak yaptırmak için padişah iradesi aldığı anda bugünkü yapının temelleri atılıyor. Mimari tarzı ve izin süresinden konağın 1895-1900 yılları arasındaki beş yıllık bir dönemde yapıldığı tahmin ediliyor. Necip Paşa, eşi ve

yakınlarının vefatı sonrasında konak, varislerce, İngiliz vatandaşı olan Ritale Grek'e satılmış. Uzun yıllar İngiliz sahiplerinin kullandığı konak, 1976'da Kültür Bakanlığı tarafından "eski eser" kapsamına alınmış. Konakın tek varisi olan Hettie Grek, ölümünden sonra değerlendirilmesi için yapıyı Çanakkale Belediyesi'ne bırakmış. 1988'de Devlet Güzel Sanatlar Galerisi Müdürlüğü'ne tahsis edilen konak, restorasyon, teşhir ve tanzim çalışmalarının tamamlanmasıyla Çanakkale Savaşları'nın 75. yıldönümü olan 18 Mart 1990'da kapılarını sanatseverlere açmış. Böylece yıllar boyunca farklı sahiplerin, farklı kültürlerin izlerini taşıyan bu tarihi bina, sanat eserlerinin sergilendiği bir galeriye dönüşmüştü.

Alt katı taş, üst katı mavi ve beyaz renklere boyanmış ahşap binanın kapısından içeri giriyorum. Giriş bölümündeki bir panoda konakın tarihçesi anlatılıyor. Duvara dayanmış, ayaklı, şık bir aynanın yanındaki kapıdan geçince karşıdaki pencerelerden süzülen ışıkla aydınlanan geniş bir odaya giriyorum. Ahşap tavanına şık bir avize asılı, içinde bir piyanonun bulunduğu bu odadan başlayarak, üç boyutlu kağıt rölyef eserlerin yer aldığı sürelî

sergiyi geziyorum. Sağ taraftaki yan odadaki eserlere de baktıktan sonra, bu kez orta odanın diğer kapısından soldaki yan odaya geçiyorum. Buradaki ahşap merdivenler şimdi idari işler için kullanılan üst kattaki odalara çıkıyor. Merdivenin yanında, duvara asılı bir posterde Atatürk'ün şu sözü yazıyor: *"Milletle efendilik yoktur. Hizmet vardır. Bu millete hizmet eden onun efendisi olur."*

Konağın odalarında dolaşırken, bir zamanlar günlük aile yaşamının sürdüğü, sohbetlerin yapıldığı, kararların alındığı bu tarihi mekânın

artık sanat eserlerine ev sahipliği yaptığını görmek beni mutlu ediyor. Bu duvarlar arasında kimlerin seslerinin duyulduğunu düşünüyorum. Necip Paşa'nın, Ritali Grek'in ve Hettie Grek'in aileleri... Şimdi de, sanatçıların eserleriyle buluşmaya gelen ziyaretçiler...Konağın odaları, yıllar boyunca farklı hayatlara ev sahipliği yapmış; bugünse sanatın sessiz ama güçlü varlığıyla dolu...

Binadan çıkınca karşımdaki denize bakıyorum. Bir zamanlar ön cephesi

denize çok daha yakın olan konak, deniz doldurulduğu için şimdi caddenin arkasında kalmış olsa da rüzgâr denizin kokusunu getiriyor. Zaman kentleri dönüştürürken, insanlar gibi yapıların da dönüştüğünü düşünüyorum. Bir bina, ancak içini dolduran anlamla yaşıyor. Çanakakale Güzel Sanatlar Galerisi'nden ayrılırken bu konağın sanatla yeni bir kimlik kazanmış olmasına seviniyor ve başka tarihi yapıların da kültür ve sanat merkezlerine dönüşmesini diliyorum. •

izlensentoker@butundunya.com.tr

Promete
Necdet Pamir

Uluslararası Enerji Ajansı Dünya Enerji Görünümü 2025 Raporu ² Nükleer Enerji Geri Geliyor

Bu başlık dahil, yazının içeriğinde yer alan değerlendirmeler, yazara değil, UEA'nın raporuna aittir. Nükleer atık muamelesi (nuclear waste management), dışa bağımlılık, işletme güvenliği riskleri, aşırı maliyet ve bunun ülkemizdeki tüketicilerin sırtına aşırı fatura olarak yükleneyeceği, vb. sakıncalar ortada olduğu sürece, Akkuyu dahil herhangi bir nükleer santral inşasına olumlu baktığım gibi bir algıya neden olmak, en son arzu edeceğim bir husustur.

Hem geleneksel büyük ölçekli santrallere hem de küçük modüler reaktörler (KMR – SMR: Small Modular Reactors) gibi yeni tasarımlara yönelik yatırımlar artış göstermektedir.

Bugün 40'tan fazla ülke, enerji stratejilerine nükleer enerjiyi

dâhil etmiş ve yeni projeler geliştirmek için adımlar atmaktadır. Japonya'da yeniden faaliyete geçen reaktörlerin yanı sıra, 70 GW'tan fazla yeni kapasite inşası devam etmekte olup, bu rakam son 30 yılın en yüksek seviyelerinden biridir. Yirmi yılı aşkın bir durgunluk döneminin ardından küresel nükleer enerji kapasitesinin 2035'e kadar en az üçte bir oranında artması beklenmektedir.

Enerji Karışımı, senaryolara göre farklı gelişim gösteriyor

Enerji karışımının geleceğine ilişkin senaryolar, bazı ortak noktalar barındırır da petrol, doğal gaz ve kömürün rolüne dair farklılaşan öngörülerle ayrılmaktadır. Açıklanan Politikalar Senaryosu (STEPS) kapsamında; kömürün enerji karışımı içindeki payı, petrol kullanımının durağanlaşmasıyla birlikte, 2030 civarında tepe (pik) yüzdesine ulaşır, ardından gerilemeye geçmektedir. Ancak geçen yılki öngörüye kıyasla, ABD politikalarındaki değişiklikler¹ ve düşük gaz fiyatları nedeniyle; doğal gaz talebi, 2030'lu yıllara kadar artmaya devam etmektedir.

Enerji hizmetlerine yönelik temel talep, tüm senaryolarda benzer düzeyde olsa da bu talebi karşılamak için gereken enerji miktarı önemli ölçüde farklılık göstermektedir. STEPS senaryosunda enerji talebi yaklaşık 50 EJ (egzajül), yani %8 oranında artış göstermektedir. Bu farklılıklar, enerji karışımındaki bileşim değişikliklerini ve cihazlar ile ekipmanların teknik verimlilik düzeylerini yansıtmaktadır. Daha fazla elektrifikasyona ve yenilenebilir kaynaklara dayalı kullanım, yakıt yanmasından kaynaklanan atık ısının önlenmesi sayesinde, daha az enerji kullanmakta ve sistemin genel verimliliğini artırmaktadır.

¹ Trump'ın Başkan olmasıyla birlikte fosil yakıtlar, ABD enerji tüketiminde yeniden ağırlıklarını arttırmaktadır.

Petrol piyasaları ve elektrikli araçlar için inişler ve çıkışlar

Petrol piyasaları kısa vadede, özellikle Kuzey ve Güney Amerika'daki beş üreticinin (ABD, Kanada, Guyana, Brezilya ve Arjantin) katkılarıyla, güçlü bir arz görünümü sergilemektedir. Açıklanan Politikalar Senaryosunda (STEPS), özellikle ABD'de, elektrikli araç (EA) sayısındaki büyüme projeksiyonları, geçen yılki rapora kıyasla aşağı yönlü revize edilmiştir. Buna karşın, 2035 itibarıyla yeni otomobil satışlarında EA'ların payı, %50'nin üzerine çıkmakta; petrol talebi ise 2030 civarında günlük 102 milyon varil seviyesinde durağanlaşarak yavaş bir düşüş sürecine girmektedir.

Sıvılaştırılmış Gaz (LNG), Alıcılarını Arıyor

Yeni LNG projelerine yönelik nihai yatırım kararlarında 2025 yılında yaşanan artış, önümüzdeki yıllarda doğal gaz arzında beklenen dalgayı güçlendirmekte ve uluslararası fiyatların düşeceğine işaret etmektedir.

Rusya'nın Avrupa'ya boru hattı teslimatlarını kesmesinden bu yana LNG, uzun mesafelerde gaz ticaretinin tercih edilen yöntemi haline gelmiş; küresel gaz ticaretini yeniden şekillendirmiş ve enerji güvenliği pekiştirmiştir. 2030 itibarıyla

Rusya'nın Avrupa'ya boru hattı teslimatlarını kesmesinden bu yana LNG, uzun mesafelerde gaz ticaretinin tercih edilen yöntemi haline gelmiştir.

devreye girmesi planlanan yıllık 300 milyar metreküp yeni LNG ihracat kapasitesi, küresel LNG arzında %50'lik bir artış anlamına gelmektedir. Bu ihracat kapasitenin yaklaşık yarısı ABD'de, %20'si Katar'da, geri kalanı ise Kanada ve diğer ülkelerde inşa edilmektedir.

Bu yılın Açıklanan Politikalar Senaryosunda (STEPS), doğal gaz talebi yukarı yönlü revize edilmiştir; ancak yeni LNG arzının tamamının nereye yönlendirileceği

konusunda soru işaretleri devam etmektedir.

Son on yılda, LNG'nin başlıca alıcıları olan Avrupa ve Çin, yeni hacimlerin bir kısmını alacak olsa da yenilenebilir kaynakların yaygınlaşması, bazı ülkelerde nükleer enerjinin devreye girmesi ve verimlilik politikaları nedeniyle, talep artışının sınırlı kalması beklenmektedir. Bu nedenle, daha düşük fiyatlı LNG, özellikle Hindistan ve Güney ile Güneydoğu Asya'da maliyet hassasiyeti yüksek pazarlara yönelmektedir. Bu pazarlardaki talep artışı kayda değer olsa da Açıklanan Politikalar Senaryosunda bu piyasalar, mevcut LNG arzının tamamını almaya (tüketmeye) yetmemekte ve 2030'da 65 milyar metreküplük bir arz fazlası oluşmaktadır. Bu fazlanın, kömür tüketmek yerine, gaza geçiş yoluyla azaltılması mümkün olsa da bunu sağlayabilmek için gerekli fiyat seviyeleri, LNG ihracatçıları için karşılanması güç bir eşik oluşturmaktadır.

“Kömürün Geleceği” Hikâyesi Asya’da yazılacak

Kömür piyasalarının geleceği, diğer tüm yakıtlardan daha fazla, birkaç büyük yükselen ve gelişmekte olan ekonominin dinamikleri tarafından belirlenmektedir.

Bu bağlamda Çin, açık ara en önemli aktör konumunda olup; onu Hindistan, Endonezya ve Güneydoğu Asya’daki diğer ülkeler izlemektedir. Küresel kömür talebinin yaklaşık yarısı, bu ekonomilerde elektrik üretiminde kullanılmakta; kömürün geleceği büyük ölçüde bu ülkelerin elektrik ihtiyaçlarına, yenilenebilir enerjiye yönelik mevcut ivmenin sürdürülüp sürdürülmeyeceğine ve doğal gazın rekabetçi fiyatlarla piyasada yer bulup bulamayacağına bağlıdır.

Açıklanan Politikalar Senaryosunda, yükselen ve gelişmekte olan ekonomilerde yenilenebilir kaynaklara dayalı enerji kapasite artışları, 2035’e kadar yıllık ortalama 600 GW seviyesinde gerçekleşmektedir. Bu durum, kömürün geleceğini şekillendiren temel faktörlerden biri olarak öne çıkmakta ve Asya’nın küresel enerji sistemindeki belirleyici rolünü pekiştirmektedir.

Modern Enerjiye Erişim Hâlâ Temel Bir Zorluk Olmayı Sürdürmekte İse de İlerleme İçin Bir Olanak Sunmaktadır.

Bugün yaklaşık 730 milyon insan hâlâ elektriksiz yaşamaktadır ve neredeyse 2 milyar kişi (dünya nüfusunun yaklaşık dörtte biri) insan sağlığına zararlı pişirme yöntemlerine bağımlı konumdadır. Hindistan, Endonezya ve Çin gibi ülkeler, iddialı politikalar ve geniş ölçekli programlarla bu alanda dönüşümün olanaklı olduğunu göstermiştir. Ne var ki Sahra Altı Afrika’nın büyük bölümlerinde ilerleme sınırlı kalmıştır. Mevcut durumda dünya, modern enerjiye erişimdeki bu büyük açığı kapatma yolunda ilerlememektedir.

UEA’nın “ACCESS” senaryosu yaklaşımı, ülke bazında evrensel erişim için bir yol haritası ortaya koymakta; 2035’te elektrige, 2040’ta ise temiz pişirme yöntemlerine tam erişim hedeflenmektedir. Bu çerçevede, daha önce en iyi sonuç veren uygulamalardan çıkarılan derslere ve uzun süredir devam eden

bu sorunu çözmeye yönelik yeni bir çabaya dayanmaktadır. Özellikle UEA 2024 Afrika'da Temiz Pişirme Zirvesi, bu alandaki küresel kararlılığı güçlendiren önemli örneklerden birisidir. Elektriğe veya temiz pişirme yöntemlerine erişimi olmayan nüfusun yarısından fazlası, son dönemde politikalarını güncelleyen veya yeni girişimler başlatan ülkelerde yaşamaktadır. Yeni senaryoda, temiz pişirmeye erişimin büyük kısmı LPG'ye dayandırılmakta ve 2040 itibarıyla konutlarda yaklaşık 3,4 milyon varil/gün düzeyinde kullanıma ulaşmaktadır. Aynı zamanda, 2035'e kadar her yıl ortalama 80 milyon kişi elektriğe erişim kazanmakta ve bu süreç; şebekeler, mini-şebekeler ve bağımsız sistemlerin hızlı ve paralel şekilde devreye alınmasıyla desteklenmektedir.

Küresel Salımlar ve İklim Değişikliği İçin (senaryolara göre) Farklılaşan Gelecekler

Küresel enerji faaliyetlerinde kaynaklanan CO₂ salımları, 2024 yılında 38 gigaton (Gt) ile rekor seviyeye ulaşmıştır. Mevcut Politikalar Senaryosu (CPS) kapsamında salımlar, bu düzeyde kalmaya devam etmekte ve 2050 itibarıyla, 2019'daki modellemeye göre yaklaşık 10 Gt daha düşük gerçekleşmektedir. Buna karşılık, Açıklanan Politikalar Senaryosunda (STEPS) salımlar, yüzyıl ortasında 30 Gt'nin altına inmektedir.

Bu eğilimler, Mevcut Politikalar Senaryosunda, 2100 yılına kadar küresel sıcaklık artışının yaklaşık 3 °C'ye ulaşacağını, Açıklanan Politikalar Senaryosunda ise 2,5 °C düzeyinde gerçekleşeceğini göstermektedir. Bu farklılaşan patikalar, iklim değişikliğinin geleceğine dair kritik belirsizlikleri ve politika tercihlerinin uzun vadeli etkilerini ortaya koymaktadır.

İklim değişikliğinin en ağır risklerini hafifletecek bir yol hâlâ olanaklıdır ve kilit teknolojilerin gelişimlerinde güçlü bir ivme bulunmaktadır. Ancak Paris Anlaşması'nın imzalanmasının üzerinden geçen on yıllık süreçte, bazı ülkelerin resmi taahhütlerini gerçekleştirme istekleri zayıflamıştır. ABD, Paris Anlaşması'ndan çekilmiş; 2025'te açıklanan yeni Ulusal Katkı Beyanları² (UKB) ise toplamda, Açıklanan Politikalar Senaryosu (STEPS) kapsamında öngörülen sonuçların ötesine geçecek bir etki yaratmaktadır. Kasım 2025 itibarıyla yeni UKB sunan ülkelerin, enerji kaynaklı toplam salımları, 2024'te yaklaşık 20 Gt düzeyindedir. Bu taahhütlerin tam olarak uygulanması halinde, salımların 2035'e kadar 15-17 Gt seviyesine düşmesi, yani %11 ila %25 arasında bir azalma sağlanması beklenmektedir. Bu sonuç, STEPS senaryosundaki eğilimlerle uyumludur. Bununla birlikte, özellikle Çin gibi bazı ülkelerin,

2 Ulusal Katkı Beyanları (İngilizcesi: Nationally Determined Contributions -NDC)

sundukları yeni Ulusal Katkı Beyanlarının, pratikte rahatlıkla ulaşılabilecek, hatta aşılabilir taahhütler olduğuna dair gelişmeler gözlemlenmektedir.

Salımların Kayda Değer Ölçüde Azaltılmasına Yönelik Seçenekler İyi Anlaşılmış Olup, Birçok Durumda Maliyetleri de Karşılabilir Düzeydedir.

Bu seçenekler arasında rüzgâr, güneş, hidroelektrik, jeotermal, nükleer enerji ve diğer düşük salımlı teknolojilerin yaygınlaştırılması; enerji verimliliğinin artırılması, metan salımlarının azaltılması, nihai kullanımların elektrifikasyonunun artırılması; elektrifikasyonun olanaklı olmadığı durumlarda ise düşük salımlı hidrojen gibi sürdürülebilir yakıtların veya karbon yakalama, kullanma ve depolama teknolojilerinin devreye alınması yer almaktadır.

Açıklanan Politikalar Senaryosu (STEPS), COP28’de hedeflenen “2030 yılına kadar yenilenebilir kapasitenin üç katına çıkarılması” hedefine yaklaşmakta ve 2022 seviyelerinin 2,6 katına ulaşmaktadır. Bununla birlikte, bu senaryoda yıllık verimlilik artış oranı %2 düzeyinde kalmakta ve BAE Konsensüsü kapsamında kabul edilen %4 hedefinden oldukça uzak bulunmaktadır. Bu eylemlerin geniş ölçekte uygulanabilmesi, yükselen ve gelişmekte

olan ekonomilerde geçişe yönelik yatırımların artırılması için uluslararası düzeyde daha yoğun bir çaba gerektirmekte; ayrıca bu yatırımların kısa vadede somut sosyal ve ekonomik faydalar sağlanmasını temin edecek daha pratik uygulamaların hayata geçirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Yol haritasında, ana seçenekleri belirlemek

Günümüzde enerji politikalarının merkezinde acil enerji güvenliği sorunları yer almakta; bu sorunlar, hükümetlerin 1973 petrol krizinin ardından Uluslararası Enerji Ajansı’ını (UEA) kurarken gösterdikleri ortak ruh ve odaklanmayı yeniden gerekli kılmaktadır. Verilecek yatırımların, uygun maliyet, enerjiye erişim, rekabet gücü ve iklim değişikliği gibi diğer politika hedefleriyle ortaya çıkabilecek sinerjileri ve ödünleşmeleri dikkate alınması zorunludur. Politika yapıcılar, vatandaşlarının yaşamlarını en iyi şekilde iyileştirecek dengeli bulma konusunda farklı sonuçlara ulaşmaktadır.

UEA senaryoları, tüm sorulara yanıt vermeyi amaçlamamakta; ancak önümüzdeki kritik karar noktalarını ortaya koymakta ve birlikte, kanıta dayalı, veri odaklı tartışmalar için bir çerçeve sunmaktadır. Bu yaklaşım, enerji güvenliği ile sürdürülebilirlik arasındaki dengeli kurmaya yönelik geleceğe dönük politika tasarımlarında yol gösterici bir işlev üstlenmektedir. •

nedetpamir@butundunya.com.tr

Yavaşla, Hisset ve Tadına Bak:

2026'da Modern Gastronominin Öze Dönüşü

2026 yılında gastronomi dünyası, sadece tabaktaki lezzetin peşinden koştuğumuz bir dönemi artık tamamen geride bırakıyor.

Uzun zamandır süregelen “doyma” ve “haz alma” odaklı yaklaşım, yerini daha derin, daha anlamlı ve kesinlikle daha sorumlu bir varoluş biçimine bırakıyor.

Artık mesele sadece ne yediğimiz değil, o yemeğin hangi hikâyeye hizmet ettiği, hangi ekosistemi beslediği ve en önemlisi ruhumuza nasıl dokunduğuyla ilgili.

Gastronomi, bir tüketim eylemi olmanın ötesine geçerek bir anlam arayışına, bir bilinç haline dönüşüyor.

Bu yeni dönemde mutfağın dili daha dürüst, daha şeffaf ve kesinlikle daha vicdanlı bir tınıya sahip.

Bu yılın en belirgin ve dönüştürücü değişimlerinden biri, mevsimsellik kavramının uğradığı o sarsıcı mutasyon olacak.

Yıllardır aşına olduğumuz, takvimlerin belirlediği o üç aylık “mevsimsel” döngüler artık mutfaklar için yeterince çevik değil.

2026’da “mikro-sezonsal” bir yaklaşımın mutlak hâkimiyetine tanık oluyoruz.

Bu anlayış, Japon mutfağındaki ürünün en zirve, en görkemli anını ifade eden “shun” felsefesiyle omuz omuza yürüyor.

Şefler artık menülerini mevsimlere göre değil, haftalık, hatta bazen günlük olarak güncelliyor.

Bir otun ya da meyvenin en karakteristik, en aromatik olduğu o birkaç günlük kritik pencereyi yakalamak, mutfağın asıl mahareti haline geliyor.

Bu durum, restoranların yerel üreticilerle olan bağına sadece bir alışveriş ilişkisi olmaktan çıkıp, kader birliğine dayalı bir ortaklığa dönüştürüyor.

Tedarik zinciri kısalırken, tabağın hikâyesi doğrudan toprağın o anki halini, o günkü rüzgârını ve güneşini yansıtıyor.

Sürdürülebilirlik ise 2026 gastronomisinin vitrinini süsleyen bir etiket değil, mutfağın omurgasını oluşturan varoluşsal bir zorunluluk.

Ancak bu sefer sadece plastik kullanımını azaltmaktan ya da karbon ayak izinden bahsetmiyoruz.

Bu anlayış, Japon mutfağındaki ürünün en zirve, en görkemli anını ifade eden “shun” felsefesiyle omuz omuza yürüyor.

Mutfaklarda gerçek bir döngüsel ekonomi modeline geçiyoruz.

“Kökten yaprağa” ya da “topraktan tabağa” felsefesi, yaratıcı menü tasarımlarının tam merkezine yerleşiyor.

Eskiden “atık” olarak etiketlenen ve çöp kutusuna giden parçalar, artık şefin vizyonu ve teknik becerisiyle restoranın imza lezzetine dönüşüyor.

Kahve telvesinden hazırlanan rafine bir tatlı, sebze kabuklarından fermente edilen o çok katmanlı modern sos, mutfakta zekânın ve israf karşıtlığının birer sembolü haline geliyor.

Bu yaklaşımı, bir terzinin kumaşın her santimetresini değerlendirmesi gibi düşünebiliriz.

Bu sadece çevresel bir duyarlılık değil, aynı zamanda ekonomik bir adaptasyon stratejisi.

Malzemeyi bütünüyle değerlendirmek, günümüzün artan maliyetleri karşısında restoranlar için bir hayatta kalma ve özgülleşme biçimi.

Bu noktada teknoloji, mutfağın o tantanalı atmosferinde “görünmez kahraman” rolünü üstleniyor.

2026’da yapay zekâyı tabaklardaki fütüristik sunumlardan ziyade, arka plandaki verimlilik yönetiminde görüyoruz.

Stok yönetiminden menü analizi-ne kadar her kritik süreç, veri temelli kararlarla şekilleniyor.

Ancak teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin, mutfağın nihai odağında yine insan ve onun karmaşık duygu dünyası var.

“Mood Food” yani ruh haline göre beslenme kavramı, menüleri şekillendiren yeni ve güçlü bir kriter olarak karşımıza çıkıyor.

Bağırsak ve beyin arasındaki o gizemli bağ, mutfaklarda “psikobiyo-tik” içeriklerin daha sık kullanılmasına yol açıyor.

Stres yönetimine yardımcı

olan adaptojenik bileşenler, zihinsel berraklığı destekleyen içerikler artık lüks birer tercih değil, günlük beslenmenin bir parçası olarak tabaklarda yerini alıyor.

Yemek, artık sadece bedeni değil, zihni de dengeleyen bir araç.

İlginç bir tezat olarak, teknoloji yükselirken mutfaklar aynı zamanda en kadim, en saf unsurlara; yani ateşe ve geleneksel pişirme yöntemlerine büyük bir iştahla geri dönüyor.

2026’da odun ateşinin, közün ve o sabır isteyen yavaş pişirmenin ilkel ama büyüleyici aroması, mutfakların en kıymetli hazinesi oluyor.

Yapay ve rafine yağların yerini dürüstlüğüyle öne çıkan don yağları gibi geleneksel lezzet taşıyıcıları alıyor.

Bu bir geriye gidiş değil, özü hatırlama ve onu modern tekniklerle yeniden yorumlama çabası.

Anadolu’nun binlerce yıllık israf karşıtı kültürü ve derin mizaç bilgisi, modern gastronomide “denge” kavramı altında yeniden keşfediliyor.

Yoğurt bazlı dengeleyici yemekler, şifalı şerbetler ve sıvısal mutfak anlayışının izleri, dünya gastronomisinin “yeni” ama aslında çok eski olan ilham kaynağına dönüşüyor.

Restoran deneyimi de 2026’da köklü bir kabuk değişimine gidiyor.

Saatlerce süren, bazen yorucu ve samimiyetten uzak olan o bitmek bilmeyen uzun tadım menüleri artık cazibesini yitiriyor.

İnsanlar artık “her şeyi denemek” yerine, gerçekten merak ettikleri, derinliği olan birkaç odaklı tabağa kaliteli vakit ayırmak istiyor.

Kısa ama anlam katmanı yoğun olan menüler, “bilinçli lüks” kavramını tanımlıyor.

Şeffaflık, bir işletmenin en değerli sermayesi haline geliyor.

Misafirler, tabağın önüne gelene kadar hangi aşamalardan geçtiğini, malzemenin hangi topraktan geldiğini ve şefin o yemeği hazırlarken hangi etik değerleri gözettiğini bilmek istiyor.

Bu durum, restoranları sadece birer yemek alanı olmaktan çıkarıp, yaşayan ve nefes alan etik birer ekosisteme dönüştürüyor.

Giderek hızlanan ve bazen dijitalin soğuk, mesafeli dünyasında kaybolduğumuz hayatlarımızda, 2026 yılı gastronomi üzerinden bize bir güven ve huzur alanı sunmaya hazırlanıyor.

“Soul-Plate” dediğimiz, sadece bedeni değil zihni de yavaşlatan, tanıdık lezzet formatlarının modern dokunuşlarla sunulduğu o bir kâse

İnsanlar artık “her şeyi denemek” yerine, gerçekten merak ettikleri, derinliği olan birkaç odaklı tabağa kaliteli vakit ayırmak istiyor.

yemek, her zamankinden daha kıymetli.

Gastronomi artık bir gösteri sanatı veya bir gövde gösterisi olmaktan sıyrılıp, hayatın ritmini yeniden duyabileceğimiz bir “sahicilik” durağı haline geliyor. Şefin egosunun tabağın önüne geçmediği, malzemenin kendi şarkısını söylediği bir dönem bu.

Sonuç olarak, 2026’da mutfak; teknolojinin sunduğu analitik zekâyyla, doğanın binlerce yıllık sabrıyla ve insanın uyanan vicdanıyla harmanlanan hibrit bir dil konuşacak.

Bu dil, tabağın sadece lezzetini değil, dünyadaki ayak izini de önemseyenlere, yediği her lokmada bir anlam arayanlara hitap edecek.

Çünkü artık çok daha iyi biliyoruz ki; gerçekten iyi bir yemek sadece damağı mutlu eden değil, aynı zamanda geleceği de besleyen, koruyan ve onurlandıran yemektir.

Geleceğin sofrası, sadece doymak için değil, daha iyi bir insan olmak ve dünyayla yeniden bağ kurmak için kuruluyor. •

rehataratici@butundunya.com.tr

İnsanlar Yaşadıkça
Mehmet Ünver

O Karanlık Gece

Şiddetli karayel fırtınası sabahdan başlamıştı. Kuzeye bakan sobamızın bacasından çıkan gri dumanlar, rüzgârın önünde adeta kanatlanmış gibiydi. Odamız sıcaktı ve birinci sınıfına dört ay önce başladığımız ilkokulumuz Şubat tatiline girdiği için tatlı bir tembellik yaşıyorduk.

Yedi yaşındaki çocukların çoğu gibi kardeşimle ben de tatil ödevi dışında hiçbir sorumluluk taşımadığımız için cam kenarında oturmuş dışarıdaki fırtınanın bahçedeki ağaçların dallarını savurmasını seyrediyorduk. Gün, bizim için tatlı bir sürprizle başlamış ve şiddetli fırtına nedeniyle vapur seferleri durdurulmuştu.

Bu sayede annemiz Boğaz'ın karşı yakasındaki işine gidemediği için sıcak evimizde bizimle kalmıştı. Doğrusu, keyfimize diyecek yoktu. O sevinçle öğle yemeğinde annemin pişirdiği kış çorbasını içip sobanın üzerinde kızarttığı nefis peynirli böreği yedikten sonra yine pencere kenarına yerleştiğimizde, yoğun bir sulu kar yağışının başladığını gördük. Camlara vuran karla karışık yağmur taneleri, dışarıyı görmemizi zorlaştırıyordu.

Ne yazık ki, akşama doğru gelen kötü bir haberle keyifli tatil günümüz bir karabasana dönüverdi: Telaşla kapımızı çalan bir komşu, sevdiğimiz bir ahabamızın ani bir kalp kriziyle vefat ettiğini bildirmişti. Bu acı haberi alan annemiz, bir süre hıçkırarak ağladı. Gözyaşları yanaklarından aşağıya süzülüyordu. Ardından mantosunu giyip yanımıza geldi:

“Çocuklar, ben cenaze evine gidiyorum, bu kederli anlarında yardıma gerek duyuyorlardır. Siz uslu uslu oturun, sakın sobayla oynamayın, uykunuz gelirse yatın. Anahtarını yanıma alıyorum.”

Bunları söyledikten sonra telaşla gitti. Kış mevsiminin karanlığı birden üstümüze çökmüştü sanki. Küçük çocuklarını evde asla yalnız bırakmayan annem, bu kez zorunlu olarak bizi ardında bırakıp gitmişti. Yapacak bir şey yoktu, kardeşimle odamıza girip radyoyu açtık. Akşam haberlerini veriyordu:

“Sayın dinleyicilerimiz: Karaköy İskelesi'ne bağlı bulunan bir yolcu vapurunda bilinmeyen bir nedenle yangın çıkmıştır. Alevlerin tamamen

Küçük çocuklarını evde asla yalnız bırakmayan annem, bu kez zorunlu olarak bizi ardında bırakıp gitmişti. Yapacak bir şey yoktu, kardeşimle odamıza girip radyoyu açtık.

sardığı vapurda gece uyumak için kaldığı düşünülen iki evsiz vatandaşımızın yanarak hayatlarını kaybettikleri bildirilmiştir. Kara ve deniz itfaiyeleri yangını söndürmeye çalışmaktalar.”

Kardeşimle birbirimize baktık: ‘Yangın’, ‘alevler içinde kalmak’, ‘yanarak ölmek’: Bunlar ne denli korkunç sözlerdi. Fırtınanın şiddetiyle bahçedeki ağaçlarımızın dalları çatırtılarla yere düşüyor, bu da daha çok ürkmemize neden oluyordu. Demeye kalmadan elektrikler

kesildi. Artık yalnızca zifiri karanlık ve fırtınanın uğuldayan sesi vardı. Çok korkmuştuk, keşke annemiz evde olsaydı. Cayır cayır yanan o vapurda, alevlerden kaçamayarak feci bir şekilde hayatlarını kaybeden o iki talihsiz kimdi? Radyo haberleri, ölenlerin geceyi vapurda geçiren iki evsiz vatandaş olduğunu söylemişti. Ne kadar kötü bir kaderdi bu.

Karaköy İskelesi’ni göremesek de yanan vapurdan çıkan alevlerin göğe yansıyan kızıllığı, o zifiri karanlıkta rahatlıkla seçiliyordu. Sonra alevlerin parıltısı birden tüm karanlığı aydınlattı ve ardından korkunç bir patlama sesi duyuldu.

Sonra alevlerin parıltısı birden tüm karanlığı aydınlattı ve ardından korkunç bir patlama sesi duyuldu. Patlama öyle şiddetliydi ki, camlarımız titreşmişti.

Patlama öyle şiddetliydi ki, camlarımız titreşmişti. Kardeşimle bir an birbirimize baktık ve elimizde olmadan divanlara koşup, deve kuşu örneği

kafamızı yastıkların altına gömdük. Olanları görmez ve duymazsak daha az korkacaktık sanki. Yanan vatandaşları düşündükçe aklımza yakın zamanda izlediğimiz bir korku filmindeki insan iskeletleri geliyor, kalbimiz gümbür gümbür atıyordu. Fırtınanın ürktütücü sesi, rüzgârla kırılan dalların çatırtısı ve zifiri karanlık; hepsi de bizi korkutmak için elbirliği etmişti. Ya şimdi o filmdeki iskeletlerden biri ya da bir hayalet gelip kapımıza dayanırsa ne yapacaktık? Hiç değilse elektrik kesilmeseydi. En azından radyoyu dinler, oyalanırdık. Saatin gecenin kaç olduğunu bile bilemiyor,

kafamızı yastıkların altına gömmüş, bir an önce annemizin eve dönmesini temenni ediyorduk. Sobanın iyice ısıttığı odada yaşadığımız ürküntüden dolayı ter içinde kalmıştık.

Bu karabasanın ne kadar sürdüğünü anımsamıyorum. Tek anımsadığım, gecenin iyice geç bir saatinde önce kapımızda anahtarın çevrilme tıkırtısından ardından annemizin içimize ferahlık veren sesini duyduğumuzdu:

“Çocuklar ben geldim, uyudunuz mu?”

Ne yumması! Yaşadığımız o

ürpertili saatlerden sonra annemizin sesi bize bir mucize gibi gelmişti. Çılgınca koşup ona sarıldık. İkinci mucize ise onun ardından elektriğin de gelmesiydi. Çok rahatlamıştık. Annemizin sıcacık varlığı sayesinde tüm o korkulu anları birden unuttuk. Buna karşın kalacak bir evleri olmadığı için o soğuk kış gecesinde vapura sığınan ve çıkan yangında yanarak ölen o iki talihsiz insanı hiç unutamadım. Küçük de olsa bir eviniz ve sofrada sıcak bir çorbanız varsa yeterince zenginsiniz demektir. Bunu hep anımsayın lütfen. •

mehmetunver@butundunya.com.tr

SON IŞIK

Kasabanın en eski sokağında, herkesin önünden geçip de kimsenin fark etmediği küçük bir ev vardı. Penceresinin pervazı çatlamış, kapısının boyası yıllar önce dökülmüştü. İleride yaşayan ihtiyar adamı ise neredeyse kimse tanımazdı. Her sabah gün ağarmadan uyanır, sobasını yakar, ince belli bardağında çayını içerdi. Gün boyu tek yaptığı, pencerenin önüne oturup sokağı izlemektir.

Bir kış akşamı elektrikler yine kesildi. Sokak lambaları söndü, evlerin içi karanlığa gömüldü. Dışarıda tipi vardı; rüzgâr, kapı aralıklarından uğulduyordu. O sırada sokağın başında küçük bir çocuk belirdi. Üzerinde ince bir mont, ayağında su almış ayakkabılar vardı. Üşüdüğü her hâlden belliydi.

İhtiyar adam pencereye biraz daha yaklaştı. Çocuk, kapı kapı dolaşiyor ama hiçbir yerde duramıyordu. Nihayet, yaşlı adamın evinin önünde durdu. Tereddütlerle kapıyı çaldı. Kapı açıldığında sıcak hava dışarı taştı.

“Buyur evladım.” dedi ihtiyar adam, sesi yumuşaktı.

Çocuk içeri girdi. Sobanın yanına oturdu, ellerini ateşe uzattı. Bir süre ikisi de konuşmadı. Sonra adam mutfağa gidip bir tabak çorba getirdi. Çocuk kaşığı titreyen eliyle tuttu.

“Teşekkür ederim.” dedi kısık bir sesle.

O gece çocuk orada kaldı. Sabah olduğunda elektrik gelmiş, fırtına dinmişti. Çocuk giderken ihtiyar adamın yüzünde uzun zamandır unutulmuş bir gülümseme vardı.

O günden sonra pencerenin önündeki yalnız adam, artık sokağı beklerken yalnız değildi. Çünkü bazen, bir kapıyı açmak insanın kendi karanlığını da aydınlatırdı.

Benzersiz
Bir Eğitim Devrimcisi

İsmail Hakkı Tonguç

Atatürk'ün milletin efendisi olarak hayal ettiği gerçek bir köylü İsmail Hakkı Tonguç. Bulgaristan'ın Silistre iline bağlı Totrakan ilçesinin bugünkü adı Sokol olan Tatar Atmaca köyünde 1893 yılında doğdu. Köyündeki 4 yıllık ilkokulu bitirdikten sonra Silistre'de sürdürdü rüştiye/ortaokul eğitimini.

1914 yılında tek başına öğrenimini sürdürmek için gittiği İstanbul'da Maarif Nazırı (Eğitim Bakanı) Şükrü Bey'in dikkatini çekerek önce Kastamonu Muallim Mektebi'nde daha sonra da İstanbul Muallim Mektebi'nde sürdürdü. 1918-1919 yıllarında Almanya'nın Karlsruhe kentindeki Ettlingen Öğretmen Okulu'nda sekiz aylık bir eğitimden sonra 1919 yılında, Eskişehir Muallim Mektebi'nde Resim - Elişi ve Beden Eğitimi öğretmeni olarak göreve başladı. 1922 yılında da öğrenim görmek üzere tekrar

Almanya'ya gönderildi. Çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı ve müfettiş olarak çalıştı. 1926 yılında da Maarif Vekâleti Müdürlüğü'ne atanarak merkezdeki yöneticilerden biri oldu. Köy Enstitülerinin temel ilkesi olacak "iş için iş içinde işle eğitim" anlayışını geliştirdi. 1935 yılında İlköğretim Genel Müdürlüğüne getirildi ve dönemin Kültür Bakanı Saffet Arıkan ile Köy Enstitüleri'nin kuruluşunu planladı. Milli

Eğitim Bakanı
Hasan Ali Yücel
ve Cumhurba-

şkanı İsmet İnönü'nün de desteği ile 17 Nisan 1940'ta Köy Enstitüleri Kanunu çıktıktan sonra köy kalkınmasını gerçekleştirecek enstitülerin gelişimi ve yurt çapında yaygınlaşması için var gücü ile çalışıp Köy Enstitüleri için öğretmen yetiştirecek olan Yüksek Köy Enstitüsü'nün kuruluşunu gerçekleştirdi.

Köy Enstitüleri'nin kuruluşundan başlayarak rahatsız olan toprak ağaları ve onların desteklediği siyasilere baskısı ile 1946 yılında görevinden alınarak Talim Terbiye Kurulu üyeliğine atandı. Çok partili Demokratik düzene geçişle gerçekleşecek Köy Enstitüleri'nin kapatılmalarına uzanan yolun önu açılmış oldu.

1954 yılında kendi isteği ile emekli olan gerçek yurtsever ve öğretmen İsmail Hakkı Tonguç 1960 yılında aramızdan ayrıldı. •

Şiirin

DORUKLARINDA

“Sular mı yandı?
Neden tunca
benziyor
mermer?”

Yazan: SABRİ KEMAL

Altmışlı yılların şiir matine-
lerinin en sevilen şiirlerinden biri
Ahmet Haşim’in Merdiven adlı
şiiriydi. Diğer de Karanfil. Fecr-i
Ati topluluğu şairlerinin önde
gelen şairlerindendi Ahmet Haşim. Fecr-i
Ati, Geleceğin Şafağı demek. 1908 yılında
II. Meşrutiyet’in ilanından sonra ülkede
edebiyatı da canlandırmak, ilerici bir içerik
kazandırmak isteyen edebiyata hevesli
İstanbul gençlerinden bir grup tarafından
oluşturmuştur.

1884 yılında Bağdat'ta doğan Ahmet Haşim, Fecr-i Ati topluluğu dağıldıktan sonra da bu anlayışı sürdürmüştü; edebiyatımızda sembolizmin en önemli temsilcilerinden biri olarak yer almıştır. Şiirinde sadece müziği ve ahengi ön plan çıkarmakla yetinmemiş, sembolist şiir anlayışına semboller ve hayal unsurlarını da ekleyerek yeni bir boyut kazandırmıştır.

Geride kalan o şiir buluşmalarında Ahmet Haşim'in sadece bu iki şiirinin okunması diğerlerindeki Osmanlıca sözcük ve tamlamalarının yoğunluğundan anlaşılabilir olmalarındandı. Madımak Oteli kundaklandığında aramızdan ayrılan Asım Bezirci sayesinde varabiliyoruz ancak şairin şiirlerinin tadına. Türçemizi beğenmeyip Osmanlıcaya meyledenler türedi yine günümüzde. Ahmet Haşim'in Merdiven ve Karanfil şiirlerinin yanı sıra diğer şiirlerine Asım Bezirci'nin çevirisi ile de yer vermemin nedeni Dil Devrimi'nin önemini bir kere daha vurgulamak.

MERDİVEN

Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak
Ve bir zaman bakacaksın semaya ağlayarak
Sular sarardı yüzün perde perde solmakta
Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta
Eğilmiş arza kanar muttasıl kanar güller
Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller
Sular mı yandı neden tunca benziyor mermer
Bu bir lisân-ı hafidir ki ruha dolmakta
Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta

KARANFİL

Yarin dudağından getirilmiş
Bir katre alevdir bu karanfil,
Gönlüm acısından bunu bildi!
Düştükçe vurulmuş gibi, yer yer
Kızgın kokusundan kelebekler;
Gönlüm ona pervane kesildi.

BİR GÜNÜN SONUNDA ARZU

Yorgun gözümün halkalarında
Güller gibi fecr oldu nümâyân,
Güller gibi... sonsuz, iri güller
Güller ki kamıştan daha nâlân;
Gün doğdu yazık arkalarında!
Altın kulelerden yine kuşlar
Tekrârını ömrün eder i'lân.
Kuşlar mıdır onlar ki her akşam

Âlemlerimizden sefer eyler?
Akşam, yine akşam, yine akşam
Bir sırma kemerdir suya baksam;
Üstümde semâkavs-i mutalsam!
Akşam, yine akşam, yine akşam
Göllerde bu dem bir kamış olsam!

GÜN BATIMI

Yorgun gözümün halkalarında
Güller gibi fecr oldu nümayan,
Güller gibi... sonsuz, iri güller
Güller ki kamıştan daha nalan;
Gün doğdu yazık arkalarında!
Altın kulelerden yine kuşlar
Tekrarını ömrün eder i'lan.
Kuşlar mıdır onlar ki her akşam
Alemlerimizden sefer eyler?
Akşam, yine akşam, yine akşam
Bir sırma kemerdir suya baksam;
Üstümde sema kavs-i mutalsam!
Akşam, yine akşam, yine akşam
Göllerde bu dem bir kamış olsam!

(Çeviren: Asım Bezirci)

SÜRÛD-I EMEL

Yine gülerken
Güldün; şeb-i şî'rimde bütün
şî'r ü emeller
Pür-hande, pür-aheng ü
pür-âvâz döküldü;
Mehtâb ü ziyâ, fecr ü şafak,
nûr döküldü
Reyyân-ı emel, mest-i hafâ...
şûh u münevver...
Güldün; şafak-ı şî'rime altınli ziyâlar
Bir ufk-ı ezelden gülerek şimdi
saçıldı;
Güldün güzelim, rûhuma handân ü
müzehher
Gül-hande-i tâbân-ı lebin
şimdi saçıldı...
Güldün; gülerek, güldü bütün
şî'r ü hayâlim

Güldükçe, hayâtım gülecek hep
ebediyyen

Hüznüm yine senden bana,
mâtem yine senden!

Her lem'a-i aşkın bana her nûra
bedeldir

Her hande-i nûrun bana bir
şî'r-i emeldir;

Bir şî'r-i emelsin bana ey şî'r-i
hayâlim!...

İSTEĞİN EZGİSİ

Yine gülerken

Güldün; şiirimim gecesinde şiir ve
istekler bütün

Gülüşle, bağırışla dolarak ahenk
döküldü

Ay ışığıyla aydınlık, tanla şafak,
ışık döküldü

Umuda doymuş, gizlilikten sarhoş...
Şen ve aydın...

Güldün; şiirimim tan yerine
altınlı ışıklar

Öncesiz ufkundan gülerek saçıldı
şimdi,

Güldün güzelim, sevinen ve
çiçeklenen ruhuma

Dudağının parlak ve gül renkli
gülüşü saçıldı şimdi...

Güldün; gülerek, güldü bütün şiir
ve hayalim.

Güldükçe, hayatım gülecek
sonsuz dek;

Üzüntüm senden, yasım yine
senden gelecek!

Sevginin her parlıtısı bence her
ışığa eşittir,

İşığımın her gülüşü bence bir
isteğin şiiridir,

Bir umudun şiirisin bence,
ey hayalimin şiiri!... •

(Çeviren: Asım Bezirci)

Hazırlayan: Op. Dr. Murat Molu

SUDOKU

	4		1	2	7	5		8
6					5	3		
2		1	6		3	4		7
		8		6	1	2		
	6							
1		9	4		2		8	
3							2	6
7		6	3	1	9			4
	9		2		6			3

Sudoku Yapamayanlar İçin

3	1	9		5				
				7	1	8		4
1	2		8					3
	4	5			3	6		
6			7				5	
5				3		4		2
7	6			4	2	5		
						1	7	

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

Neler Olmuyor ki Dünyada

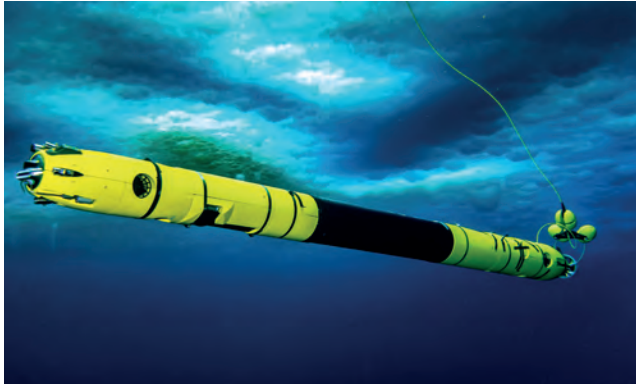
Dr. Sezin San Sungunay

Kaybolan Robottan Bilim Tarihine Geçen Veriler

Antarktika'da, Avust-ralya'nın ulusal bilim kurumu CSIRO tarafından yapılan bir araştırmada, Totten Buzulu'na okyanus verilerini toplamak için gönderilen deniz robotu, akıntılara kapılarak rotasından sapmış, aylarca kayıp sanılmıştı. Tuzluluk ve sıcaklık sensörleriyle donatılan robot, normalde her 10 günde

bir su yüzeyine çıkarak verilerini uydulara göndermek üzere tasarlanmıştı. Ancak akıntılar, robotu Denman Buzulu ve Shackleton Buz Sahanlığı'nın altına, gözlemin neredeyse imkansız olduğu bir bölgeye

sürükledi. Bu süreçte robot, deniz tabanından buz sahanlığının altına kadar tuzluluk ve sıcaklık ölçümleri yapmayı sürdürdü; ancak yüzeye çıkmadığı için konumu uzun süre tespit edilemedi. Robot, dokuz ay sonra bilim insanlarının daha önce hiç erişemediği değerli verilerle geri döndü. Elde edilen veriler, Shackleton Buz Sahanlığı'nın sıcak su tehdidi altında olmadığını gösterdi. Ancak Denman Buzulu'nun altında, buzun erimesine neden olan ılık deniz suyu bulunduğu ortaya çıktı. Bilim insanlarına göre, Denman Buzulu'nun tamamen erimesi, küresel deniz seviyelerinin yaklaşık 1,5 metreye kadar yükselmesine neden olabilir. Bu da dünyanın birçok kıyı bölgesini kalıcı olarak su altında bırakabilecek bir senaryo anlamına geliyor. Söz konusu çalışma, Doğu Antarktika'daki bir buz sahanlığının altından alınan ilk doğrudan okyanus ölçümleri olarak bilim tarihine geçti. Ayrıca robotun zorlu koşullarda aylarca çalışabilmesi, gelecekte daha fazla otonom deniz aracının Antarktika'nın en ulaşılabilir noktalarına gönderilmesinin önünü açabilir.

2 Yapay Zeka Kullanımında Türkiye İlk Sırada

Türkiye, 'Digital 2026 Global Overview' raporuna göre, yüzde 94,49'luk bir oranla ChatGPT üzerinden yönlendirilen yapay zeka tabanlı internet kullanımında dünyada

ilk sırada yer aldı. Bu rakam, küresel ortalama olan yüzde 80,92'nin oldukça üzerinde. Böylece Türkiye, ABD, İngiltere ve Almanya gibi gelişmiş ülkeleri geride bırakarak ChatGPT'nin en baskın olduğu ülke konumuna geldi. Rapora göre, Türkiye'de yapay zeka üzerinden bir web sitesine yönlendirilen trafiğin neredeyse tamamı ChatGPT üzerinden yapılıyor. Yetkililer, bu verinin 2026'da Türk şirketleri için stratejik bir dönüşüm anlamına geleceğini belirtiyor.

3 ABD'den Sınır Dışı Edilen Sığınmacılar

Amerika Birleşik Devletleri'nde Trump yönetimi yasa dışı göçle mücadeleyi hızlandırdı. Bu kapsamda sınır dışı edilen sığınmacıların küçük Karayip ülkesi Dominika'ya gönderilmesi konusunda anlaşmaya varıldı. Dominika Başbakanı Roosevelt Skerrit, anlaşmayı "iş birliğinin temel alanlarından biri" olarak tanımladı. Skerrit, şiddet

yanlısı ya da Dominika'nın güvenliğini tehlikeye atacak bireyleri kabul etmekten kaçınma ihtiyacı konusunda dikkatli müzakereler yapıldığını söyledi. Ülkenin ana muhalefet partisi lideri Thomson Fontaine'e göre bu karar, yaklaşık 72 bin nüfuslu küçük Karayip ülkesinin sığınmacıları kabul etmek için yeterli kaynağa sahip olup olmadığı konusunda yerel halkı endişelendiriyor.

4 Çocuk Sahibi Olma Yaşı Yükseliyor

Avrupa'da çocuk sahibi olma yaşı yükselmeye devam ediyor. Resmi verilere göre, Avrupa Birliği genelinde ilk kez ortalama 29,8 yaşında anne olunuyor. Bu rakam, on yıl öncesine oranla bir yıllık gecikme anlamına geliyor. Türkiye'de ise kadınların ilk doğumdaki ortalama yaşı 29,3. Avrupa Birliği verilerine göre kadınların daha geç yaşta anne olduğu Almanya, İrlanda, Da-

nimarka, Hollanda, İsveç, Norveç, Portekiz gibi ülkeler, aynı zamanda daha yüksek doğurganlık oranlarına sahip. Uzmanlar, ebeveynliğin ertelenmesinin çocuk sahibi olmaktan vazgeçildiği anlamına gelmediğini belirtiyor. Viyana Üniversitesi'nde doğurganlık üzerine çalışan demograf Ester Lazzari, eğilimin özünde 'bekleme' olduğunu söylüyor. Lazzari, Avrupalıların çocuk sahibi olmadan önce bazı ön koşulları tamamlamak istediğini vurguluyor. Eğitimi bitirmek, kalıcı ilişkiler kurmak, finansal istikrar sağlamak bu unsurların başında geliyor. Fakat bu gecikmenin sağlık açısından sonuçları da var. Uzmanlara göre, bekleme süreci doğurganlık sorunları riskini artırabiliyor. Bu durum, Avrupa genelinde doğurganlık tedavilerine olan talebin yükselmesini de açıklıyor. Zira, 2021 yılında yaklaşık 1400 klinikte 1,1 milyondan fazla tedavi döngüsü kayıtlara geçti.

5 İklim Krizi Derinleşiyor

Avrupa'da iklim krizi

derinleşiyor. Çalışmalar vahim tabloyu gözler önüne serdi. Son 10 yılda buzulların yaklaşık dörtte biri kaybedildi. 2000'den bu yana toplam hacim neredeyse yüzde 40 azaldı. İklim krizi nedeniyle Avrupa Alpleri'ndeki buzulların erime hızı 2033'e kadar zirveye çıkacak. İsviçre Alpleri'ndeki buzulların yüzde 90'ı, 2100 yılına kadar yol olacak. Buharlaşma ve artan sıcaklıklar erimenin ana nedenleri. İklim değişikliğinin geçen yaz en çok etkilediği ülkelerin başında İspanya geliyor. 2025'te ülke, en sıcak yazını yaşadı. Bu süreçte yaklaşık 4 bin kişi sıcağa bağlı nedenlerle hayatını kaybetti. Devlet Meteoroloji Ajansı verilerine göre, Ağustos'ta yaşanan 16 günlük sıcak hava dalgası sırasında sıcaklıklar 45°C'yi aştı. Hükümet, çareyi sığınaklarda buldu. Barcelona'da müzeler, spor tesisleri, kütüphaneler ve alışveriş

merkezlerinin de içinde olduğu 400 iklim sığınağı hizmet veriyor. Ülkede sayısı artırlanacak iklim sığınaklarıyla birlikte serinlik sağlayan alanlar herkes için erişilebilir olacak. Sığınaklar, en çok ihtiyaç duyulan bölgelere inşa edilecek. Başbakan Sanchez, iklim değişikliğiyle müca-

dele programı çerçevesinde küçük kasabalarda sel önleme planlarının finanse edileceğini ve yangın önleme çalışmalarına 20 milyon Euro ayrılacağını açıkladı.

6 Haftada 155 Paket Cips Kadar Tuz Tüketiliyor

Bilimsel çalışmalar İngiltere'de yetişkinlerin farkında olmadan çok fazla tuz tükettiğini ortaya çıkardı.

British Heart Foundation'ın (BHF) yeni analizine göre günlük tüketilen tuz miktarı, yaklaşık 22 paket sade tuzlu cipsin içerdiği tuz miktarına denk geliyor. Bu miktar, haftada 155 paket cipse eşdeğer olarak hesaplandı. Analizde ayrıca, insanların büyük bölümünün bu

kadar yüksek tuz tükettiğinin farkında olmadığı vurgulandı. Diyetisyen Dell Stanford, "Tükettiğimiz tuzun büyük kısmı ekmeğe, hazır soslar, kahvaltılık gevrekler ve hazır yemekler gibi satın aldığımız gıdaların içinde gizli. Bu nedenle ne kadar tuz tükettiğimizi bilmek güç." dedi. Stanford, "Bu durum kalp sağlığı açısından kötü bir haber. Aşırı tuz tüketimi, kalp krizi ve felç gibi ciddi hastalıkların başlıca nedenlerinden biri olan yüksek tansiyon riskini önemli ölçüde artırıyor." ifadesini kullandı.

7 Çin Uzaya Yeni Bir Uydu Gönderdi

Çin, alçak yer yörüngesinde kurduğu "Guovang" takım uydunun parçasını oluşturacak internet uydularının 17. grubunu uzaya gönderdi. Xinhua'nın haberine göre, Haynan Adası'ndaki Vınçang Uzay Merkezi'nden internet takım uydunun

parçasını oluşturacak uydular, Long March-8A roketiyle fırlatıldı. Guovang ağı için 27 Temmuz-26 Ağustos tarihleri arasında yaklaşık 1 aylık sürede 6 fırlatışın yapıldığı yoğun bir program yürütülmesi dikkat çekmişti. Şimdiye kadar 4 fırlatışın yapıldığı Aralık ayında da benzer bir yoğunluk gözleniyor. Çince "ulusal ağ" anlamına gelen Guovang, ilk kez Çin'in 2020'de Uluslararası Telekomünikasyon Birliğine (ITU) geniş bir takım uydunun kurmak için başvuru yapmasıyla ortaya çıkmıştı. Çin'in ABD'nin SpaceX şirketinin Starlink uydunun rakip küresel uydunun internet ağını oluşturmayı amaçladığı proje, Devlet Konseyine bağlı kurulan şirket tarafından yürütülüyor. Guovang projesi için ağın yüzde 10'unu oluşturan bin 300 uydunun 2029 sonuna kadar, yüzde 50'sini oluşturan 6 bin 500 uydunun ise 2035'e kadar yörüngeye konuşlandırılması gerekiyor. •

sezinsansungunay@butundunya.com.tr

ŞUBAT AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Sudoku Çözümleri

9	4	3	1	2	7	5	6	8
6	8	7	9	4	5	3	1	2
2	5	1	6	8	3	4	9	7
5	3	8	7	6	1	2	4	9
4	6	2	5	9	8	7	3	1
1	7	9	4	3	2	6	8	5
3	1	5	8	7	4	9	2	6
7	2	6	3	1	9	8	5	4
8	9	4	2	5	6	1	7	3

Sudoku Yapamayanlar İçin

8	7	4	6	2	9	3	1	5
3	1	9	4	5	8	7	2	6
2	5	6	3	7	1	8	9	4
1	2	7	8	6	5	9	4	3
9	4	5	2	1	3	6	8	7
6	8	3	7	9	4	2	5	1
5	9	8	1	3	7	4	6	2
7	6	1	9	4	2	5	3	8
4	3	2	5	8	6	1	7	9

Sudokuşuz Yapamayanlar İçin

“Bilginizi Denetleyin”

- 1-(c) Monolog
- 2-(b) Eyfel Kulesi
- 3-(b) Pasifik Okyanusu
- 4-(d) Tungsten
- 5-(a) Jean-Paul Sartre
- 6-(b) Hazar
- 7-(c) 2,5-3 ton
- 8-(d) Bilecik
- 9-(a) Norveç
- 10-(b) And Dağları
- 11-(c) Eleştirel
- 12-(a) İsveç

- 1-(c) Laf cambazı
- 2-(a) Üçleme
- 3-(d) Yalıtkan
- 4-(a) Pekıştirilmiş
- 5-(b) Süreli, dönemli
- 6-(c) Büyükşehir
- 7-(d) Yöntem bilimi
- 8-(a) Temel
- 9-(b) Yonga
- 10-(b) Para kısıtlayıcı
- 11-(c) Yemekaltı
- 12-(a) Ayaklık
- 13-(d) Özellikli
- 14-(b) Baskı sayısı
- 15-(b) Geçerlik

Kare Bulmaca

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	E	N	V	E	R	E	R	C	A	N	T	E	M	A
2	N	İ	V	O	L	E	K	A	R	O	T	E	N	
3	İ	S	P	A	T	İ	A	R	T	E	R	S	N	
4	S	A	Z	M	E	Ş	E	A	L	A	K	A		
5	B	E	R	E	N	B	U	İ	L	A	V	E		
6	E	M	A	O	M	U	R	İ	L	İ	K	N	A	
7	H	A	F	İ	Y	E	E	L	İ	T	S	Y		
8	İ	R	K	A	Y	A	A	S	E	T	O	N		
9	Ç	E	T	İ	N	L	A	T	İ	N	A	N		
10	T	E	L	T	A	K	T	İ	K	E	K	O		
11	M	K	E	R	A	T	A	R	A	S	K			
12	A	Z	İ	M	V	E	R	O	L	U	G	A	T	
13	K	E	L	V	A	N	K	R	O	Ş	E	E		
14	O	R	A	N	N	B	A	R	İ	M	E	L		
15	S	A	A	S	T	E	P	K	İ	İ	K	A		
16	E	F	E	M	İ	N	E	İ	O					
17	N	E	Z	İ	H	E	A	F						
18	T	İ	A	V	A	T	A	R						
19	S	N	A	M	A	Z	L	A						
20	E	F	E	İ	A	M	A							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 2 MB'den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Mira Ortayazıcı, İstanbul

Neslihan Ülkü Gürkan, Ordu

Ela Öz, Antalya

Dilay Erel, İstanbul

Egemen Ilıkkan, Ankara

İbrahim Yağız Işık, Ankara

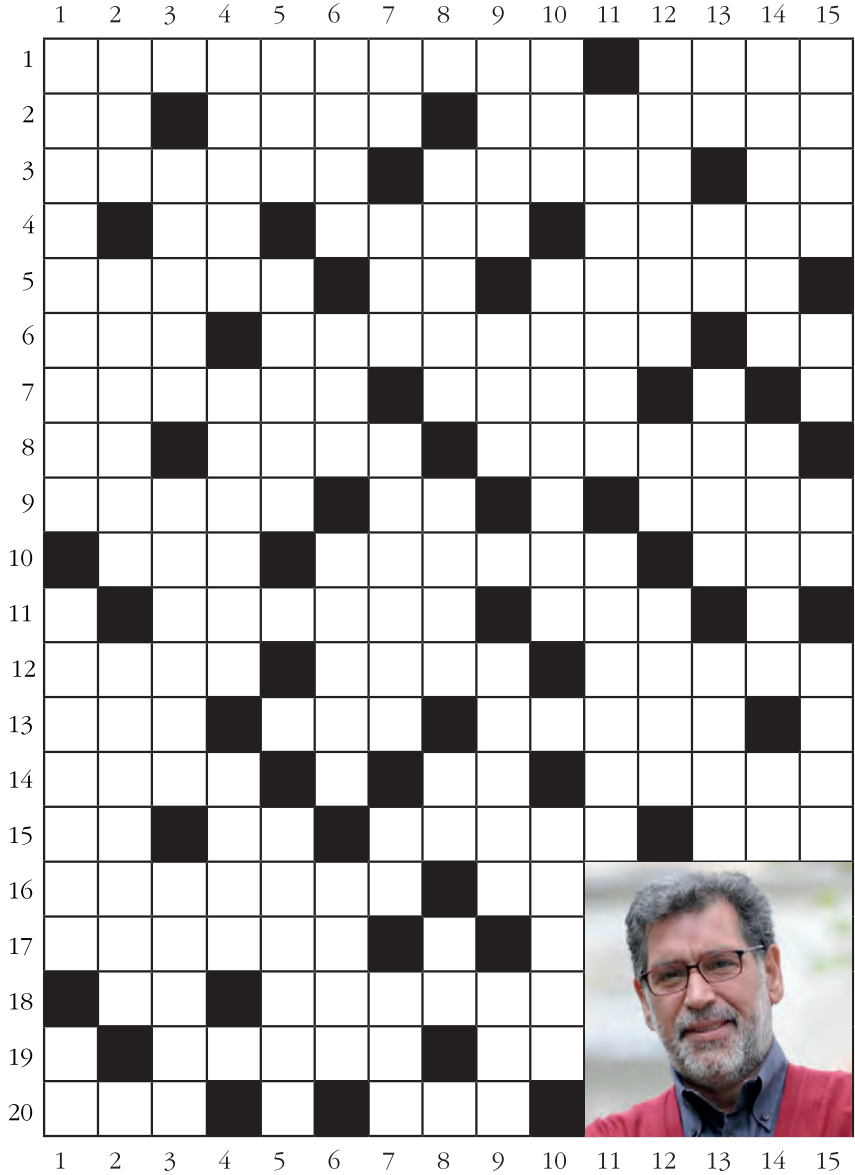
Aybars Yudar, Eskişehir

Şebnem Ada Karaca, İstanbul

Kuzey Karanfil, Alanya

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA: 1-'Manzara Güllü Kız', 'Kırlı Beyaz' adlı şiirlerinden de tanıdığımız ve 2018 yılında yitirdiğimiz fotoğrafta görülen şairimiz.-Anafikir. 2-Nikelin simgesi.- Bazı iskambil oyunlarında bütün kağıtları kazanma.- Bitkilerde sentezlenen, sütte ve yumurta sarısında bulunan açık renkli bir pigment. 3-İskambilde sinek serisine verilen ad.- Trafığı yoğun olan ana yol.-Kalayın simgesi. 4-Yetmez miktarda.- Kayıngillerden, yapraklarını dökmeyen, kerestesi dayanıklı bir orman ağacı.-Kan pıhtısı. 5-Güçlü, kuvvetli, akıllı.- Bir işaret sıfatı.-Ek. 6-Bağırsaklar.- Omurga içinde bulunan kanal boyunca uzanan sinir dokusu.-Olumsuzluk belirtten bir ek. 7-Detektif.-Seçkin. 8-İridiyumun simgesi.- Büyük ve sert taş kütleli.- Birçok organik maddeyi eritmekte kullanılan uçucu, kolayca alev alır, eter kokusunda bir sıvı. 9-Amaçlanan duruma getirilmesi, elde edilmesi güç veya engeli çok olan.- Bir nota.-' Afet' (tarihçimiz). 10-İnce metal çubuk.- İstenen sonuca ulaşmak amacıyla izlenen yol ve kullanılan yöntemlerin tümü. Yankı. 11-Ayakkabı çekeceği.- Habeş soylusu. 12-Bir işteki engelleri yenme kararlılığı.- Maymun hücrelerinden hazırlanan ve viroloji çalışmalarında sık olarak kullanılan devamlı hücre hattı.-Sözlük. 13-Dazlak.-Bir ilimiz.- Boksta bir vuruş çeşidi. 14-Cezayir'de bir liman kenti.-Baryumun simgesi.-Bir makyaj malzemesi. 15-Nazi nücum kıtası.-İskambilde birli.- Herhangi bir etkiye cevap olarak doğan söz veya davranış.-Yapma, etme.- 16-Kadın davranışlar içinde görünen, kadınlığa özenen.-Jüpiterin bir uydusu. 17-Rahat ve huzur veren, güzel. 18-Boru sesi- James Cameron'un ünlü destansı bilim kurgu filmi. 19-Müslümanlığın şartlarından biri. Bir nota. 20-Zeybek.-Fakat,lakin.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1-'.... Koryürek ('Ey Genç Kadın', 'Son Aşkım') adlı şiirlerinde de tanıdığımız şairimiz.- Kısa ökçeli, bağırsız ayakkabı.-Tavlada bir sayı. 2-Güney Fransa'da turistik bir kent. Emir, prens gibi sanlarla anılan kişiler eliyle yönetilen ülkeler.-Zariflik, incelik. 3-Yalnız ad ve soyadin baş harfleriyle atılan kısa imza.-Meksika'ya özgü sert bir içki.-Çanak kale'nin bir ilçesi. 4-Etek ucuna doğru genişleyen giysi.- Çelişki.- Yerde biten, büyüyen bitki. 5-Otomobillerde direksiyon ile tekerlekleri bağlantısını sağlayan metal çubuk.- Moğollarda ordu komutanlarına verilen unvan.- '.... Kaza' (Nefinin ünlü eseri). 6-Acınacak, acıklı.- İçki.- Bir şeyi değerlendirmede kabul edilen en yüksek seviye. Türk musikisinde bir makam. 7-Bir nota.-Avrupa Yayın Birliği'nin kısa adı.-Halk dilinde cüzzama verilen ad.-Bir cetvel türü.-Üye. 8-Buğday, nohut gibi tanelerle kuru yemişlerin bir arada şekerle kaynatılmasıyla yapılan bir tür tatlı.-Gelir.-Berilyumun simgesi.Bir binek hayvanı. 9-Yabancı bir yüzey ölçüsü birimi.-Bir bağlaç.- Geviş getirenlerden, memeli hayvan.-Karışık renkli. 10-'... King Cole'(ABD'li ünlü müzisyen).- Süzgeç.- Bina girişlerinde elektrik şebeke hattını düzenleyen kutu. 11-Gerçeklik.- Besinlerin, dokular içinde yanarak vücudun enerjisini sağlama değerlerini gösteren ölçü. 12-İyi gelişmiş ağaç fidanı.-Titanyumun simgesi.- Çiğ balık, ve haşlanmış pirinç ile hazırlanan Japon yemeği. 13-Bir besin türü.-Şıkar.- İki dörtlü ve iki üçlünden oluşan bir Batı şiir türü.- Su üstünde yüzen, taşıma amaçlı büyük taşıt. 14-Konut.- Yainda olmayan şey için mübalağa yapan kimse.-İlave. 15-'..... Karenina(Tolstoy'un ünlü yapıtı)-Bir zaman birimi. Numaranın kısa yazılışı.- Kumaşın dik durmasını sağlayan kolalı bez.

filizoskay@butundunya.com.tr

Satranç

Mustafa Yıldız

DÜNYA HIZLI VE YILDIRIM SATRANÇ ŞAMPİYONASI

25-31 Aralık 2025 tarihlerinde Katar'ın başkenti Doha'da düzenlenen Dünya Hızlı ve Yıldırım Satranç Şampiyonasına ülkemizden GM Yağız Kaan Erdoğan, GM Ediz Gürel, GM Mustafa Yılmaz, GM Emre Can, GM Vahap Şanal, GM Cem Kaan Gökerkan, IM Ekaterina Atalık ve WIM Gülenay Aydın katıldılar ve başarılı sonuçlar aldılar. Türk satranççı adına bu da başka bir gurur!

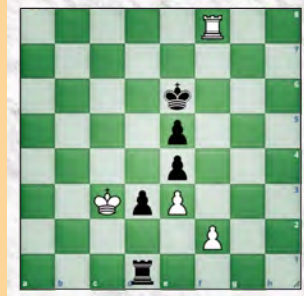
GM Yağız Kaan Erdoğan (2446) - GM Sarin Nihal (2664) 9. Tur

Zaten iki piyon geride olan Hindu büyükuşta bir de çift soru çekiyor, belki acısının bir an önce bitmesini istedi: **51...f6?? 52.Kg1+ Şf5** (52... Şf7 53.Kh7+ Ag7 54.Kgxc7+ Şf8 55.Ae6+ Şe8 56.Af6# Daha çok acı, son aynı.) **53.Kh5# 1-0** Erdoğan, 156. sırada başladığı turnuvayı 8,5 puanla ve 15. sırada bitirdi.

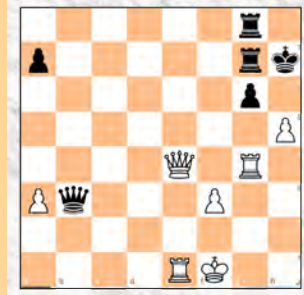
GM Oleksandr Bortnyk (2641) - GM Ediz Gürel (2502) 8. Tur

Ukraynalı Büyükuşta, eşit konumda hatalı oynuyor: **75.Şb2??** Kazanmak için yine de ustalık gerekiyor. **75.Ke8+ Şf5 76.Kc1 Şd2** eşitlik yoluyla. **75... Ke1! 76.Ke8+ Şf5 77.Kg8** Artık yararı yok, d- piyonunun yolu açık. **77... d2** Beyaz terk etti. **0-1**

WIM Gülenay Aydın (2073) - Qianyun Gong (2185) 10. Tur

Aydın, açarak çifte şah çekme tehdidiyle **50.Kh4?** oynadı ve şu mat kombinasyonunu gözden kaçırdı: **50.hxg6+ Kh6 51.Kh4+ Şg7 52.Ve5+ Kf6 53.Kg4+ Şh7 54.Vh5+ Kh6 55.Ke7+ Vf7 56.Vf7+ Kg7 57.Vxg7# 50... Vb5+??** Neyse ki rakibi de şah çekme sevdasıyla ortalığı karıştırabileceği **50... Kf8**

51.hxg6++ Şg8'i kaçırdı. **51.Ke2 Kf8 52.hxg6++ Şg8 53.Ve6+** Siyah terk etti. **1-0** Siyah aletler eziliyor ve mat olmaktan kurtulamıyor.

AVRUPA KADINLAR HIZLI SATRANÇ ŞAMPİYONASI

WGM Mitra Hejazipour (2221), Fransa - IM Ekaterina Atalık (2343), Türkiye, 5. Tur

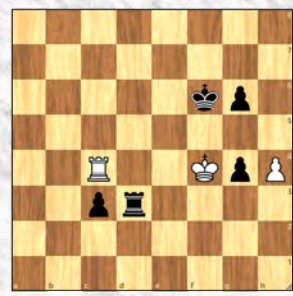
8-12 Ocak 2026 tarihlerinde, Monaco'nun Monte Carlo kentinde düzenlenen Avrupa Kadınlar Hızlı ve Yıldırım Şampiyonası'nda milli sporcumuz Ekaterina Atalık başarılı oyunlar ortaya koydu ve 143 sporcu arasında 11. sırada başladığı rapid (hızlı) satranç turnuvasını 11 tur sonunda 8 puanla 3. ile eş puanla ve averajla 6. sırada bitirdi. Siyah'ın üstünlüğünün kaynağı vezir kanadındaki bağlı geçer piyonlar. **34...Kc6** Son kuvvet de olay yerine getiriliyor. **35.Ac5 b5** Tank ilerlemeye başladı. **36.Va1 b4 37.Kxa5 b2! 38.Vb1 Vxa5** Kalesini yitiren Beyaz terk etti. **0-1** **39.Axa5 Kc1+** ile Siyah vezirini geri alır.

OYUN SONU

GM Burak Fırat (2444) - GM Kıvanç Haznedaroğlu (2373), Türkiye Şampiyonası 2025 2. Tur.

61.Şxg4?? Bu piyonu şah ile hemen almak konumu batırıyor, **61.Kc6+**'dan sonra almak ise oyunu kurtarıyor. Bu ara şah hamlesiyle şahı gerileteceği için Siyah, hiçbir piyonunu vezire yükseltmezdi. **61... Şe5 62.Kc8 Şd4 63.Kc6 Şd5 64.Kc8 (64.Kxg5 c2 -) 64... Kd4+ 65.Şg5 Kc4** Vezir adayına kalkan. **66.Kd8+ Şe4 67.Ke8+ Şf3 68.Şxg6 c2 69.Ke1 Kxh4** Beyaz terk etti.

Bize Gönderilen Kitaplardan

O Yaz Çok Sıcaktı

Çetin Yiğenoğlu

Mask Yayınları

1927 yılında Adana'da yükselen sıcak, yalnızca gökyüzünden gelen değil; emekten, adaletsizlikten, bastırılmış öfkeden de geliyordu. Demiryolu işçilerinin ekmek kavgası, bireysel kavgalarla devlet aklı yerel gerilimlerle küresel çıkarlar arasında sıkışırken bir “an”ın her şeyi değiştirebileceği duygusu var romanın merkezinde. “O Yaz Çok Sıcaktı” adı bir alegori. Ardında dört kadının -Aliye/Aline’in, Kara Mara’nın, Behice’nin, Süheyla’nın- öyküsü var. Şimendifer/demiryolu grevi günlerinde yaşanan bir aşk ekseninde pedersahi sisteme başkaldırılırken feodal yapıya ağır eleştiri yöneltiliyor. Tanzimat’ın yoz asortikleriyle Cumhuriyet modernistlerinin çatışması yer yer kartografik yapıda veriliyor. Sürrealist, fantastik unsurların da bulunduğu romanda

karnaval havası egemen. Yalnızca geçmişe -bir mevsime, bir döneme bakmayan, bugüne de seslenen, Çetin Yiğenoğlu, tarihsel bir olaydan yola çıkarak yalnızca bir grevi değil; korku, iktidar, direniş ve vicdan arasındaki ince çizgiyi anlatıyor. Roman boyunca emniyet müdüründen işçi temsilcisine, aydın kadınlardan adsız emekçilere uzanan geniş bir karakter galerisi Cumhuriyetin erken yıllarındaki toplumsal kırılmaları bütün canlılığıyla gözler önüne seriliyor. Anlatı, belgesel titizliğiyle kurulmuş arka planı; şiirsel, yer yer sert ama her zaman insana dokunan bir dille buluşturuyor.

Takıntılı Düşünce ve Davranışlardan Kurtulun

Nörobilim
Destekli, İlaçsız
Kalıcı Çözümler

Klaus Bernhardt
Say Yayınları

Günümüzde milyonlarca insan, yaşam kalitesini ciddi şekilde kısıtlayan obsesif-kompulsif bozuklukla (OKB) mücadele ediyor. Peki, gündelik alışkanlıklar ne zaman bir hastalık

boyutuna ulaşır? Temizlik, kontrol, düzen veya tekrarlama dürtüleri hangi noktadan sonra zararsız olmaktan çıkıp tedavi gerektiren bir rahatsızlığa dönüşür? Zihne davetsizce giren ve durdurulamayan düşüncelerle nasıl başa çıkılır? Almanya'nın önde gelen psikoterapistlerinden Klaus Bernhardt, bu eserinde takıntıların ardındaki mekanizmaları, bu bozuklukların nasıl kök saldıgını ve hangi aşamada profesyonel desteğe başvurulması gerektiğini titizlikle ele alıyor. "Bernhardt Yöntemi" adını verdiği teknik sayesinde beynin nöroplastisite özelliğini hedef alarak takıntılı düşünce ve davranışları ilaçsız ve kısa bir sürede durdurmak mümkün oluyor. OKB'yi daha hızlı kontrol altına almanın ve kalıcı iyileşme sağlamanın yollarını gösteren bu yöntem, takıntıları bastırmaya değil, onları besleyen zihinsel döngüyü kırmaya odaklanan yeni bir iyileşme perspektifi sunuyor.

Değişen Doğu

Türkiye, Mısır, Hindistan Seyahatleri-
(1925-1926)

John Alfred
Spender

Büyüyen Ay
Yayımları

Doğu (Şark)
Batılı ülkeler
(özellikle İngiltere)

için hep hâledilmesi gereken bir 'mesele' olmuştur. 'Orta'sıyla, 'yakın'ıyla ve 'uzak'ıyla, aslındaysa hemen her parçasıyla 'Doğu,' İngiltere için bir dönem genellikle ticarî nitelikli bir ilgi konusu iken bir sonraki dönemde işgal etme ya da sömürge hâline getirme meselesi haline gelmiştir. Spender seyahat yılları (1925-26) sırasında Mısır İngiliz işgali altındadır; Hindistan ise (bugünkü Pakistan, Bangladeş ve Myanmar'ı da bünyesinde bulunduruyor olarak) 1882 yılından beri İngiliz sömürgesi durumundadır; ve her iki ülkede de, İngiltere'yle olan içiçelik bir şekilde kendisini devam ettirmekte ve 'batılılaşma' eğilimi güç kazanmakta iken, milliyetçiliğin ve bağımsızlıkçı hareketlerin de fitili ateşlenmiş durumdadır. Bu yıllar itibarıyla Türkiye'de de köklü rota değişikliği adımları atılmaya başlanmış durumdadır; başkentini Ankara olarak seçilmiş olması ve sözde-hilafet kurumunun ilgası (ve, zaten nitelik, işlev ve ışıklarını kaybetmiş durumdaki tekke ve zaviyelerin kapatılması) bu rota değişikliğinin ne olduğu ve sonrasındaki devrim adımlarının neler olacağı yönünde tüm dünyaya yeterince açık mesaj vermiş durumdadır ve yeniden inşa merkezi olan Ankara, bir taraftan Batılı güçlere karşı bir 'kurtuluş' ya da 'varoluş' savaşı vermişken, diğer taraftan da Doğu'nun değil Batı'nın bir parçası olma niyetini belli bir açıklıkta izhar etmiş durumdadır.

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: ECEM ÖZGÜ, İSTANBUL

Kare Kodla Derginiz Her Ay Kapınızda

Bütün Dünya, dergisini her ay kapısından almak isteyen okurlarına yepyeni bir imkân sunuyor.

Telefonundan kare kodu okutarak, siparişini veren okurlarımızın dergileri

DK **DERGİ KAPINDA** ile kapılarına kadar geliyor.
Türkiye'nin en büyük dergi merkezi

Siparişinizi kare kodla verin, derginiz kapınıza gelsin

RAMİZ GÖKÇE

Çocukken “yüz veremi”ne yakalandı. Dr. Hulusi Behçet kurtarınca dek yıllarca yüzünde bir tülbentle dolaştı. Resim yeteneğini gören Selim Sırrı Tarcan onu Avrupa’ya göndermek istedi. I. Dünya Savaşı ve ödenek yokluğuna takıldı. Kalp krizi geçirdi; yüzü çarpıldı, konuşamaz oldu ama sanattan kopmadı. Atatürk’, Cumhuriyet’e yürekten bağlıydı.

Onlarca gence el verdi. Hastalığın bileğini bükmüşken 53 yaşında aramızdan ayrıldı: “Bu harp ateşi bana bir yangından ziyade bir cehennem his ve ilhamı vermiştir. Öyle bir cehennem ki haris şeytanların tükenmeyen nefesleriyle senelerce körüklene körüklene alevleri büyümüş ve etrafını insafsızca yakıp kavurmuştur. Küçük büyük birer yonga yakalamak ümit ve ihtirası ile bu cehenneme atılan günahkarların şimdi yanıp yakıldıklarını görme ve onların bu hislerinden bugünün hatta yarının insanoğullarına birer kısa çıkarmakta karikatüristin de küçük bir vazifesi olduğuna kani oldum. Çizgilerim Dünyanın sulh ve saadete kavuştuğu bir gün, bugünün ağlanacak halini bir daha istihza ve ibret tebessümüyle size seyrettirilebilse ne mutlu onlara.”